

ILMASTOTOIMIA VELVOLLISUUDENTUNNOSTA VAI TALOUDEN EHDOKSILLA?

Ilmastopoliittiset diskurssit Suomen ja Ruotsin parlamenteissa vuosina 2001–2002 ja 2005–2006
käydyissä keskusteluissa.

Julia Autio

Pro gradu -tutkielma

Poliittinen historia

Turun yliopisto, kevät 2023

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Filosofian, poliittisen historian ja valtio-opin laitos / Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

AUTIO, JULIA: Ilmastotoimia velvollisuudentunnosta vai talouden ehdoilla? Ilmastopoliittiset diskurssit Suomen ja Ruotsin parlamenteissa vuosina 2001–2002 ja 2005–2006 käydyissä keskusteluissa.

Pro gradu -tutkielma, 86 sivua, 0 liitesivua.

Poliittinen historia

Kevät 2023

TIIVISTELMÄ

Tämän tutkielman tarkoituksena on vertailla Suomen eduskunnassa ja Ruotsin valtiopäivillä käytyjä keskusteluja maiden kansallisista ilmastostrategioista vuosina 2001–2002 ja 2005/2006. Erityisesti tarkastelun kohteena on se, millaista ilmastopoliittista toimijuutta omalle maalle keskusteluissa rakennetaan ja miten tätä roolia perustellaan.

Suomi ja Ruotsi olivat aktiivisesti mukana ilmastopoliitikassa heti, kun sitä alettiin kansainvälisesti käynnistää ja Kioton pöytäkirjan ratifioimisen lähestyessä 2000-luvun alussa, tehtiin molemmissa maissa niiden ensimmäiset kansalliset ilmastostrategiat. Ruotsi oli kuitenkin tosiasiallisesti tehnyt ilmastopoliittisia toimenpiteitä jo pidempään ja oli päästövähennysten sekä ilmastotoimien näkökulmasta edellä muita teollisuusmaita, myös Suomea. Maiden ollessa yhteiskuntamalleiltaan ja ilmasto-olosuhteiltaan samankaltaisia, mutta ilmastopoliitikan ollessa erilaista, tarjoutuu hedelmällinen asetelma ilmastopoliittisten keskustelujen vertailulle.

Tutkielman primääriaineistona toimivat kansallisista ilmastostrategioista käydyistä parlamenttikeskusteluista tehdyt pöytäkirjat vuosilta 2001–2002 ja 2005–2006. Aineiston tarkastelussa on hyödynnetty pääasiassa laadullista sisällönanalyysia. Lisäksi aikaisempaa ilmastodiskurssien tutkimusta on käytetty syventämään analyysia.

Molempien maiden keskusteluista voidaan tunnistaa kolme samaa diskurssia, joiden pohjimmaisena eroavaisuutena on se, miten niissä suhtaudutaan kansallisiin ilmastotoimiin. Velvollisuus-diskurssissa kansalliset ilmastotoimia perustellaan teollistuneiden maiden velvollisuutena, edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssissa niiden nähdään johtavan erityisesti taloudelliseen hyötyyn ja globaalit ratkaisut -diskurssissa ne näyttäytyvät vähintään hyödyttöminä globaalilla tasolla, mutta myös haitallisina omalle maalle.

Vaikka diskurssit itsessään ovat varsin samankaltaisia, tulevat merkittävät erot maiden välillä esiin juuri siinä, kuinka paljon tai voimakkaasti kutakin diskurssia käytetään. Suomessa taloudelliset kysymykset nousevat esiin merkittävimpänä teemana; ilmastotoimet nähdään joko taloudellisena mahdollisuutena tai uhkana. Ruotsissa sen sijaan korostetaan ensisijaisesti moraalista velvollisuutta.

Asiasanat: ilmastopoliitikka, ilmastostrategiat, ilmastonsuojelu, eduskunta, parlamentit, valtiopäivät (kansanedustuslaitokset), diskurssi

SISÄLLYS

1 Johdanto.....	1
1.1 Tutkimuskysymys, rajaus ja aineisto.....	4
1.2 Aikaisempi tutkimus.....	8
1.3 Metodologinen viitekehys ja käsitteistö.....	15
2 Kansalliset ilmastostrategiat.....	20
2.1 Strategioiden tausta ja sisältö.....	20
2.2 Keskustelujen yleispiirteitä.....	23
3 Velvollisuus-diskurssi.....	27
3.1 Kehittyneillä mailla on velvollisuus toimia ensin.....	29
3.2 Huoli ilmastonmuutoksesta lisääntyy.....	38
4 Edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssi.....	46
4.1 Ensimmäisenä toimivat saavat itselleen taloudellisen hyödyn.....	47
4.2 Velvollisuudesta on tehtävä hyve.....	53
5 Globaalit ratkaisut -diskurssi.....	59
5.1 Globaali ratkaisu globaaliin ongelmaan.....	60
5.2 Ilmastotoimet uhkana taloudelle.....	66
6 Johtopäätökset.....	76
Lähteet.....	82

1 JOHDANTO

Sekä Suomi että Ruotsi ovat osallistuneet kansainväliseen ilmastopolitiikkaan heti vuodesta 1992 lähtien, kun ensimmäinen kansainvälinen ilmastokokous pidettiin Rio de Janeirossa. Rio de Janeiron ilmastokokouksen pohjana käytettiin IPCC:n eli hallitustenvälisen ilmastomuutospaneelin kaksi vuotta aiemmin ilmestynyttä raporttia maailmantilasta ilmastomuutoksen suhteen. Kokouksessa esiteltiin YK:n ilmastonsuojelun puitesopimus eli UNFCCC (*United Nations Framework Convention on Climate Change*), jonka sopimushetkellä allekirjoitti 166 maata. Sisältöön ei määritelty sitovia päästötavoitteita, koska muun muassa Yhdysvallat vastusti niitä. Kaikki sopimusmaat kuitenkin sitoutuivat laskemaan ja ilmoittamaan päästönsä vuosittain. Lisäksi hyväksyttiin, että tulisi olla ”yhteisiä mutta eriytettyjä” tavoitteita ilmastomuutoksen hillitsemiseksi, ja että kaikkien valtioiden tulee ottaa vastuuta jossakin vaiheessa; kehittyneillä mailla olisi kuitenkin velvoite toimia ensimmäisenä.

UNFCCC:n puitteissa käytyjen neuvottelujen myötä saatiin vuonna 1997 solmittua Kioton pöytäkirja (tai Kioton ilmastosopimus), joka oli ensimmäinen kansainvälinen ja oikeudellisesti sitova sopimus kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisestä. Tavoitteeksi asetettiin, että kaikkien kehittyneiden maiden tuli vähentää päästöjään niin, että vuosina 2008–2012 ne olisivat keskimäärin 5,2 prosenttia vuoden 1990 tasoa alhaisemmat.¹ Kioton pöytäkirja noudatti UNFCCC:n periaatetta ”yhteisistä mutta eriytettyistä” tavoitteista ja siinä asetettiin siksi paitsi yhteinen, myös jokaiselle allekirjoittaneelle maalle oma maakohtainen päästövähennystavoite.² Päästövähennykset tuli ensisijaisesti saavuttaa kansallisin toimenpitein, mutta lisäksi käyttöön otettiin joustavien mekanismien järjestelmä, joka oli tarvittaessa maiden hyödynnettävissä. Järjestelmään kuului kolme mekanismia. Ensimmäinen näistä oli päästökauppa, joka voitiin ottaa käyttöön joko kansallisesti tai alueellisesti. Puhtaan kehityksen mekanismi salli maiden laskennallisesti vähentää omia päästöjään toteuttamalla päästöjä vähentäviä tai hiilinieluja lisääviä hankkeita kehittyvissä maissa. Yhteistoteutuksen mekanismeissa vastaavia hankkeita taas rahoitettiin muissa teollisuusmaissa.³ Venäjän ja Kanadan ratifioitua Kioton pöytäkirjan, tuli se kansainvälisesti voimaan

¹ Giddens 2009, 187.

² Zannakis 2015, 218.

³ ”What is the Kyoto Protocol?”. UNFCCC:n verkkosivut. <https://unfccc.int/kyoto_protocol> [luettu 2.12.2022].

vuoden 2005 alussa. Yhdysvallat allekirjoitti pöytäkirjan vuonna 1998, mutta jätti sen lopulta ratifioimatta, mitä pidettiin suurena tappiona.

EU:n tasolla ilmastokysymyksistä neuvoteltiin ensimmäistä kertaa Cardiffissa ja Wienissä vuonna 1998. Kokousten tavoitteena oli neuvotella jäsenmaiden yhteisistä toimintatavoista ja avustaa Kioton tavoitteiden saavuttamisessa.⁴ Niin sanotun Cardiffin prosessin yhtenä tavoitteena oli integroida ympäristökysymyksiä laajemmin osaksi eri toimielinten ja politiikan osa-alueiden päätöksentekoa. Vuonna 2000 hyväksyttiin Lissabonin strategiaan sisällytettiin myös EU:n ympäristöpoliittinen uudistaminen ja kehittäminen. EU:n oma kestävän kehityksen strategia taas hyväksyttiin vuonna 2001; siinä asetettiin pitkän tähtäimen ympäristöpoliittinen visio ja pyrittiin entisestään kehittämään ympäristökysymysten integroimista osaksi kaikkea toimintaa.⁵ EU pyrki siis ottamaan vahvaa ympäristö- ja ilmastopoliittista roolia samanaikaisesti, kun nämä kysymykset nousivat laajemminkin kansainvälisen politiikan agendalle.

EU oli myös yksi Kioton pöytäkirjan allekirjoittajista ja sen tavoite kollektiivisesti oli vähentää päästöjä 8 prosenttia sopimuksen velvoitekauden aikana. Tämä tavoite jaettiin EU:n jäsenvaltioiden kesken, minkä pohjalta määrittyivät Suomen ja Ruotsin lopulliset päästövähennystavoitteet. Suomella tämä tavoite oli nolla prosenttia ja Ruotsille taas sallittiin mahdollisuus nostaa päästöjään neljä prosenttia.⁶ Kioton joustavien mekanismien puitteissa EU käynnisti lisäksi oman päästökauppajärjestelmänsä, joka otettiin käyttöön vuonna 2005. Järjestelmässä EU:n komissio ja kansalliset päästökauppaviranomaiset jakavat muun muassa energia- ja teollisuusyrityksille tietyn määrän päästöoikeuksia. Päästöoikeuksien kokonaispotti on pienempi kuin EU:n päästöt ja sitä on tarkoitus jatkuvasti pienentää. Jos yritykset ylittävät päästökattonsa, on niiden ostettava lisää päästöoikeuksia; jos yritys onnistuu vähentämään päästöjään, voi se taas vaihtoehtoisesti myydä ylijääneitä päästöoikeuksiaan eteenpäin.⁷

⁴ Giddens 2009, 192–195.

⁵ "Environmental Integration". Euroopan komission verkkosivut. <<https://ec.europa.eu/environment/integration/integration.htm>> [luettu 2.12.2022].

⁶ "UN climate negotiations: Kyoto Protocol – first commitment period". EU:n lainsäädäntö- ja oikeussivusto EUR-Lex. <<https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/un-climate-negotiations-kyoto-protocol-first-commitment-period.html>> [luettu 2.12.2022].

⁷ "EU Emissions Trading System (EU ETS)". Euroopan komission verkkosivusto. <https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets_en#developing-the-carbon-market> [luettu 2.12.2022].

Kaikki nämä YK:n ja EU:n ilmastopöytäkirjat ja -säännökset sekä molempien tahojen joustavien mekanismien järjestelmät ohjaavat sekä Suomen että Ruotsin ilmastopoliittista toimintaa. Kansainvälisen ilmastopoliittikan käynnistyessä aloitettiin molemmissa maissa myös kansallisen ilmastopoliittikan tekeminen 2000-luvun alussa. Osana EU:ta Suomi ja Ruotsi ratifioivat molemmat Kioton pöytäkirjan vuonna 2002; Suomessa oli edeltävänä vuonna ja Ruotsissa samana vuonna hyväksytty ensimmäiset kansalliset ilmastostrategiat. Kioton pöytäkirjan vaatimusten mukaan Suomen päästöjen tuli tarkkailuajanjaksolla 2008–2012 pysyä vuoden 1990 tasolla. Osana EU:n ilmastolainsäädäntöä Suomen tuli liittyä EU:n päästökauppajärjestelmään, vähentää päästöjä päästökaupan ulkopuolisin keinoin ja kasvattaa uusiutuvan energian osuutta energiantuotannossa.⁸ 2000-luvun alusta lähtien Suomessa muodostui käytännöksi se, että jokainen hallitus teki oman ilmasto- ja energiapoliittisen strategiansa. Näitä strategioita on ilmestynyt vuosina 2001, 2005, 2008, 2013 ja 2016.⁹

Ruotsi oli vähentänyt kasvihuonekaasupäästöjään merkittävästi jo vuosien 1970–1990 välillä. Näiden aikaisempien päästövähennyksien takana oli tosin pyrkimys vähentää Ruotsin riippuvuutta öljystä 1970-luvun öljykriisin puhjetessa, eivät varsinaiset päästövähennykset itsessään. Jo ennen UNFCCC:n solmimista Ruotsissa oli kuitenkin vuonna 1991 päätetty, että kasvihuonekaasupäästöt tulisi vuoteen 2000 mennessä tasata vuoden 1990 tasolle ja tästä eteenpäin niiden pitäisi vähentyä. Ruotsin päästöt olivat siis 2000-luvun alkuun tultaessa jo valmiiksi varsin alhaiset muihin teollistuneisiin maihin verrattuna.¹⁰ Kioton pöytäkirjassa Ruotsille sallittiin siksi mahdollisuus neljän prosentin päästöjen kasvuun; Ruotsissa päätettiin kuitenkin sen sijaan vähentää päästöjä neljä prosenttia.¹¹ Ilmasto- (ja energia)strategioita on Ruotsissa tehty vuosina 2001/2002 ja 2009. Lisäksi strategioiden etenemistä on arvioitu säännöllisesti ja tavoitteita päivitetty (*kontrollstation*) muun muassa vuosina 2006 ja 2016.

Suomi ja Ruotsi olivat siis aktiivisesti mukana ilmastopoliitikassa heti, kun sitä alettiin kansainvälisesti käynnistää. Ruotsi oli kuitenkin tosiasiallisesti tehnyt ilmastopoliittisia toimenpiteitä jo pidempään ja oli päästövähennysten sekä ilmastotoimien näkökulmasta edellä muita

⁸ Kukkonen ja Ylä-Anttila 2020, 202.

⁹ ”Energia- ja ilmastostrategia”. Työ- ja elinkeinoministeriön verkkosivut. <<https://tem.fi/energia-ja-ilmastostrategia>> [luettu 29.3.2021].

¹⁰ Zannakis 2009, 107–108, 116.

¹¹ Zannakis 2015, 226

teollisuusmaita, myös Suomea. Ruotsi on myös pitänyt yllä tätä asemaa ja sitä on niin kansainvälisen ilmastopoliitiikan kuin tutkimuksen piirissä yleisesti pidetty nimenomaan edelläkävijänä. Esimerkiksi vuosittain tehtävässä ja myös UNFCCC:n puitteissa järjestettävissä COP-kokouksissa käytössä olevassa Climate Change Performance Index -vertailussa (CCPI) Ruotsi on ollut kärkisijoilla lähes koko 2000-luvun ajan.¹² Suomen ilmastopoliittika taas oli esimerkiksi samaisessa vertailussa vuonna 2008 yksi maailman heikoimmista, vaikka Kioton pöytäkirjan solmimisesta oli kulunut jo vuosikymmen. Vaikka globaalissa mittakaavassa Suomi on ilmastopoliittisena toimijana kunnostautunut ja esimerkiksi noussut viimeisimmässä CCPI-vertailussa sijalle 15, olivat sen päästöt edelleen vuonna 2019 Ruotsiin verrattuna kaksinkertaiset.¹³ Vaikka kansainvälisen ilmastopoliitiikan puitteet ovat siis molemmilla mailla samanlaiset ja kumpikin on ottanut aktiivisen ilmastopoliittisen roolin, on Ruotsi koko tähänastisen 2000-luvun onnistunut kulkemaan Suomea edellä.

Tämän tutkielman tarkoituksena on vertailla Suomen ja Ruotsin parlamenteissa käytyjä ilmastopoliittisia keskusteluja 2000-luvun alkupuolella eli sekä kansainvälisen että kansallisen ilmastopoliitiikan käynnistymisen alkuvaiheissa. Avaan seuraavaksi tarkemmin tutkielman tutkimuskysymyksen, rajauksen, aineistoon, metodologiaan sekä aikaisempaan tutkimukseen liittyviä yksityiskohtia.

1.1 Tutkimuskysymys, rajaus ja aineisto

Tarkastelen ja vertailen tässä tutkielmassa siis Suomen eduskunnassa ja Ruotsin valtiopäivillä kansallisista ilmastostrategioista käytyjä keskusteluja vuosina 2001–2002 ja 2005–2006. Pääasiallisia tutkimuskysymyksiä ovat: Millaista ilmastopoliittista roolia keskusteluissa rakennetaan omalle maalle? Miten tätä roolia perustellaan? Miten suhtaudutaan kansallisiin ilmastotoimiin? Millaisena poliittisena kysymyksenä ilmastonmuutos nähdään? Pyrin löytämään vastauksia näihin kysymyksiin analysoimalla keskusteluja yleisemmin eduskunnan/valtiopäivien tasolla, sekä tarkastelemalla toimijoita myös puoluetasolla.

¹² "Sweden". CCPI:n verkkosivut. <<https://ccpi.org/country/swe/>> [luettu 30.11.2022].

¹³ "Vertailu: Suomen ilmastopoliittika maailman huonoimpia". *Yle*, 10.12.2008. <<https://yle.fi/uutiset/3-5917999>> [luettu 30.11.2022]; Gronow et al. 2019, 1062.

Ympäristömuutos tai riski ympäristömuutoksesta ei automaattisesti ole ympäristöongelma. Luonto ja yhteiskunta noudattavat erilaisia toimintaperiaatteita. Luonto reagoi ihmisten toimintaan omien lakiansa perusteella deterministisesti, yhteiskunnallisessa keskustelussa sen sijaan tehdään valintoja muun muassa arvojen, lainsäädännön ja tutkimustiedon perusteella. Kaikkia ympäristömuutoksia ei määritellä ympäristöongelmiksi; ympäristömuutokset voidaan määritellä ympäristöongelmiksi myös erilaisten näkökulmien perusteella. Tällaisia näkökulmia voivat olla esimerkiksi luonnon toiminta (ekologinen ulottuvuus), esteettisyys tai kulttuuri (sosiokulttuurinen ulottuvuus) tai talous (tekniis-taloudellinen näkökulma). Eri näkökulmista lähtöisin perusteltuna ympäristöongelmat herättävät myös erilaisia kysymyksiä ja eri laajuista aktiivisuutta. Luonto ja sen lait eivät kerro, mitä toimia ympäristöongelmat vaativat; tämä riippuu siitä, miten ongelma on yhteiskunnan tasolla määritelty.¹⁴ Siis myöskään ilmastonmuutosta ei automaattisesti käsitetä ympäristöongelmana, eikä siten myöskään poliittisena ongelmana. Riippuen siitä, millaisesta näkökulmasta ilmastonmuutosta käsitellään ongelmana, tarjotaan myös erilaisia toimia sen ratkaisuun. Siksi on olennaista sivuta myös sitä, miten ilmastonmuutosta keskusteluissa määritellään.

Ruotsin ja Suomen vertailusta nimenomaan ilmastopoliittikan kontekstissa tekee kiinnostavaa se, että ne ovat paitsi yhteiskuntamalleiltaan, myös ilmasto- ja luonnonolosuhteiltaan samankaltaisia. Molemmat ovat Pohjoismaisia korporatiivisia yhteiskuntia ja niiden puoluekenttä sekä sosiaalinen organisaatio ovat monin tavoin samanlaisia. Ruotsin ilmastopoliittikka on kuitenkin ollut selvästi kunnianhimoisempaa ja Suomen päästöt olivatkin vielä vuonna 2019 lähes kaksinkertaiset Ruotsiin verrattuna.¹⁵ Erityisen suuria nämä erot olivat nimenomaan 2000-luvun alussa eli tämän tutkielman tarkastelun kohteena olevina vuosina. Tämä asetelma tarjoaa hedelmällisen lähtökohdan Suomen ja Ruotsin ilmastopoliittikkaa vertailevalle tutkimukselle. Tällaista vertailevaa tutkimusta ei kuitenkaan ole tehty kovinkaan paljon; ilmastodiskursseja vertailevaa tutkimusta taas ei lainkaan. Monien muiden piirteiden ollessa samanlaisia, mutta tosiasiallisen ilmastopoliittisen roolin ollessa erilainen, on kiinnostavaa tarkastella keskusteluissa juuri sitä, millainen ilmastopoliittinen rooli nähdään tavoiteltavana ja miten tätä roolia rakennetaan.

¹⁴ Willamo 2012, 137–138.

¹⁵ Gronow et al. 2019, 1062.

Olen rajannut tutkielmani käsittämään vuodet 2001–2002 ja 2005–2006. Tämä rajaus kumpuaa osittain primääriaineistosta itsestään ja osittain tämän tutkielman temaattisista painotuksista. Erityisesti 2000-luvun alussa Suomen ja Ruotsin ilmastopolitiikassa sekä esimerkiksi kasvihuonekaasupäästöjen määrässä oli vielä merkittäviä eroja, kuten edellä esitin. Tämä ajankohta on siis erityisen hedelmällinen juuri vertailuasetelmalle. Lisäksi halusin tarkastella nimenomaan sitä, millaista roolia omalle maalle alettiin rakentaa kansallisen ilmastopolitiikan aloittamisvaiheessa; siis millaisena nähtiin oman maan ideaalirooli ilmastopoliittisena toimijana, siinä vaiheessa, kun tätä roolia vasta oltiin ottamassa. Ruotsissa oli toki tosiasiaa tehty muun muassa kasvihuonekaasupäästöjä vähentäviä toimenpiteitä jo 1990-luvulla. Kuitenkin vuoden 2001 ilmastostrategia oli myös Ruotsissa ensimmäinen nimenomaan ilmastopolitiikkaa käsittelevä strategia. Molemmissa maissa siis varsin konkreettisesti alettiin luoda kansallista ilmastopoliittista toimijuutta.

Yhden ajankohdan tarkastelu ei kuitenkaan tarjoaisi tarpeeksi laajaa perspektiiviä, joten päätin laajentaa aineistoa käsittämään myös seuraavasta ilmastostrategiasta käydyt keskustelut eli vuodet 2005–2006. Myös Kioton pöytäkirja on näiden ajankohtien välillä tullut voimaan, joten kansainvälisen ilmastopoliittisen ilmapiirin muuttuminen tuonee vaihtelua käytyihin keskusteluihin. Nämä spesifit vuodet nousevat luonnollisesti itse primääriaineistosta. Vuoden 2001 strategioiden kohdalla hallituksen esitys/selonteko jätettiin molemmissa maissa vuonna 2001, Suomessa myös keskustelut käytiin vuonna 2001, mutta Ruotsissa vuoden 2002 puolella. Vuosien 2005/2006 kohdalla keskusteluja käytiin näinä molempina vuosina; Suomessa käytiin lähetekeskustelu vuonna 2005 ja palautekeskustelu vuonna 2006, Ruotsissa keskustelut käytiin kokonaisuudessaan vuonna 2006. Päätökset tämän strategian kohdalla tehtiin molemmissa maissa vuonna 2006. Aineistona toimivat näistä keskusteluista tehdyt pöytäkirjat, jotka ovat vapaasti saatavilla Suomen eduskunnan ja Ruotsin valtiopäivien verkkosivuilta. Kahden ajankohdan kautta en pyri selvittämään varsinaisesti sitä, miten keskustelut ovat maissa kehittyneet, sillä siihen tämä aineisto on liian pieni. Yhtä ajankohtaa laajempi aineisto tarjoaa kuitenkin laajemman näkökulman.

Koska tarkastelun kohteena ovat eduskuntakeskustelut, on niiden luonnetta syytä myös avata hiukan. Eriäviä mielipiteitä eduskunnan todellisesta vallasta ja siitä, mikä merkitys eduskunnassa käytävällä puheella todellisuudessa on, voidaan esittää. Teoriassa eduskunnan tulisi olla poliittisen neuvottelun paikka; näin ei välttämättä kuitenkaan todellisuudessa ole. Muun muassa politiikan

tutkija Kyösti Pekosen mukaan täysistunto näyttäytyy enenevässä määrin teatterina, jossa noudatetaan tiettyjä rooleja ja vuorosanoja, eivätkä edustajat välttämättä edes usko voivansa vaikuttaa erimielisten edustajien mielipiteisiin. Valiokuntia on pidetty todellisempana politiikanteon paikkana.¹⁶ Vaikkei todellista deliberaatiota täysistuntosalissa tapahtuisikaan, on siellä käytävillä keskusteluilla kuitenkin merkitystä. Täysistuntokeskusteluissa puolueet tai eduskuntaryhmät sekä kansanedustajat ja ministerit tuovat keskustelun kohteeksi ja siten politisoinnin piiriin näkemyksiään.¹⁷ Koska täysistunnot ovat julkinen areena, on näiden näkemysten esiin tuominen suunnattu myös kansalaisille ja medialle.¹⁸ Puheenvuoroissa on ehkä enemmän kyse puolueen ja/tai edustajan kantoja esittelevistä monologeista kuin poliittisesta väittelystä; niissä kuitenkin nimenomaan tuodaan esille näkemyksiä. Juuri näistä poliitikkojen ilmastopoliittisista näkemyksistä olenkin kiinnostunut.

Analysoin keskusteluja parlamentin tasolla pyrkien löytämään niistä yleispiirteitä, mutta lisäksi käsittelen toimijoita myös puolueetasolla. Käyn maiden poliittiset puolueet vielä lyhyesti läpi ennen kuin siirryn käsittelemään aiheen aikaisempaa tutkimusta. Suomen ja Ruotsin puoluekenttä on hyvin samankaltainen, osittain jopa puolueiden nimistöä myöten. Tietenkään puolueet eivät maiden välillä ole täysin identtisiä; ideologisesti löytyy kuitenkin paljon yhtäläisyyksiä. Käytän tässä tutkielmassa jatkossa suomalaisista puolueista niistä yleisesti puheessa käytettyjä nimiä täysmittaisten virallisten nimien sijaan ja ruotsalaisista puolueista yleisesti käytettyjä suomennoksia ruotsinkielisten nimien sijaan. Olen merkinnyt nämä nimet sulkeisiin seuraavaksi puolueita esitellessäni. Puolueiden ollessa samannimisiä molemmissa maissa, teen selväksi kumman maan puolueesta on kyse joko kontekstin kautta tai selvästi sanoittamalla.

Suomen eduskuntapuolueita tutkimusajankohtina olivat vuoden 1999 eduskuntavaalien mukaisessa suuruusjärjestyksessä Suomen Sosialidemokraattinen Puolue (sosiaalidemokraatit), Suomen Keskusta (keskusta), Kansallinen Kokoomus (kokoomus), Vasemmistoliitto, Vihreä Liitto (vihreät), Suomen ruotsalainen kansanpuolue (RKP), Suomen Kristillinen Liitto/Suomen Kristillisdemokraatit (kristillisdemokraatit)¹⁹, Remonttiryhmä ja Perussuomalaiset. Näistä Remonttiryhmä tosin hajotettiin vuosien 2001–2002 vaihteessa, eikä se myöskään ollut

¹⁶ Pekonen 2011, 95–96.

¹⁷ Makkonen ja Loukasmäki 2019, 128.

¹⁸ Pekonen 2011, 103.

¹⁹ Puolue vaihtoi nimensä Suomen Kristillisestä Liitosta Suomen Kristillisdemokraatteihin vuoden 2001 aikana.

aineistossani lainkaan äänessä. Ruotsissa valtiopäiväpuolueita tarkkailuajanjaksolla vuoden 1998 valtiopäivävaalien mukaisessa suuruusjärjestyksessä olivat Sveriges socialdemokratiska arbetareparti eli Ruotsin sosiaalidemokraattinen työväenpuolue (sosiaalidemokraatit), Moderata samlingspartiet eli Maltillinen kokoomus, Vänsterpartiet eli Vasemmistopuolue, Kristdemokraterna eli Kristillisdemokraatit, Centerpartiet eli Keskustapuolue, Folkpartiet liberalerna eli Liberaali kansanpuolue (liberaalit)²⁰ ja Miljöpartiet de Gröna eli Ympäristöpuolue Vihreät (ympäristöpuolue). Ideologiset vastinparit maiden välillä on pääteltävissä puolueiden nimistä; aivan kaikilla tällaisia ei kuitenkaan ole. RKP:lle, remonttiryhmälle ja perussuomalaisille ei Ruotsin valtiopäiviltä löydy ideologisia vastineita; Sverigedemokraterna eli Ruotsidemokraatit edustaisi nykyään perussuomalaisien kanssa samankaltaista kansalliskonservatismia, mutta heillä ei vuosina 2001–2002 ja 2005–2006 ollut vielä lainkaan edustajia Ruotsin valtiopäiville. Ruotsin puolueista taas liberaaleille ei löydy Suomen puolelta selkeää ideologista vastinetta.

Joidenkin puolueiden osalta voidaan niiden ideologisen taustan takia odottaa tietynlaisia ilmastopoliittisia näkemyksiä. Selkeimmin tämä toteutuu vihreiden/ympäristöpuolueen kohdalla, sillä näiden voidaan olettaa pitävän ilmastonmuutosta vakavana ongelmana vaativan omalta maaltaan tiukkoja ilmastopoliittisia toimia. Ilmastonmuutokseen liittyy kuitenkin ympäristöpolitiikan lisäksi myös oikeudenmukaisuuskysymyksiä erityisesti globaalilla tasolla, minkä takia myös todennäköisesti vasemmistossa vaaditaan tiukkaa ilmastopoliittikkaa. Vastakkaisesta suunnasta taas porvarillisten puolueiden ja erityisesti kokoomuksen/maltillisen kokoomuksen voidaan odottaa painottavan taloudellisten kysymysten kuten kilpailukyvyn merkitystä, jolloin ilmastopoliittisten toimien tärkeys esimerkiksi niiden kalleuden vuoksi jää toissijaiseksi. Myöskin perussuomalaisilta voidaan odottaa kansallisiin ilmastotoimiin nuivasti suhtautuvaa kantaa. Muiden puolueiden kohdalla ei niiden aatetausta mahdollista yhtä selkeitä odotuksia.

1.2 Aikaisempi tutkimus

Ilmastopoliittisia diskursseja on globaalilla tasolla tutkittu suhteellisen paljon; myös Suomessa ja Ruotsissa käydyistä ilmastopoliittisista keskusteluista löytyy ennestään jo jonkin verran tutkimusta. Käyn seuraavaksi läpi tätä tutkimuskenttää sekä sitä, mikä tämän tutkielman sijainti siinä on. Painotan jonkin verran vanhempaa tutkimusta, jonka kohteena on ollut sama aikakausi kuin tässä

²⁰ Nykyisin puolue on nimeltään pelkästään Liberalerna eli Liberaalit.

tutkielmassa, koska tämä tarjoaa paremman mahdollisuuden syventää oman tutkimuskohteen analysointia.

Sosiologi John Urryn ilmastonmuutokseen liittyvien diskurssien jaottelua voidaan pitää hyvänä lähtökohtana, sillä hän jakaa ne kolmeen perusr ryhmään: skeptisismi, vähittäiseen muutokseen uskomisen ja katastrofisismi. Urry esittää, että näiden diskurssien välillä on käyty kiistaa 1980- ja 1990-lukujen vaihteesta lähtien. *Skeptisismi* tarkoittaa ilmastonmuutoksen jonkin asteista kieltämistä. Urryn mukaan skeptisismissä esiintyy toisaalta myös ilmastonmuutoksen vaikutuksiin positiivisesti suhtautuvia argumentteja.²¹ Tyypillisiä ilmastonmuutoskeptisiä argumentteja ovat muun muassa, että ilmaston lämpeneminen kohtuullista, että ihmisellä ei ole siihen vaikutusta ja että nykyinen lämpeneminen on normaalia maapallon lämpötilan vaihtelua. Lisäksi argumentoinnissa näkyy myös koko ilmastonmuutoksen hillinnän ympärille syntyneiden rakenteiden kritiikkiä; esimerkiksi IPCC:n raportteja sekä median ja ympäristöjärjestöjen motiiveja on kyseenalaistettu.²²

Vähittäiseen muutokseen uskovat myöntävät, että ilmasto on globaalisti muuttumassa ja että ihmisen toiminta on tämän takana. Muutos nähdään kuitenkin hitaana ja sellaisena, johon taloudet voivat sopeuttaa toimintansa. Tällainen näkökulma näkyy Urryn mukaan esimerkiksi IPCC:n vuosien 1990–2007 välillä julkaisemissa raporteissa.²³ Koska varsinainen ilmastonmuutoksen todellisuuden kieltävä skeptisyys on vähentynyt, kumpuaa myös suurin osa ilmastopolitiikkaan kohdistuvasta kritiikistä tästä diskurssista. Vaikka ilmastonmuutoksen todellisuus ja ihmisen vaikutus siihen saatetaan myöntää, kyseenalaistetaan sen sijaan uhkan vakavuus. Tällaiset kriitikot kysyvät esimerkiksi, onko ilmastonmuutoksen aiheuttamat riskit välttämättä laitettava etusijalle muihin maailmaa uhkaaviin riskeihin nähden.²⁴

Lähellä *vähittäisen muutoksen* diskurssia on *ekologisen modernisaation* diskurssi, joka on 1980-luvulta lähtien ottanut jalansijaa erityisesti länsimaisten yhteiskuntien ympäristö- ja ilmastopolitiikassa. Ilmastonmuutoksen niin sanottua hitautta ei tässä diskurssissa kuitenkaan varsinaisesti nähdä esteenä ilmastonmuutoksen hillitsemistoimille; sen sijaan ratkaisun katsotaan

²¹ Urry 2013, 37–38.

²² Giddens 2009, 22–23.

²³ Urry 2013, 39.

²⁴ Giddens 2009, 22–23.

löytyvän markkinavetoisesti yhdistämällä talouskasvu ja kestävä kehitys. Ilmastonmuutos näyttäyty todellisena, mutta sen hillitsemiseksi riittää diskurssissa yhteiskunnan vähittäinen muutos sekä vihreän sääntelyn, teknologian ja kaupan edistäminen. Näin voidaan saavuttaa kaksinkertainen hyöty; ilmastonmuutosta saadaan hillittyä ja lisäksi voidaan hyötyä taloudellisesti.²⁵

Urryn jaottelun mukainen *katastrofismi* suhtautuu kriittisesti kaikkiin aikaisempiin diskursseihin. Katastrofismissa korostetaan epälinearisuutta sekä jyrkkiä ja äkillisiä muutoksia. IPCC:tä kritisoidaan siitä, ettei se ota ilmastonmuutoksen aiheuttamaa uhkaa tarpeeksi vakavasti; muutokseen ei ole mahdollista sopeutua tehokkaasti, ja siksi seurauksia pitäisi pyrkiä lievittämään. Katastrofismissa vaaditaan usein myös nykyisten taloudellisten ja yhteiskunnallisten järjestelmien kumoamista.²⁶ Ilmastopolitiikan kritiikkiä esiintyy siis myös tässä diskurssissa, mutta päinvastaisesta näkökulmasta kuin edellisissä. Skeptikot väittävät riskien olevan liioiteltuja, kun taas katastrofismissa argumentoidaan päinvastaisen puolesta; ilmastonmuutokset aiheuttamien uhkien laajuus ja läheisyys on molemmat aliarvioitu.²⁷

Muun muassa maantieteilijä Jukka Käyhkö taas on tutkinut ilmastodiskursseja ratkaisukeskeistä näkökulmasta ja tunnistanut ainakin kuusi päätöksentekoa hidastavaa tai vaikeuttavaa asennetta. Näitä ovat seuraavat: muutos ei ole totta, muutos tapahtuu muualla ja on jonkun muun ongelma, yksilö ei kykene tekemään asialle mitään, hillitsemistoimet ovat suhteellisesti liian kalliita, hillitsemistoimet ovat absoluuttisesti liian kalliita ja yksityiskohtainen globaali hillintäsuunnitelma puuttuu.²⁸ Yllä esitetyt skeptikot kuuluvat ensimmäiseen ryhmään ja näitä ajatuksia on siis jo avattu tarkemmin. Seuraavat kaksi asennetta kumpuavat myöskin samankaltaisesta välinpitämättömyydestä; yksilö kokee, ettei hänen tarvitse toimia, koska ilmastonmuutoksen vaikutukset eivät koske häntä tai koska muut tahot jatkavat saastuttavaa toimintaansa. Raha on seuraava kitkaa aiheuttava kysymys. Hillitsemistoimien koetaan jarruttavan taloutta tai antavan etulyöntiaseman niille, jotka eivät sitoudu päästövähennyksiin. Toisaalta ilmastonmuutoksen hillitseminen ja siihen sopeutuminen ovat aidosti niin kalliita toimenpiteitä, ettei monilla

²⁵ Bäckstrand ja Lövbrand 2006, 52–53.

²⁶ Urry 2013, 39–40.

²⁷ Giddens 2009, 25.

²⁸ Käyhkö 2012, 243.

kehityksillä ole niihin varaa. Kun kaikkien näiden jarruttavien asenteiden yli päästään, on viimeisenä vielä kysymys siitä, mitä toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi otetaan käyttöön.²⁹

Sosiologi Anthony Giddens on Käyhköstä poiketen tarkastellut näkemyseroja myös ilmastopoliittikkaan myönteisesti suhtautuvien välillä. Hänen mukaansa vihreällä liikkeellä on ollut suuri vaikutus ilmastonmuutokseen liittyvien tavoitteiden (filosofiseen) pohdintaan. Hän määrittelee ns. vihreiksi konsepteiksi seuraavat asiat: ekologinen viisaus (eli ekologinen tasapaino/harmonia), sosiaalinen oikeudenmukaisuus, osallistuva demokratia, väkivallattomuus, kestävyys ja moninaisuuden kunnioitus. Vihreät konseptit eivät kuitenkaan ole enää ainoa tapa suhtautua ilmastonmuutokseen; esimerkiksi useat ympäristötaloustieteen teoriat hylkäävät monet niistä tyhjämpäiväisinä. Näiden teorioiden mukaan oikeampi lähestymistapa on analysoida eri strategioiden kustannukset ja hyödyt markkinoiden ollessa ensisijaisessa asemassa; ekologisen modernisaation diskurssi on tällaisesta ajattelusta yksi esimerkki. Vasemmistolaisessa aatemaailmassa ilmastonmuutos taas päinvastoin tarjoaa uuden mahdollisuuden argumentoida markkinoita vastaan; ilmastonmuutos toimii todisteena kapitalismin heikkoudesta. Karkeasti jaotellen ne, jotka haluavat vastata ilmastonmuutokseen laajoilla sosiaalisilla reformeilla kallistuvatkin yleensä vasemmalle ja ne, jotka esimerkiksi kyseenalaistavat ihmistoiminnan vaikutuksen ilmastonmuutokseen, ovat oikeammalla.³⁰

Ilmastopoliittisia diskursseja Suomessa ovat tutkineet muun muassa Anna Kukkonen ja Tuomas Ylä-Anttila, jotka ovat tunnistaneet kaksi keskenään kilpailevaa diskurssiyhteenliittymää (*discourse coalition*), joita he kutsuvat talous- ja ilmastodiskursseiksi. Diskurssiyhteenliittymällä tarkoitetaan eri politiikan toimijoita, jotka käyttävät samaa diskurssia.³¹ Talousdiskurssissa argumentoidaan muun muassa, että Kioton pöytäkirja heikentäisi Suomen talouskasvua ja kilpailukykyä ja että pöytäkirjan tulisi sisältää suurimmat saastuttajat eli esimerkiksi Yhdysvallat ja kehittyvät maat. Vuonna 2002, kun Kioton pöytäkirja ratifioitiin, oli tämä yhteenliittymä selkeästi dominoiva. Ilmastodiskurssin argumentteja puolestaan ovat esimerkiksi se, että Kioton pöytäkirja tukisi suunnitelmia kasvattaa Suomen energiatehokkuutta ja että se tukisi talouskasvua pitkässä juoksussa. Tämän diskurssin takana olivat esimerkiksi monet ympäristöjärjestöt ja -instituutit, joilla

²⁹ Käyhkö 2012, 243.

³⁰ Giddens 2009, 49–50.

³¹ Kukkonen ja Ylä-Anttila 2020, 201.

ei ollut yhtä paljon poliittista valtaa kuin talousdiskurssin takana toimineilla tahoilla.³² Myös esimerkiksi sosiologi ja politiikantutkija Tuula Teräväinen on havainnut, että Suomen ilmastopolitiikan diskursseihin vaikuttaa voimakkaasti taloudellinen näkökulma. Teräväisen mukaan suomalainen poliittinen ja taloudellinen toimintaympäristön on ollut varsin markkina- ja teknologiasuuntautunut; tämä näkemys on siirtynyt myös ilmasto- ja energiapolitiikkaan.³³

Suomen ilmastopolitiikan diskursseista on tehty jonkin verran myös pro gradu -tutkielmia. Minna Mentula tarkastelee energia- ja ilmastopoliittisesta strategiasta eduskunnassa syksyllä 2016 käytyä lähetekeskustelua diskurssianalyysin keinoin. Mentulan tavoitteena ei ole puolueeton selonteko kansanedustajien puhetavoista, vaan hän pyrkii hegemonisia diskursseja esiin tuomalla mahdollistamaan niiden kritisoinnin.³⁴ Hän eritteli lähetekeskustelusta neljä diskurssia, joista niin sanottu tekninen diskurssi oli näistä kaikista yleisin. Lisäksi tekniset keinot ongelmien ratkaisuna nostettiin esiin kaikissa diskursseissa.³⁵ Vilma Paavilainen taas analysoi gradussaan vuoden 2001 ilmastostrategiasta ja vuoden 2016 energia- ja ilmastostrategiasta eduskunnassa käytyjä keskusteluja. Erityisesti suomalaisessa ilmastokeskustelussa korostuu Paavilaisen mukaan Suomen talouden ja Suomen edun merkitys.³⁶ Jaana Sorvali tarkastelee laajemmin ilmastolakikeskusteluissa esiintyviä diskursseja; lisäksi hän käsittelee gradussaan maakuntatason näkökulmaa maakuntajohtajien haastattelujen avulla. Sorvali havaitsi, että Suomen ilmastopolitiikassa vallitsee näennäinen konsensus. Ilmastolaki sai kyllä taakseen merkittävän enemmistön eduskunnasta, mutta kannatusta perusteltiin hyvin erilaisin argumentein. Suurimpana huolenaiheena oli Sorvalinkin mukaan talouteen ja kilpailukykyyn liittyvät kysymykset.³⁷

Koska Ruotsin ilmastopolitiikka on monella tapaa ollut kunnianhimoista ja edistyksellistä, näkyy tämä näkökulma myös Ruotsin ilmastopolitiikan tutkimuksessa. Ruotsia on tutkittu usein nimenomaan siitä näkökulmasta, mitä se on tehnyt oikein. Sitä, miten Ruotsissa on puhuttu sen omasta edelläkävijän asemasta, on tutkinut muun muassa Mathias Zannakis. Ruotsissa on hänen mukaansa korostettu ilmastonmuutoksen globaalia luonnetta; Ruotsin toiminta yksin ei riittäisi, mutta rikkaiden maiden olisi toimittava ensimmäisinä. Zannakis kuvailee, että tässä narratiivissa

³² Kukkonen ja Ylä-Anttila 2020, 206–208.

³³ Teräväinen 2010, 202–203.

³⁴ Mentula 2018, 3.

³⁵ Mentula 2018, 31.

³⁶ Paavilainen 2020, 43–44.

³⁷ Sorvali 2015, 65–68.

nivoutuvat yhteen argumentit kansainvälisestä oikeudenmukaisuudesta ja roolimallina toimimisesta. Taustalla on lisäksi jopa radikaali ajatus globaalista oikeudenmukaisuudesta kehittyneiden ja köyhempien maiden välillä. Jokaisella yksilöllä tulisi olla yhtä suuri oikeus päästöihin, jotka kokonaisuutena ovat kestäväällä tasolla. Radikaali tämä ajatus on siksi, että se tarkoittaa merkittäviä valtarakenteiden uudelleenjärjestelyjä kansainvälisesti.³⁸

Toisaalta Ruotsin edelläkävijän asemaa on kirjallisuudessa myös kyseenalaistettu. On tavallista, että edelläkävijän status on dynaaminen ja pioneerivaltiot muuttuvat ajan saatossa jäljessä tuleviksi. Myöskään Ruotsin asema ilmastopolitiikan mallimaana ei ole kiveen hakattu.³⁹ Esimerkiksi Erik Hysing esittää artikkelissaan ”*A Green Star Fading? A Critical Assessment of Swedish Environmental Policy Change*”, että Ruotsin hallituspohjan vaihduttua sosiaalidemokraattisesta Allianssin muodostamaan porvarilliseen koalitiohallitukseen vuonna 2006, ei Ruotsia ole enää välttämättä voitu pitää ilmastopolitiikan edelläkävijänä. Esimerkkeinä Hysing mainitsee investoinnit yksityisautoilua korostavaan liikenneinfrastruktuuriin ja passiivisuuden kansainvälisillä ilmastopolitiikan areenoilla. Hysing kyseenalaistaa näiden pohjalta sekä Ruotsin ympäristöpoliittiset sitoumukset, tavoitteet ja strategian että sen roolin ympäristöpolitiikan edelläkävijänä. Hänen mukaansa kunnianhimoiset ympäristöpoliittiset pyrkimykset ovat kuitenkin säilyneet Ruotsissa retoriikan tasolla, vaikka sisäpolitiikan tasolla on tehty kiistanalaisia ratkaisuja.⁴⁰

Diskurssien tasolla Ruotsissa siis suhtaudutaan ilmastonmuutokseen vakavasti. Merkittävintä ilmastotoimia vastustavaa argumentointia Zannakis kuvaa uhraus-narratiivina. Hillintä- ja sopeutumistoimet nähdään paitsi liian kalliina, myös riskialttiina, koska esimerkiksi IPCC:n raportteihin ei voida täysin luottaa; investoinnit ja rakennemuutokset voivat osoittautua turhiksi uhrauksiksi. Toimiin pitäisi siksi ryhtyä varoen, eikä varsinkaan tarvitsisi tehdä enempää kuin kansainvälisissä sopimuksissa vaaditaan.⁴¹ Lisäksi Ruotsissa on esiintynyt huolta teollisuuden kilpailukyvyistä; energiantensiiviset alat kärsivät tiukoista kansallisista rajoituksista. Sääntely saattaisi tarkoittaa myös tuotannon siirtämistä löyhemmin säännellyille alueille.⁴² Zannakis esittää väitöskirjassaan, että Ruotsin ilmastopolitiikan edistyneisyys selittyy sillä, että Ruotsi on

³⁸ Zannakis 2015, 225.

³⁹ Hysing 2014, 262.

⁴⁰ Hysing 2014, 269–271.

⁴¹ Zannakis 2015, 226, 228.

⁴² Sarasini 2009, 643.

yhteiskuntana ollut lähtökohtaisesti tiedemyönteinen. Ilmastomuutosta ja ihmisvaikutusta siihen ei ole kyseenalaistettu, vaan päinvastoin sen aiheuttamat riskit on tunnistettu. Zannakis väittää jopa, että ilmastomuutosta kyseenalaistavaa retoriikkaa ei Ruotsissa käytännössä ole mahdollista esittää.⁴³

Suomen ja Ruotsin ilmastopoliittisia diskursseja vertailevaa tutkimusta ei ole juurikaan tehty, ja juuri tämä on se kohta, johon tämä tutkielma sijoittuu. Lähimmäksi osuvat Gronow et al. artikkelissaan *“Divergent neighbors: corporatism and climate policy networks in Finland and Sweden”* (2019), jossa he vertailevat Suomen ja Ruotsin ilmastopoliitiikan eroavaisuuksia meso-tason yhteiskuntarakenteiden näkökulmasta. Artikkelissa havaittiin, että Suomessa työmarkkinajärjestöillä oli enemmän vaikutusvaltaa päätöksenteossa kuin Ruotsissa. Ruotsissa taas kansalaisjärjestöjen vaikutusvalta oli suurempi.⁴⁴ Tämä vaikuttaisi olevan linjassa sen kanssa, että talousdiskurssilla ja taloudellisilla toimijoilla on Suomen ilmastopoliitikassa merkittävä rooli ja se voisi ilmeisesti osaltaan selittää eroja Ruotsin ja Suomen välillä. Lisäksi Gronow et al. esittävät, että Ruotsissa ilmastopoliitiikan tekoon osallistuvan verkoston keskuudessa vallitsee laajempi ilmastomyönteinen konsensus. Ruotsissa toimijat myös tukivat voimakkaammin ilmastomuutoksen hillitsemistoimia. Erot maiden välillä eivät olleet suuria, mutta silti havaittavissa.⁴⁵ Artikkelissa ei kuitenkaan mennä syvemälle siihen, millaisia diskursseja talous- tai ilmastomyönteisyys pitävät sisällään; kyseessä on kvantitatiivinen analyysi. Suomen ja Ruotsin ilmastodiskursseja vertailevalle laadulliselle tutkimukselle olisi siis tilaa ja tarvetta.

Koska suuressa joukossa ilmastopoliitiikan tutkimusta näkyy selvästi agenda löytää ratkaisu vallitseviin ongelmakohtiin, on tilaa ja jopa tarvetta nimenomaan historiantutkimuksen näkökulmalle. Suhteellisen tuoreena ilmiönä historiallista tutkimusta ilmastopoliitikasta ei ole vielä juurikaan tehty. Suomen ja Ruotsin välistä hedelmällistä vertailuasetelmaa ei myöskään ole nimenomaan diskurssien osalta hyödynnetty, joten myös tämä asetelma on perusteltu. Tämän tutkielman tarkoituksena on siis pyrkiä täyttämään näitä useampia tutkimuskentällä sijaitsevia aukkoja.

⁴³ Zannakis 2009, 104–106.

⁴⁴ Gronow et al. 2019, 1073–1075.

⁴⁵ Gronow et al. 2019, 1074.

Useissa edellä mainituissa graduissa on käytetty teoreettisena pohjana joitakin aikaisemmin esiteltyjä ilmastodiskursseja ja todettu, etteivät ne suoraan sovellu Suomen kontekstiin. Esimerkiksi varsinaista skeptisismien diskurssia ei näyttäisi esiintyvän; ilmastonmuutoksen olemassaoloa ei siis kiistetä.⁴⁶ Muun muassa Zannakis on päätenyt samantyyppisiin havaintoihin Ruotsin ilmastopoliittisista diskursseista. Osittain tämän takia en suoraan sovello mitään valmiiksi olemassa olevaa diskurssi- jaottelua tämän tutkielman pohjana. Toinen syy tälle on se, että halusin analyysini etenevän mahdollisimman aineistolähtöisesti ilman, että yrittäisin mahduttaa keskustelut valmiiseen teoriaan. Tätä aineistolähtöistä metodia avaan tarkemmin seuraavaksi.

1.3 Metodologinen viitekehys ja käsitteistö

Tämä tutkielman pääasiallisena metodina toimii poliittiselle historialle tyypillinen laadullinen sisällönanalyysi. Lisäksi hyödynnän jonkin verran sosiaalisen konstruktivismien ja vertailevan tutkimuksen perinteitä. Kaikki nämä viitekehykset ovat käsitteinä varsin laajoja ja pitävät sisällään hyvin erilaisia ontologioita ja metodologioita käsityksiä; avaan siksi seuraavaksi sitä, mitä niillä tämän tutkielman kontekstissa tarkoitetaan.

Tarkemmin ilmaistuna käytän tässä tutkielmassa metodina *teoriaohjaavaa sisällönanalyysia*, vaikkakin pyrin toimimaan mahdollisimman *aineistolähtöisesti*. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa analyysiyksiköt valitaan aineistosta tehtävänasettelua noudatellen, eivätkä aikaisemmat havainnot, tiedot tai teoriat ilmiöstä saisi vaikuttaa analyysiin. Teoriaohjaavassa analyysissa taas teoriaa voidaan käyttää analyysin apuna, mutta se ei toimi analyysin pohjana, toisin kuin varsinaisessa teorialähtöisessä analyysissa.⁴⁷ Aineistoni analyysivaiheessa etenen siis aluksi aineistolähtöisesti, mutta myöhemmässä vaiheessa käytän apuna myös aiempaa tutkimusta ilmastopolitiikan diskursseista. Havainnot nousevat itse aineistosta, mutta tuon niihin syvyyttä ja kontekstia aikaisemman kirjallisuuden avulla.

Analyysi on edennyt seuraavasti. Olen ensin lukenut aineiston läpi ja sen pohjalta päättänyt, mikä siinä on kiinnostavaa. Tämän jälkeen olen käynyt aineiston läpi tarkemmin ja erottanut asiat, jotka sisältyvät valitsemiini näkökulmiin (pelkistäminen eli redusointi). Tässä näkyy analyysin

⁴⁶ Paavilainen 2020, 43; Jokihaara 2017, 74.

⁴⁷ Tuomi ja Sarajärvi 2018, 108–109.

aineistolähtöisyys. Seuraavaksi olen ensin teemoitellut ja sitten tyypitellyt tekemäni havainnot (ryhmittely eli klusterointi). *Teemoittelulla* tarkoitetaan aineiston ryhmittelyä aihepiirien perusteella painottaen erityisesti sitä, mitä kustakin teemasta on sanottu. *Tyypittelyssä* taas tiettyä teemaa koskevia näkemyksiä tiivistetään yleistyksiksi; toisin sanoen teemojen sisällä olevien näkökulmien yhteisistä ominaisuuksista muodostetaan tyyppiesimerkkejä.⁴⁸ Sisällönanalyysillä saadaan siis ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä muodossa; tässä vaiheessa aineisto on kuitenkin vasta järjestetty varsinaisten johtopäätösten tekemistä varten. Järjestetty aineisto ei ole tulos. Viimeisessä vaiheessa olenkin erottanut olennaisen tiedon tutkimuksen kannalta ja siirtynyt aineiston kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin (käsitteellistäminen eli abstrahointi).⁴⁹ Koska metodini on teoriaohjaava, eikä puhtaan aineistolähtöinen, nousevat käyttämäni teoreettiset käsitteet aikaisemmasta kirjallisuudesta eivätkä pelkästään aineiston pohjalta. Liitän siis empiirisen aineiston jo olemassa olevaan aikaisempaan tutkimustietoon.

Vaikka puhun tässä tutkielmassa nimenomaan ilmastopolitiikan diskursseista ja ne toimivat analyysini kohteena, sijoittuu metodini paremmin juuri sisällönanalyysin, ei niinkään diskurssianalyysin kentälle. Perustavanlaatuisimpana erona näiden välillä on se, että sisällönanalyysissä pyritään löytämään aineistossa tuotettuja merkityksiä, kun taas diskurssianalyysissä tarkastellaan sitä, miten näitä merkityksiä on tuotettu.⁵⁰ Diskurssianalyysin sijaan yhdistän metodissani sosiaalisen konstruktivismin perinnettä; miten siis ilmastonmuutosta ja erityisesti siihen vastaamista eduskuntakeskusteluissa rakennetaan. Eduskuntakeskusteluissa ei puhuta (ainoastaan) ilmastonmuutoksen materiaalisesta todellisuudesta, vaan sitä, millainen merkitys tälle materiaaliselle todellisuudelle sosiaalisessa kontekstissa annetaan.⁵¹

Olennainen käsite on myös politologian puolella käytetty *politisointi*. Politisoinnilla tarkoitetaan joko jonkin ei-poliittisen ilmiön muuttamista poliittiseksi tai jo olemassa olevan poliittisuuden lisäämistä ilmiön tulkinnassa. Ilmastonmuutos ei esimerkiksi automaattisesti ole poliittinen ilmiö, vaan se pitää tuoda politikoinnin eli politiikan harjoittamisen piiriin.⁵² En siis pyri määrittelemään mitä ilmastonmuutos todellisuudessa tarkoittaa tai miten siihen tulisi vastata; tarkoitus on selvittää,

⁴⁸ Tuomi ja Sarajärvi 2018, 105–107.

⁴⁹ Tuomi ja Sarajärvi 2018, 117, 122–127.

⁵⁰ Tuomi ja Sarajärvi 2018, 117.

⁵¹ Pettenger 2007, 6.

⁵² Palonen 1993, 90–92.

millaista näkemystä ilmastonmuutoksesta *poliittisena kysymyksenä* rakennetaan Suomen ja Ruotsin parlamenteissa ja mikä näin ollen on *oman maan rooli* tässä poliittisessa kysymyksen ratkaisussa.

Koska vertailen tässä tutkielmassa kahden maan parlamenttikeskusteluja keskenään, hyödynnän metodina myös jonkin verran vertailevaa tutkimusperinnettä. Yhteiskuntatieteiden piirissä vertailevalla tutkimuksella on yleisesti tarkoitettu erilaisten toimijoiden kuten valtioiden, kulttuurien ja instituutioiden tai ilmiöiden tutkimista siten, että saman metodin avulla analysoidaan kahta tai useampaa tapausta. Poliitiikan tutkimuksessa vertailtavat toimijat ovat ensisijaisesti olleet valtioita tai muulla tavoin rajat ylittäviä.⁵³ Eryteisesti valtiotieteen puolella vertaileva tutkimus on ensisijaisen tärkeää, jotta yleistettäviä teorioita on mahdollista kehittää ja testata. Koska politiikkaa ei voida tutkia ”laboratoriossa”, tarjoaa vertaileva tutkimus parhaat puitteet tutkia eri muuttujien vaikutusta tiettyyn ilmiöön. Lisäksi vertaileva tutkimuksen avulla voidaan tarkastella poliittisten ilmiöiden paikallisuutta.⁵⁴ Tämä onkin yksi tutkielmani tavoitteista; vertailemalla keskenään parlamenttikeskusteluja pyrin hahmottamaan niissä esiintyvien teemojen paikallisuutta.

Käyttämäni metodi muistuttaa eniten vertailevan tutkimusperinteen ”*most similar systems*” tutkimusmallia. Tässä tutkimusmallissa valitaan kaksi tapausta, joilla on monia samankaltaisia ominaisuuksia; siten suurin osa muuttujista ”pysyy vakiona”. Tällöin selittävien muuttujien määrä kapenee ja selitysten tarkasteleminen helpottuu.⁵⁵ Tutkimuskohteikseni valitsin nimenomaan Suomen ja Ruotsin juuri siksi, että niiden yhteiskunnallisella tasolla niiden välillä on huomattavan paljon yhtenäisiä ominaisuuksia. Menetelmäni on kuitenkin laadullinen, eikä määrällinen, jota vertailevan tutkimusperinteen parissa yleisesti suositetaan. Laadullis-vertailevan tutkimuksen riskeinä nähdään usein se, että varsinkin pientä tapausjoukkoa tarkastellessa tutkijan ennakoasenteet saattavat helposti vääristää analyysia.⁵⁶ Tätä on laadullisessa tutkimuksessa mahdotonta välttää aivan täysin; pyrin kuitenkin välttämään analyysissani liian laajojen yleistysten tekemisen.

Tämän tutkielman tarkoituksena on selvittää sitä, millaista ilmastopoliittista roolia omalle maalle Suomen ja Ruotsin parlamenttikeskusteluissa rakennetaan. Tämä heijastelee samalla laajemmin sitä, millaisena kansainvälinen roolinjako hahmotetaan eli millä poliittisella tasolla ilmastopoliitiikan

⁵³ Hantrais 2009, 2–3.

⁵⁴ Hopkin 2010, 285–289.

⁵⁵ Hopkin 2010, 300.

⁵⁶ Hopkin 2010, 301.

ratkaisuja tulisi tehdä. Tämä on kysymys, jota on tarkasteltu ilmastopolitiikan tutkimuksessa suhteellisen paljon; tutkimusta löytyy sekä siitä, miten vastuuta ilmastopolitiikasta todellisuudessa jaetaan, että siitä, miten sitä tulisi jakaa, jotta ilmastopolitiikka olisi tehokasta. Vaikkakaan en pyri selvittämään sitä, millainen rooli Suomella tai Ruotsilla tosiasiallisesti on ollut, tai millainen sen pitäisi olla, hyödynnän kuitenkin muun muassa käsitteistöä kansainvälisen ilmastopolitiikan tutkimuksesta. Esittelen sitä tässä siksi lyhyesti. Erityisesti tutkimusasetelmani takia minua kiinnostaa kansallisvaltion rooli ilmastopolitiikassa.

Aidosti globaalina (ympäristö)ongelmana ilmastonmuutos vaatii nimenomaan globaalia hallintaa. Yhteen on sovitettava eri toimijoiden erilaisia tavoitteita, arvoja ja näkemyksiä sekä huomioitava monia niin alueellisia kuin ajallisia ulottuvuuksia.⁵⁷ Globaalilla hallinnalla tarkoitetaan yhtäältä sitä normatiivista ajatusta, että globaaleja ongelmia pitäisi käsitellä globaalilla tasolla. Toisaalta sillä viitataan myös kaikkien ei-kansallisten ongelmien ratkaisuun tähtäävien säädösten kokonaisuuteen. Globaali hallinta on ”kansainvälisyyttä” laajempi käsite, koska se hylkää ajatuksen valtiokeskeisyydestä ja hierarkiasta maailmanpolitiikan selittäjinä.⁵⁸ Ilmastohallinta on käsittääkin moninaisia toimijoita ja sitä luonnehtii monimutkainen sääntöjenteon ja toimeenpanon järjestelmä, joka leikkaa läpi paikallisten, kansallisten, kansainvälisten ja ylikansallisten tasojen.⁵⁹ Paikoitellen on jopa kyseenalaistettu, onko perinteisellä kansallisvaltiolla enää samanlaista valtaa tai merkitystä tällaisessa järjestelmässä.

Myös UNFCCC:n mukaan ilmastonmuutos on aidosti globaali ja ei-alueellinen ongelma, mikä pitkälle vietyinä tarkoittaa sitä, ettei luonnontieteellisestä näkökulmasta periaatteessa ole merkitystä sillä, mistä päin maailmaa päästövähennyksiä tehdään. Tällä tarkoitetaan kuitenkin myös sitä, että kaikkien valtioiden on osallistuttava ilmastonmuutoksen torjumiseen. Ongelman nähdään nimittäin olevan tietyllä tapaa myös paikallinen; taustalla toimii ajatus kansallisesta hiilivastuuvollisuudesta. Tällöin korostetaan sitä, että erityisesti teollistuneilla valtioilla on nimenomaan kansallinen velvollisuus vähentää kasvihuonekaasupäästöjä niiden merkittävistä historiallisista päästöistä johtuen. Tämän päästöjä vähennyksen tulisi nimenomaan tapahtua omien rajojen sisäpuolella.⁶⁰ Käänteisesti taas katsotaan, että kehittyvillä mailla on oikeus jatkaa

⁵⁷ Massa 2012, 223.

⁵⁸ Lederer 2015, 3

⁵⁹ Bäckstrand ja Lövbrand 2015, xix–xx.

⁶⁰ Zannakis 2015, 218.

taloudellista ja materiaalista kehittymistä kehittyneiden maiden tasolle. Tähän kehitykseen katsotaan kuuluvan tietynlainen oikeus saastuttaa. Kehittyneiden maiden siis kuuluu leikata päästöjään radikaalisti ensin, ja köyhemmät maat seuraavat perässä myöhemmin.⁶¹ Hiilivastuuvollisuutta lähellä oleva käsite on vielä niin sanottu ”saastuttaja maksaa” -periaate. Tälle periaatteelle perustuvat esimerkiksi päästökauppa ja erilaiset verotusratkaisut. Periaate on helpompi käsittää teoriassa, kuin se on toteuttaa käytännössä, mutta se toimii kuitenkin pohjana monissa kansainvälisissä ilmastopoliittisissa ratkaisuisissa ja sitoumuksissa.⁶²

Myös Anthony Giddens korostaa kirjassaan ”*The politics of climate change*” (2009) valtioiden roolia, ja näkee sen itse asiassa ratkaisevana ilmastomuutoksen hillinnässä. Kansainvälisillä sopimuksilla, kansalaisjärjestöillä ja kansalaisilla on tärkeä asema, mutta loppupeleissä kansallisvaltioilla on paljon sellaista valtaa, joka on otettava käyttöön, mikäli halutaan merkittävästi vaikuttaa ilmastomuutokseen. Valtion roolin tulisi olla paitsi ohjaava ja aktivoiva, myös ennen kaikkea varmistava. Tällä hän tarkoittaa sitä, että ilmastomuutoksesta ja energiaturvallisuudesta puhuttaessa on kysymyksiä, jotka vaativat ratkaisua tietyllä aikataululla eli niiden eteen on toimittava aktiivisesti ja nopeasti. Valtion on siis oltava myös ensisijainen toimija tietyissä tehtävissä, jotta näin tapahtuu. Valtion tulee Giddensin mukaan esimerkiksi huolehtia pitkän tähtäimen suunnittelusta, puuttua markkinoihin, jotta ”saastuttaja maksaa” -periaate voidaan institutionalisoida, toimia sellaisia taloudellisia intressejä vastaan, jotka pyrkivät estämään ilmastomuutosaloitteet ja valmistautua sopeutumaan ilmastomuutoksen seurauksiin. Lisäksi valtion tehtävänä on yhdistää ilmastopoliittikan paikalliset, alueelliset, kansalliset ja kansainväliset näkökohdat.⁶³

Vielä yksi tämän tutkielman kannalta olennainen malli valtioiden roolista ja dynamiikasta globaalissa ilmastopoliitikassa on ajatus ”johtavista ja jäljessä tulevista” valtioista (*”leaders and laggards”*). Tässä mallissa ajatellaan, että päättäjät omaksuvat useimmiten sellaisia käytäntöjä, joiden toimivuuden muut valtiot ovat jo osoittaneet. Tiedyt valtiot omaksuvat pioneerin roolin ja saavat tästä strategista hyötyä. ”Jäljessä tulevat” valtiot taas seuraavat pioneerien asettamaa esimerkkiä. Edelläkävijän roolissa pääsee siis asettamaan standardit sen sijaan, että joutuisi myöhemmin

⁶¹ Giddens 2009, 64–65.

⁶² Giddens 2009, 67–68.

⁶³ Giddens 2009, 91–94.

sopeutumaan ulkoa asetettuihin poliittisiin rakenteisiin. Nähdyt hyödyt ovat siis poliittisia, mutta myös taloudellisia, koska pioneerit voivat paitsi asettaa esimerkillään kansainvälisiä normeja, myös myydä eteenpäin kehittämäänsä teknologiaa ja osaamista. Johtavan aseman saavuttaminen on haasteellinen tehtävä; tällaisilla valtioilla onkin tyypillisesti korkealle kehittynyt talous, koulutettu väestö ja toimivat instituutiot. Lisäksi edelläkävijävaltiot pyrkivät luomaan strategisia suhteita kansainvälisillä areenoilla kuten EU:ssa. Ruotsi on niin kirjallisuudessa kuin kansainvälisen politiikan piirissä nähty tällaisena edelläkävijänä.⁶⁴

Ennen kuin siirryn varsinaiseen analyysiin, avaan seuraavassa luvussa vielä parlamenttikeskustelujen kohteena olevien kansallisten ilmastostrategioiden taustoja ja sisältöjä. Lisäksi käyn läpi keskustelujen yleispiirteitä ja esittelen hieman tarkemmin keskeisiä toimijoita. Varsinaiset käsittelyluvut olen jakanut tunnistamieni diskurssien perusteella ja niiden sisällä käsittelen ja vertailen Suomen ja Ruotsin keskusteluja rinnakkain. Käyn diskurssi kerrallaan aina ensin vuosien 2001–2002 keskusteluja ja tämän jälkeen vuosien 2005/2006 keskusteluja, jotta vuosien välillä tapahtuneet muutokset tulevat selkeämmin esiin. Pyrin kuljettamaan analyysia mukana diskurssien esittelyn lomassa, sen jonkin verran painottuessa lukujen loppuun.

2 KANSALLISET ILMASTOSTRATEGIAT

2.1 Strategioiden tausta ja sisältö

Kuten edellä on jo tullut esille, vuoden 2001 kansallinen ilmastostrategia oli ensimmäinen laatuaan Suomessa. Sen valmistelu aloitettiin kesällä 1999; taustalla oli Paavo Lipposen toisen hallituksen hallitusohjelman vaatimus strategian laatimisesta. Tässä hallituksessa olivat mukana sosiaalidemokraatit, kokoomus, RKP, vasemmistoliitto ja vihreät, joskin vihreät lähtivät hallituksesta vuoden 2002 toukokuussa Olkiluoto 3:een liittyvän lupapäätöksen jälkeen. Tarkoituksena oli laatia suunnitelma siitä, miten Suomi saavuttaa Kioton ilmastokokouksen mukaiset päästövähennykset. Suomella tämä vaatimus oli pitää tarkkailuajanjaksona 2008–2012 kasvihuonekaasupäästöt vuoden 1990 tasolla. Strategialla siis aloitettiin Kioton pöytäkirjaa edeltävä valmistelutyö. Vetovastuu strategian laatimisesta oli kauppa- ja teollisuusministeriöllä.⁶⁵

⁶⁴ Sarasini 2009, 635–637.

⁶⁵ Kerkkänen 2010, 44.

Strategian pääpainopiste on kahdessa skenaariossa eli toimintavaihtoehdossa, joiden avulla Suomen arvioidaan täyttävän Kiotossa asetetut päästövähennystavoitteet. Skenaariot esitellään tarkemmin ilmastostrategian taustaraportissa, ei strategiassa itsessään. Merkittävin ero skenaarioiden välillä koskee energiantuotantoa. KIO1-skenaariossa kivihiilen polttoa korvataan maakaasulla sähkön ja lämmön tuotannossa; KIO2-skenaariossa sen sijaan uusi ydinvoimala korvaisi kivihiihtä. Molemmissa skenaarioissa toteutetaan lisäksi ohjelmat energiansäästöstä ja uusiutuvan energian edistämisestä.⁶⁶

Ilmastostrategia annettiin eduskunnalle hallituksen selontekona maaliskuussa 2001. Lähetekeskustelun jälkeen eduskunta päätti lähettää strategian käsiteltäväksi ympäristövaliokuntaan, jolle valtiovarain-, liikenne-, maa- ja metsätalous-, talous- ja tulevaisuusvaliokunta antoivat lausunnon. Tämä oli vastoin puhemiesneuvoston ehdotusta lähettää strategia talousvaliokuntaan. Koska asiaa oli valmisteltu kauppa- ja teollisuusministeriössä, oltiin strategiaa siksi lähettämässä alun perin talousvaliokuntaan.⁶⁷ Voidaan katsoa, että eduskunnan päätös lähettää ilmastostrategia ympäristövaliokuntaan, kertoo siitä, että sitä haluttiin käsitellä ensisijaisesti ympäristökysymyksenä ja vasta toissijaisesti talouskysymyksenä. Keskustelussa tällainen näkemys ei kuitenkaan yhtä selkeästi näkynyt. Ympäristövaliokunnan mietinnöstä käytiin palautekeskustelu kesäkuussa 2001.

Toista kansallista ilmastostrategiaa alettiin laatia vuonna 2003. Hallituspuolueina olivat tällöin keskusta, sosiaalidemokraatit ja RKP. Sekä kansainvälisellä että kansallisella tasolla oli tapahtunut sellaisia muutoksia, että uusi strategia oli aiheellinen. EU:ssa oli vuoden 2002 lopulla hyväksytty kasvihuonekaasujen päästökauppaa koskeva direktiivi ja myös Kioton pöytäkirjaan sisältyvistä joustavista mekanismeista tehdyt päätökset vaikuttivat toimintaympäristöön. Lisäksi eduskunta oli vuoden 2002 keväällä tehnyt periaatelupapäätöksen uuden ydinvoimalan rakentamisesta.⁶⁸

Strategiassa Suomen päästöt jaetaan EU:n päästökauppaan kuuluviin ja sen ulkopuolisiin päästöihin. Suurin osa energiantuotannosta kuuluu päästökaupan piiriin, ulkopuolelle jäävät

⁶⁶ VNS 1/2001 vp, 27.3.2001, 7–9.

⁶⁷ PTK 34/2001 vp, 28.3.2001, 3–4.

⁶⁸ Kerkkänen 2010, 45; VNS 5/2005 vp, 24.11.2005, 6–7.

esimerkiksi maatalous ja liikenne. Lisäksi strategiassa esitetään, Kioton pöytäkirjan joustavia mekanismeja hyödyntäen Suomen valtio ostaa päästöoikeuksia kansainvälisiltä markkinoilta. Päästökauppaa pidetään tärkeimpänä ohjauskeinona, mutta strategia sisältää myös uusia tavoitteita uusiutuvalla energialle sekä energiansäästöön liittyviä investointi- ja verotukia.⁶⁹ Strategiasta käytiin eduskunnassa marras-joulukuussa 2005 lähetekeskustelu, jonka jälkeen se lähetettiin vuodesta 2001 poiketen talousvaliokunnan käsiteltäväksi. Lisäksi valtiovarain-, liikenne- ja viestintä-, maa- ja metsätalous- sekä ympäristövaliokunnat antoivat lausunnon.⁷⁰ Talousvaliokunnan mietinnöstä käytiin palautekeskustelu kesäkuussa 2006 ja se hyväksyttiin.

Vuoden 2001 ilmastostrategia oli myös Ruotsissa ensimmäinen laatuaan; kuten edellä jo kuitenkin mainitsin, oli ilmastopolitiikkaa tehty Ruotsissa jo ennen tätä. Vuoden 2001 ilmastostrategian yhtenä lähtökohtana oli laatia toimenpidesuunnitelma Kioton pöytäkirjassa sekä EU:n yhteisessä taakanjaossa sovittujen päästövähennystavoitteiden saavuttamiseksi, aivan kuten Suomessakin. Strategian taustalla oli kuitenkin lisäksi keväällä 1999 hyväksytty ympäristönsuojelujärjestelmä, joka koostui 15 tavoitteesta (*miljökvalitetsmålen*). Näistä yksi oli ”rajoitettu ilmasto vaikutus” (*begränsad klimatpåverkan*), jonka toteuttamiseksi ilmastostrategia ensisijaisesti tehtiin. Sosiaalidemokraattisen hallituksen esitys Ruotsin ilmastostrategiaksi perustui vuonna 1998 ympäristöministeriön alaisuuteen perustetun ilmastokomitean mietintöön.⁷¹

Ympäristö- ja maatalousvaliokunta antoi hallituksen esityksestä mietinnön ja näiden pohjalta käytiin valtiopäivillä keskustelu 6. maaliskuuta 2002. Ilmastostrategia hyväksyttiin valiokunnan mietinnön mukaisena. Suomen ilmastostrategiaan verrattuna esitellään Ruotsin ilmastostrategiassa huomattavasti laajempi kattaus erilaisia toimenpiteitä. Toimenpiteillä pyritään lisäksi saavuttamaan suurempi päästövähennys, kuin kansainväliset sitoumukset Ruotsilta vaativat. Toimenpiteisiin liittyvät erot selittyvät toki osittain puhtaasti sillä, että Ruotsi oli jo ennen vuotta 2001 merkittävästi uudistanut energiapolitiikkaansa ja pyrkinyt pääsemään eroon fossiilisista energialähteistä. Suomessa oltiin vasta aloittamassa tätä muutosta.

⁶⁹ VNS 5/2005 vp, 24.11.2005, 9–13, 17, 29–30.

⁷⁰ PTK 132/2005 vp, 7.12.2005, 7–8.

⁷¹ Prop. 2001/02:55, 29.11.2001, 1–2, 6–7.

Ilmastostrategiassa asetettiin kaksi tarkkailuajankohtaa, vuodet 2004 ja 2008, joina oli tarkoitus tarkistaa, että Ruotsi oli edelleen matkalla kohti päästövähennystavoitteen saavuttamista. Tarpeen vaatiessa strategiaa voitaisiin päivittää. Vuonna 2004 aloitetun selvitystyön lopputuloksena syntyi vuonna 2006 Ruotsin toinen ilmastostrategia (*Nationell klimatpolitik i global samverkan*). Tämä esitys perustui yhteisymmärrykselle sosiaalidemokraattisen hallituksen ja vasemmistopuolueen välillä.⁷² Muutokset kansainvälisessä ilmastopoliittisessa toimintaympäristössä vaikuttivat luonnollisesti myöskin Ruotsissa, ja Kioton pöytäkirjan joustavien mekanismien käyttöönottoa sekä vaikutusta päästövähennystavoitteisiin selvitettiin. Tavoite päädyttiin kuitenkin pitämään samana; Ruotsin tulisi tarkkailuajanjaksolla 2008–2012 vähentää päästöjään neljä prosenttia vuoteen 1990 verrattuna. Tämä oli saavutettava ilman hiilinieluja tai joustavia mekanismeja. Näitä keinoja voitaisiin käyttää toki lisäksi, mutta niitä ei laskettaisi mukaan tavoitteen saavuttamisessa. Lisäksi strategiaan lisättiin pidemmän aikavälin tavoite, joka oli vähentää kasvihuonekaasupäästöjä 25 prosenttia vuoteen 2020 mennessä.⁷³ Hallituksen esityksestä antoi mietinnön jälleen ympäristö- ja maatalousvaliokunta ja näiden pohjalta käytiin keskustelu valtiopäivillä 16. kesäkuuta 2006. Strategia hyväksyttiin mietinnön mukaisena.

2.2 Keskustelujen yleispiirteitä

Suomen vuoden 2001 ilmastostrategian pääpainopiste on kahdessa vaihtoehtoisessa skenaariossa, ja keskustelu koostuu siksi hyvin pitkälti niiden kahden vertailusta. Maakaasuun ja ydinvoimaan liittyy molempiin riskejä ja haittapuolia, ja erityisesti näitä keskusteluissa punnitaan. Kahden skenaarion ulkopuolelta myös turpeesta väitellään suhteellisen paljon. Vaikka kyseessä on siis ilmastostrategia, keskitytään keskusteluissa pääasiassa energiapolitiikkaan. Toki nämä kaksi liittyvät vahvasti toisiinsa ja myös ilmastostrategia nimestään huolimatta painotti huomattavan paljon juuri energiakysymyksiä. Keskusteluissa nousevat osiin myös monet muut energiapolitiikkaan liittyvät näkökulmat, eivät pelkästään kasvihuonekaasupäästöt. Erityisesti keskustellaan Venäjältä tulevaan maakaasuun liittyvistä huoltovarmuuskysymyksistä sekä väitellään uuden ydinvoimalan rakentamisesta ja siihen liittyvistä ongelmista, kuten imagokysymyksistä ja ydinjätteen loppusijoituksesta. Huoltovarmuuden suhteen korostetaan myös sitä, että kotimaisia

⁷² Prop. 2005/06:172, 16.3.2006, 6.

⁷³ Prop. 2005/05:172, 16.3.2006, 1, 7–8.

energiälähteitä, kuten turvetta, tulisi suosia ja että Suomen energiapaletin tulisi olla mahdollisimman monipuolinen.

Suomessa varsinaista ilmastoskeptistä diskurssia ei vuoden 2001 keskusteluissa esiinny lainkaan. Ilmastonmuutos on olemassa, se on vakava uhka ja ihmistoiminta on sen aiheuttajat; tätä ei keskusteluissa lähtökohtaisesti kyseenalaisteta. Myöskin siitä ollaan yhtä mieltä, että Suomen on toimittava jollain tapaa. Erimielisyydet ilmenevät siinä, kuinka kunnianhimoisesti ja millä areenalla Suomen tulisi toimia. Sosiaalisen konstruktivismin perinteessä puhutaan toimintaa ohjaavista normeista, jotka määrittävät oikean tai hyväksytyt tavan toimia. Tällaiset normit ohjaavat valtioiden ja muiden toimijoiden toimintaa ja määrittelevät sitä, millaisia velvollisuuksia eri toimijoilla nähdään olevan.⁷⁴ Tarkastelemisani keskusteluissa tällainen normi on se, että ilmastonmuutos on tieteellinen tosiasia, joka tulee vaikuttamaan planeettamme elinkelpoisuuteen. Tämän takia se on myös poliittinen ongelma, joka vaatii poliittisia ratkaisuja. Suomi nähdään näissä poliittisissa ratkaisuisa aktiivisena toimijana. Näistä asioista siis vaikutettaisiin olevan yhtä mieltä.

Myös Ruotsissa vuoden 2001 ilmastostrategian sisältö heijastuu siitä käytyyn keskusteluun. Strategiassa esitetty toimenpidevalikoima on varsin laaja ja valtiopäivillä keskustellaankin huomattavasti monipuolisemmin erilaisista päästövähennyksiin vaikuttavista toimista eri tasoilla. Energiantuotannosta keskustellaan itse asiassa suhteellisen vähän; toki tämä selittyy osittain sillä, että merkittäviä muutoksia energiantuotantoon oli Ruotsissa tehty jo aikaisemmin. Väittelyä strategiassa esitetyn päästövähennystavoitteen suuruudesta käydään myös kiivaammin kuin Suomessa. Neljän prosentin tavoitetta pidetään muun muassa ympäristöpuolueen puheenvuoroissa liian matalana ja toisaalta lähinnä maltillisen kokoomuksen suunnalta liian korkeana. Lisäksi strategiaa kritisoidaan konkretian puutteesta. Varsinaista ilmastonmuutosta kieltävää diskurssia ei Ruotsissakaan esiinny, mutta erityisesti maltillinen kokoomus suhtautuu ilmastonmuutoksen aiheuttamaan uhkaan varauksella. Avaan myöhemmin tarkemmin, mutta tämän varovaisuutta vaativan diskurssin esiintyminen on merkittävin ero Suomessa ja Ruotsissa käydyissä keskusteluissa, mitä tulee ilmastonmuutoksen suhtautumiseen. Tästä varovaisesta suhtautumisesta huolimatta kaikkien puolueiden parissa vallitsee samankaltainen ohjaava normi kuin Suomessa; ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi on toimittava jollain tapaa.

⁷⁴ Pettenger 2007, 9–10.

Suomessa vuoden 2005 ilmastostrategiasta käyty keskustelu on asiasisällöltään monipuolisempaa, eikä keskity enää yhtä selkeästi pelkästään energiakysymyksiin. Kahtena isompana teemana keskusteluissa nousevat esiin Suomen tuleva EU-puheenjohtajuuskausi sekä Kioton pöytäkirjaan sisällytetyt joustavat mekanismit, joiden käyttöönottoa strategiassa ehdotettiin. EU-puheenjohtajuuden suhteen keskustellaan siitä, miten Suomen pitäisi tuoda ilmastopoliittisia kysymyksiä kautensa aikana esiin tai millaisia näkökulmia siihen liittyen nostaa esiin. Joustavien mekanismien järjestelmä taas herättää keskustelua erityisesti liittyen sen toimivuuteen. Järjestelmää kritisoidaan siitä, että se nostaa sähkön hintaa, mikä on haitallista sekä teollisuudelle että kansalaisille. Toisaalta kritisoidaan myös sitä, ettei järjestelmän avulla saavuteta todellisia päästövähennyksiä. Järjestelmän hyödyntämistä taas perustellaan sillä, että sen avulla voidaan keventää Suomen päästövähennyksistä aiheutuvaa taloudellista taakkaa.

Näiden kahden keskiöön nousevan teeman ulkopuolella keskustelu on kuitenkin vuoteen 2001 verrattuna monipuolisempaa. Yleisessä keskusteluilmapiirissä on myös havaittavissa muutosta. Diskurssit ovat jonkin verran kärjistyneet ja argumentteja esitetään aiempaa aggressiivisemmin. Myöskään vuoden 2001 vähintään suhteellisen positiivinen kuva Suomesta ilmastopoliittisena toimijana ei ole enää universaali, vaan Suomen ilmastopoliittikkaa kohtaan esitetään varsin tiukkaakin kritiikkiä. Toisaalta kritiikkiä saa osakseen myös Kioton pöytäkirja, johon liittymistä pidetään jopa virheenä. Kukaan ei kuitenkaan esitä, että Suomen ei pitäisi ilmastonmuutoksen torjumiseksi tehdä mitään; kärjistyneestä keskustelusta huolimatta ohjaava normi näyttäisi edelleen olevan se, että Suomen on tehtävä *jotain*. Erot ilmenevät siinä, millä areenalla ja millaisella kunnianhimolla näihin toimiin on ryhdyttävä.

Ruotsissa vuoden 2006 ilmastostrategiasta käyty keskustelu on sen sijaan yksimielistynyt. Kaikki puolueet tuntuvat olevan yhtä mieltä siitä, että Ruotsilla on velvollisuus toimia. Myöskin neljän prosentin päästövähennystavoitteesta ollaan lähes yhtä mieltä; ainoastaan ympäristöpuolue vaatii vielä korkeampaa tavoitetta. Mieli-pide-erot ilmenevät siinä, miten tämä tavoite tulisi saavuttaa eli keskustelua käydään lähinnä keinoista. Keskiöön nousevat kuitenkin huomattavan paljon myös tulevan syksyn valtiopäivävaalit. Strategian olivat laatineet yhteisymmärryksessä sosiaalidemokraattinen hallitus ja vasemmistopuolue. Vaihtoehtoista näkemystä tarjosi Ruotsin porvarillisten puolueiden eli maltillisen kokoomuksen, kristillisdemokraattien, keskustapuolueen ja

liberaalien muodostama Allianssi (*Allianssen*), joka oli osallistumassa myös tuleviin vaaleihin vaaliliittona. Kolmas osapuoli oli ympäristöpuolue, joka edellisistä poiketen vaati korkeampia tavoitteita. Käytännössä keskustelussa siis puidaan huomattavan paljon sitä, mitä ilmastopolitiikalta olisi odotettavissa riippuen siitä, kuka tulevan syksyn vaalit voittaisi. Mukana on siksi suhteellisen paljon tällaista vaalipuhetta: ”De som vill ha en handlingskraftig regering som är beredd att använda marknadsekonomiska styrmedel på rätt sätt i miljöpolitiken behöver inte tveka utan bör rösta på Folkpartiet.”⁷⁵ Tästä varsin selkeästä vaaleihin liittyvästä vastakkainasettelusta huolimatta itse ilmastopolitiikasta ja erityisesti Ruotsin roolista ollaan suhteellisen yksimielisiä, vaikkakin keinojen suhteen on jonkin verran erilaisia painotuksia.

Kun tarkastellaan sitä, millaista ilmastopoliittista roolia omalle maalle keskusteluissa rakennetaan, voi kysymystä lähestyä kahdesta näkökulmasta. Lähtökohdaksi voidaan ottaa konkreettisesti taso eli kysymys siitä, tulisiko ilmastopoliittisia toimenpiteitä tehdä ensisijaisesti kansallisella tasolla, kansainvälisellä kentällä vai sekä että. Toisaalta voidaan tarkastella myös sitä, miten näitä erilaisia konkreettisia rooleja perustellaan tai miten niihin suhtaudutaan; karkeasti voitaisiin puhua velvollisuus/uhka/mahdollisuus –jaottelusta. Nämä kaksi näkökulmaa ovat ristikkäisiä ja täysin selvärajaista erottelua niiden välillä on mahdotonta tehdä. Seuraavaksi esitelty jaottelu yhdistää molempia näkökulmia, mutta nojaa enemmän jälkimmäiseen, koska koen, että sen avulla on mahdollisuus saavuttaa syvällisempi analyysi. Myös aikaisemmassa Suomen ja Ruotsin ilmastopoliittisia diskursseja käsittelevässä tutkimuksessa on päädytty tunnistamaan tämän näkökulman mukaisia piirteitä, mikä tukee valintaa; tässä vaiheessa näkyikin metodini teoriaohjautuvuus.

Päädyin tunnistamaan kolme diskurssia ja nimeämään ne seuraavasti: velvollisuus, edelläkävijyyden mahdollisuudet ja globaalit ratkaisut. Kaikissa diskursseissa pidetään kansainvälisiä ilmastotoimia hyödyllisinä, mutta kahdessa ensimmäisessä korostetaan kansallisten toimien tärkeyttä joko ensisijaisesti tai vähintään yhdessä kansainvälisen tason kanssa. Erottavana tekijänä on se, miten kansallisia toimia perustellaan; velvollisuus-diskurssissa ne nähdään velvollisuutena, edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssissa taas tilaisuutena saavuttaa lähinnä taloudellista hyötyä. Globaalit ratkaisut -diskurssin mukaan kansallisiin toimiin tulisi ryhtyä vähintäänkin

⁷⁵ Prot. 2005/06:143, L. Fremling, 16.6.2006, 7.

varovaisesti, jos lainkaan. Kansalliset ilmastotoimet näyttäytyvät uhkana ja kansainvälistä tasoa pidetään ilmastopolitiikan ensisijaisena tasona. Kaikki käyty keskustelu ei tietenkään mahdu näiden kolmen diskurssin sisään; kuten edellä lyhyesti esittelin, on keskusteluissa syvennytty vaihtelevasti erilaisiin teemoihin. Oman maan ilmastopoliittisesta roolista erityisesti suhteessa kansallisiin toimiin esitetyt mielipiteet kuitenkin jakautuvat käytännössä näiden kolmen diskurssin mukaisesti. Seuraavaksi syvennyn esittelemään ja analysoimaan näiden diskurssien piirteitä tarkemmin.

3 VELVOLLISUUS-DISKURSSI

”Maapallon keskilämpötilan nousu tulee vaikuttamaan eniten köyhien maiden ihmisten elämään. Rikkaiden teollisuusmaiden vastuu ja velvollisuus on pyrkiä vähentämään kasvihuonekaasupäästöjään, jotta ilmastonmuutoksen vaikutuksia voidaan lievittää. Suomenkin moraalinen ja eettinen vastuu teollisuusmaana on näyttää mallia kestävästä tavasta hoitaa ilmastotavoitteensa.”⁷⁶

”Det finns inget försvar för att strunta i frågan. Det finns heller inget försvar för dem som försöker förringa vårt ansvar för den globala miljön.”⁷⁷

Ennen kuin käsittelen yksityiskohtaisemmin velvollisuus-diskurssin piirteitä ja sen kehitystä kahden tarkkailuajankohdan välillä, avaan lyhyesti sitä, miten määrittelen kyseisen diskurssin. Kuten jo edellisessä luvussa esitin, voidaan yleisellä tasolla todeta, että keskusteluissa korostuu sekä Suomessa että Ruotsissa ajatus oman maan *velvollisuudesta* toimia; ilmastonmuutoksen katsotaan olevan niin vakava uhka, että *jotain* sen ehkäisemiseksi on tehtävä. Kaikki tällainen puhe ei kuitenkaan jaotteluni mukaan kuulu velvollisuus-diskurssin piiriin, vaikka rajanveto paikoitellen onkin haastavaa. Yksinkertaistettuna tarkoitan velvollisuus-diskurssilla argumentointia siitä, että omalla maalla on velvollisuus toimia nimenomaan kansallisella tasolla, periaatteessa huolimatta siitä, mikä kansainvälisen ilmastopolitiikan tilanne on. Tämä velvollisuus ei myöskään perustu ainoastaan kansainvälisiin sopimuksiin, vaan on enemmänkin moraalinen velvollisuus. Lisäksi

⁷⁶ PTK 33/2001 vp, R. Mertjärvi, 27.3.2001, 19.

⁷⁷ Prot. 2001/02:77, H. Nordlund, 6.3.2002, 76.

ilmastonmuutoksen torjunta asetetaan diskurssissa tärkeimmäksi prioriteetiksi esimerkiksi kilpailukyvyistä huolehtimisen tai muiden taloudellisten kysymysten edelle.

Kaikki puhe oman maan velvollisuudesta toimia ei kuulu jaotteluni mukaisen velvollisuus-diskurssin piiriin siis siksi, että toimiminen nähdään siinä esimerkiksi kansainvälisen ilmastopoliitiikan tilasta riippuvaisena tai uhkana kilpailukyvyille (globaalit ratkaisut -diskurssi). Esimerkiksi Jyri Häkämies korostaa vuonna 2001 kokoomuksen ryhmäpuheenvuoron alussa sitä, kuinka vakava uhka ilmastonmuutos maapallolle on, mutta muistuttaa pitkän puheenvuoroa, että ”kansallisia toimenpiteitä suunniteltaessa ja niitä toteutettaessa on myös olennaista huolehtia Suomen kansainvälisen kilpailukyvyn säilymisestä.”⁷⁸ Ilmastotoimet nähdään siis tärkeinä, mutta kuitenkin toissijaisina taloudellisiin kysymyksiin nähden. Erityisesti tämä diskurssien rajojen hämärtyminen ja tietynlainen ehdollinen velvollisuus näkyvät Suomen keskusteluissa; kun Ruotsissa puhutaan velvollisuudesta toimia, seisotaan sen takana selkeämmin. Toisaalta myös vastakkaisia näkemyksiä ilmaistaan Ruotsin puolella eksplisiittisemmin eli jos esimerkiksi kustannustehokkuutta pidetään ensisijaisen tärkeänä, ei sitä pohjusteta toteamalla, että Ruotsilla on velvollisuus toimia kansallisesti.

Kuten mainitsin, velvollisuus voidaan myös käsittää useammalla tavalla; joko moraalisen velvollisuutena toimia tai käytännöllisellä tasolla eli velvollisuutena noudattaa kansainvälisiä normeja tai sitoumuksia. Suomessa kaikissa diskursseissa esitetään, että Suomen on täytettävä kansainväliset velvoitteensa; Ruotsissa kansainvälisistä velvoitteista ei oikeastaan edes puhuta lainkaan, ja niiden noudattaminen näyttäytyy itsestäänselvyytenä. Samoin molempien maiden keskusteluissa nähdään tärkeänä se, että kansainvälistä ilmastopoliitikkaa edistetään entisestään ja että oman maan tulee olla tässä prosessissa aktiivisesti mukana. Näitä näkemyksiä ei käytännössä vastusta mikään taho, vaikkakin jonkin verran ollaan erityisesti vuosiin 2005/2006 tullessa pessimistisiä siitä, voidaanko riittävän hyvää ilmastopoliitista saada globaalilla tasolla aikaan. Siihen pyrkimisen tärkeydestä vallitsee kuitenkin konsensus. Tämän takia olen siis rajannut velvollisuus-diskurssin tarkoittamaan virallisten normien ulkopuolista, moraalisiin kysymyksiin perustuvaa velvollisuutta toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi nimenomaan kansallisella tasolla.

⁷⁸ PTK 33/2001 vp, J. Häkämies 27.3.2001, 13.

3.1 Kehittyneillä mailla on velvollisuus toimia ensin

Kuten mainittua, Suomessa vallitsi suhteellisen laaja konsensus siitä, että Suomen on toimittava ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi; vuoden 2001 keskusteluissa kaikki puolueet perussuomalaisia lukuun ottamatta olivat tätä mieltä. Käytännössä eduskuntakeskusteluissa oltiin tästä siis varsin yksimielisiä, koska perussuomalaisilta oli eduskunnassa vuonna 2001 vain yksi edustaja, Raimo Vistbacka, joka käytti kahden aineistona olevan täysistunnon aikana vain yhden (ryhmä)puheenvuoron. Puheenvuoro oli kuitenkin siinä mielessä merkittävä, että se poikkesi muista ryhmäpuheenvuoroista, joista kaikissa korostettiin varsin voimakkaasti Suomen velvollisuutta toimia. Tämä huomioitiin myös itse eduskunnassa esimerkiksi vihreiden Satu Hassin toimesta: ”Ryhmäpuheenvuoroissa oli ilahduttavan paljon sellaisia asioita, joihin voi yhtyä; ehkä tärkein poikkeus oli se, mitä ed. Vistbacka totesi Kioton pöytäkirjasta ja tarpeesta, että Suomi sitoutuu sen toteuttamiseen.”⁷⁹

Erityisesti ryhmäpuheenvuoroissa vallitsee siis konsensus siitä, että Suomen roolin ilmastonmuutoksen torjunnassa tulisi olla aktiivinen. Keskustelun edetessä puolueiden väliset eroavaisuudet alkavat nousta selkeämmin esille ja varsinainen velvollisuus-diskurssi erottua joukosta; kaikista puolueista, paitsi perussuomalaisista, löytyy tosin edustajia, joiden puheenvuoroissa käytetään yksinomaan velvollisuus-diskurssia. Selkeimmin velvollisuus-diskurssissa ovat kuitenkin äänessä vihreät, vasemmistoliitto, kristillisdemokraatit ja RKP. Nämä neljä puoluetta käyttävät yksinomaan velvollisuus- ja mahdollisuus-diskursseja eli niiden puheenvuoroissa argumentoidaan kansallisten toimenpiteiden puolesta. Voidaan myös katsoa, että nämä puolueet seisovat selkeimmin velvollisuus-diskurssin takana, sillä niiden puheenvuoroissa ei esitetä edellä mainitun kaltaisia varauksia Suomen velvollisuuteen toimia. Näistä neljästä puolueesta vasemmistoliiton ja kristillisdemokraattien puheenvuoroissa käytetään edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssia hyvin vähän ja hallitsevassa asemassa on ehdottomasti velvollisuus-diskurssi. Vasemmistoliiton argumentoinnissa vedotaan kansainväliseen solidaarisuuteen, kristillisdemokraateissa taas Raamatussa asetettuun velvollisuuteen varjella luomakuntaa; puolueiden aatetaustasta löytyy siis vahva ponnin velvollisuus-diskurssin mukaiselle argumentoinnille.

⁷⁹ PTK 33/2001 vp, S. Hassi, 27.3.2001, 24.

Ruotsin keskusteluissa kaikki puhe tarpeesta toimia on Suomeen verrattuna enemmän velvollisuus-diskurssin mukaista ja se onkin ehdottomasti hallitsevin diskurssi. Ruotsissa myös käytetään diskursseja vähemmän sekaisin ja puolueilla on sisäisesti yhtenäisempi linja; kun siis vedotaan Ruotsin velvollisuuteen toimia, ei sitä aseteta ehdolliseksi taloudellisille kysymyksille tai kansainvälisen ilmastopolitiikan vallitsevalle tilanteelle. Lisäksi velvollisuus-diskurssia käyttävät kaikki puolueet maltillista kokoomusta lukuun ottamatta. Yhtäältä Ruotsissa vallitsee siis selkeämpi konsensus velvollisuudesta toimia, koska lähes kaikki puolueet seisovat selkeämmin sen takana. Toisaalta maltillisen kokoomuksen tämän velvollisuuden jyrkästi kyseenalaistava linja luo huomattavamman särön konsensukseen Suomen keskusteluihin verrattuna.

Toisin sanoen Ruotsissa velvollisuuden takana seistään kiihkeämmin, mutta myös sen kyseenalaistaminen on voimakkaampaa. Erityisesti hallituspuolue sosiaalidemokraatit pitää ilmastopolitiikkaa niin tärkeänä ja pitkään vaikuttavana kysymyksenä, että sen suhteen olisi tarpeen saavuttaa jonkinlainen konsensus: ”Normalt har vi ju inte något emot att vi bråkar lite och har olika alternativ. Jag tror att detta är ett mycket speciellt politiskt problem. – – I den här frågan ska man nog eftersträva så stor samsyn som möjligt. Det ökar våra chanser, Sveriges chanser och världens chanser i den delen.”⁸⁰ Ruotsin keskusteluissa vallitsee siis suhteellisen laaja konsensus kansallisista ilmastotoimista velvollisuutena, mutta siihen myös tietoisesti halutaan pyrkiä.

En kuitenkaan tarkoita tällä sitä, että Ruotsin keskusteluissa oltaisiin kaikesta yhtä mieltä. Vaikka Ruotsin velvollisuudesta toimia vallitsee muiden puolueiden kuin maltillisen kokoomuksen kesken tietynlainen konsensus, ei käytännön tason ilmastopolitiikasta kuitenkaan olla yksimielisiä ja myös Ruotsin keskusteluissa esiintyy huomattavasti näkemuseroja. Sekä ympäristö- että keskustapuolue pitävät hallituksen esitystä ilmastostrategiasta riittämättömänä; hallituspuolue sosiaalidemokraatit ja esitystä yhteistyössä tehnyt vasemmistopuolue taas ymmärrettävästi seisovat sen takana. Kaikki nämä neljä puoluetta käyttävät pääasiassa velvollisuus-diskurssia, mutta ovat kuitenkin erimielisiä siitä, kuinka kunnianhimoisia toimenpiteitä tämä velvollisuus pitää sisällään. Oppositioasema voinee toki selittää jonkin verran sitä, miksi keskusta- ja ympäristöpuolue esittävät hallituksen esitystä kohtaan kritiikkiä. Myöskin oppositiossa oleva maltillinen kokoomus esittää kuitenkin päinvastaista kritiikkiä eli pitää esitystä liian kunnianhimoisena. Koska oppositiosta siis esitetään

⁸⁰ Prot. 2001/02:77, I. Josefsson, 6.3.2002, 84.

molempia ääripäitä edustavaa kritiikkiä, lienevät ne heijastumia myös puolueiden varsinaisista näkemyksistä, eivätkä pelkästä oppositioasemasta johtuvia argumentteja.

Velvollisuus-diskurssia käyttävät puolueet ovat siis sekä Suomessa että Ruotsissa pitkälti samoja. Vankimmin sen takana seisovat molemmissa maissa vihreät/ympäristöpuolue sekä vasemmisto. Kristillisdemokraatit vetoavat Ruotsin puolella enemmän ilmastopolitiikasta aiheutuviin mahdollisuuksiin verrattuna Suomen tiukasti velvollisuudesta puhuviin kristillisdemokraatteihin. Myös sosiaalidemokraatit molemmissa maissa käyttävät velvollisuus-diskurssia; Suomessa puolueen puheenvuoroissa esiintyy kuitenkin huomattavasti enemmän varovaisuutta. Ruotsin puolella sosiaalidemokraatit taas saavat muiden suunnalta kritiikkiä liiasta varovaisuudesta, vaikka ainakin puolueen käyttämä retoriikka on pääasiassa velvollisuus-diskurssin mukaista.

Suurin eroavaisuus velvollisuus-diskurssia käyttävien toimijoiden suhteen on kuitenkin keskusta(puolue), joka Ruotsissa vaatii hallituksen esitystä tiukempia ilmastotoimia ja vetoaa Ruotsin velvollisuuteen toimia. Suomen keskustasta löytyy edustajia, kuten Mari Kiviniemi ja Tytti Isohookana-Asunmaa, jotka käyttävät yksinomaan velvollisuus- ja edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskursseja; puolueen tasolla keskusta suhtautuu kuitenkin vähintään varauksella Suomen kansallisiin ilmastotoimiin. Tätä keskustan kohdalla näkyvää eroa lukuun ottamatta velvollisuus-diskurssia käyttävä puoluekenttä noudattelee kuitenkin molemmissa maissa pitkälti samaa linjaa.

Myös sisällöltään velvollisuus-diskurssi on Suomessa ja Ruotsissa hyvin samankaltaista. Eroavaisuudet näkyvät pääasiassa ilmastotoimiin liittyvässä kunnianhimossa, perustelujen ollessa varsin yhteneväisiä. Erityisesti nousevat esiin globaaliin oikeudenmukaisuuteen liittyvät kysymykset. Länsimaat ovat sekä historiallisesti että keskustelujen käyntihetkellä suurimmat kasvihuonekaasupäästöjen aiheuttajat, ja niillä on siksi velvollisuus toimia paitsi ylipäättään, myös nimenomaan ensimmäisinä. Näin esittää muun muassa vihreiden Rauha-Maria Mertjärvi: ”Teollisuusmaiden velvollisuus on jo ilmakehään päästämiensä kasvihuonekaasujen takia ja nyt suurimpina kasvihuonekaasupäästäjinä ryhtyä näihin ilmastotalkoisiin ensin. – – Tämä on moraalinen ja eettinen velvollisuutemme.”⁸¹ Ilmastonmuutoksen aiheuttajina on länsimailla velvollisuus olla sitä myös torjumassa; tämä heijastelee pitkälti ajatusta kansallisesta

⁸¹ PTK 83/2001 vp, R.-M. Mertjärvi, 19.6.2001, 2411–2412.

hiilivastuuvellollisuudesta, joka toimii myös muun muassa Kioton pöytäkirjan tausta-ajatuksena. Valtioilla katsotaan olevan velvollisuus kantaa vastuu omista historiallisista päästöistään. Siksi päästövähennyksen tulisi tapahtua omien rajojen sisäpuolella, vaikka ilmastonmuutos sinänsä olisi globaali ongelma ja ilmiö.⁸²

Tätä velvollisuutta vahvistaa entisestään se, että kehittyvät maat, jotka ovat vähiten ilmastonmuutoksen syntyyn vaikuttaneet, joutuvat todennäköisesti kärsimään siitä eniten, kuten vasemmistopuolueen Jonas Ringqvist tuo esiin: ”Det finns en stark rättviseaspekt på klimatfrågan. I-länderna, där ungefär en femtedel av jordens befolkning lever, har hittills stått för fyra femtedelar av utsläppen. – – Samtidigt som det är den rika delen av världen som står för det mesta av utsläppen är det den fattiga världen som drabbas hårdast av effekterna.”⁸³ Samanaikaisesti diskurssissa nähdään kyllä tärkeänä tavoitteena se, että lopulta koko maailma yhdessä kamppailee ilmastonmuutosta vastaan. Länsimaiden on kuitenkin toimittava ensin, ennen kuin kehittyviltä mailta voidaan odottaa ilmastotoimia; lisäksi kehittyville maille on varattava oikeus kehittyä muun muassa taloudellisesti, mikä tarkoittaa todennäköisesti päästöjen kasvua näissä maissa. Tämän kompensoimiseksi kehittyneiden länsimaiden on leikattava omia päästöjään, kuten muun muassa sosiaalidemokraattien Ingemar Josefsson esittää: ”Detta förklaras av att u-världen måste tillåtas öka mer när i-världen ska trycka tillbaka sina utsläpp.”⁸⁴

Eriyisen voimakkaasti globaaliin oikeudenmukaisuuteen, tai kansojen väliseen solidaarisuuteen, vetoaa molemmissa maissa vasemmisto, joille tämänkaltaisen ajattelu kumpuaa puolueen aatteesta: ”Vasemmistoliitto korostaa, että vastuu ilmastonmuutosten torjunnassa on nimenomaan teollistuneilla mailla, jotka myös vaikuttavat ilmastonmuutokseen kaikkein eniten. Kyse on kansojen välisestä solidaarisuudesta, mitä me vasemmistossa pidämme tärkeänä arvona.”⁸⁵ Tämä selittää sitä, miksi vasemmisto niin selkeästi käyttää molemmissa maissa yksinomaan velvollisuusdiskurssia. Globaalin oikeudenmukaisuuden kysymykset ovat kuitenkin olennainen osa diskurssia myös muiden sitä käyttävien puolueiden ja edustajien kohdalla.

⁸² Zannakis 2015, 218.

⁸³ Prot. 2001/02:77, J. Ringqvist, 6.3.2002, 91

⁸⁴ Prot. 2001/02:77, I. Josefsson, 6.3.2002, 83.

⁸⁵ PTK 33/2001 vp, P. Tiusanen, 27.3.2001, 13.

Globaalin oikeudenmukaisuuden lisäksi jonkin verran puhutaan myös nykysukupolvien velvollisuudesta tulevia sukupolvia kohtaan. Esimerkiksi sosiaalidemokraattien Ingemar Josefsson toteaa seuraavaa: ”Förändringar kan bara ske på mycket lång sikt. Låt inte detta bli ett skäl att inte göra något i dag. Vi kommer att lämna stora miljöproblem till kommande generationer. När vi nu vet, vore det inte rätt att avstå från insatser. Det vore oansvarigt och på gränsen till brottsligt.”⁸⁶ Tätä näkökulmaa tuodaan useammin esiin Ruotsissa kuin Suomessa; molemmissa maissa korostuvat kuitenkin ensisijaisesti hiilivastuuvollisuus ja globaali oikeudenmukaisuus.

Vastuuta tulevia sukupolvia kohtaan tuodaan esiin paitsi perusteluna itsessään, myös vasta-argumenttina sille, että ilmastotoimet ovat liian kalliita (globaalit ratkaisut -diskurssi). Ilmastotoimien myönnetään velvollisuus-diskurssissa olevan kalliita; jos odotetaan ilmastonmuutoksen seurauksia ja ryhdytään toimiin vasta myöhemmin, tulee tämä kuitenkin vielä kalliimmaksi. Samalla vältellään vastuuta tulevia sukupolvia kohtaan ja siirretään taloudelliset kustannukset heille: ”Vad kommer det att kosta om vi får mer av detta i framtiden, och vem ska i så fall betala? Ska vi ta ansvar nu och försöka minska de kostnaderna för framtiden, eller ska vi lämna över hela det ansvaret till kommande generationer?”⁸⁷ Toisaalta taloudellinen säästö saattaa tulevaisuudessa johtaa sellaisiin seuraksiin, joita ei voida enää edes ratkaista rahalla: ”– ilmastonmuutoksen aiheuttamat velat kun ovat sellaisia, että seuraavat sukupolvet eivät todennäköisesti selviydy niistä edes rahalla.”⁸⁸ Tällaista taloudellisesta näkökulmaa tuovat esiin erityisesti ympäristöpuolue ja vihreät, joiden puheenvuoroista myös edellä olevat lainaukset ovat.

Vielä näistä erillisen moraalisen perustelunsa tuovat keskusteluun mukaan Suomen kristillisdemokraatit. Heidän puheenvuoroissaan kuullaan kyllä edellä mainittuja argumentteja globaaliin oikeudenmukaisuuteen ja tuleviin sukupolviin liittyen, mutta mukaan tuodaan lisäksi kristilliseen arvopohjaan perustuvia näkemyksiä: ”Vanhin ympäristönsuojeluohjelmamme löytyy Raamatun alkulehdiltä, joilla kehoitetaan luotua ihmistä viljelemään ja varjelemaan maata. Me saamme viljellä, mutta meidän tulee samanaikaisesti varjella ja tasapaino tulee säilyttää. Nyt tätä tasapainoa ei maailmassa ole, eikä tämä ohjelmakaan lupaa, että Suomi olisi edelläkävijä tällaisen tasapainoisen politiikan harjoittamisessa maapallolla. Se on ikävää.”⁸⁹ Ruotsin kristillisdemokraatit

⁸⁶ Prot. 2001/02:77, I. Josefsson, 6.3.2002, 86.

⁸⁷ Prot. 2001/02:77, M. Wetterstrand, 6.3.2002, 81.

⁸⁸ PTK 33/2001 vp, A. Sinnemäki, 27.3.2001, 62.

⁸⁹ PTK 33/2001 vp, T. Kankaanniemi, 27.3.2001, 59–60.

eivät vastaavia argumentteja esitä eivätkä muutenkaan yhtä selkeästi vetoa Ruotsin velvollisuuteen toimia. Raamattuun vetoaminen ei muutoinkaan ole yleinen velvollisuus-diskurssin piirre, mutta luokittelen sen kuitenkin tämän alle kuuluvaksi ja siten huomionarvoiseksi seikaksi.

Sinänsä siis juuri Suomella ja Ruotsilla ei ole velvollisuutta toimia, mutta kehittyneillä mailla ja Suomella sekä Ruotsilla niiden osana on. Toimintaa vaaditaan siis periaatteessa kaikilta; omat kansalliset ilmastotoimet nähdään velvollisuus-diskurssissa kuitenkin siinä mielessä erillisinä, että niihin on ryhdyttävä huolimatta siitä, mitä muut maat tekevät. Erityisesti Yhdysvaltojen päätöksestä jättäytyä Kioton pöytäkirjan ulkopuolelle ollaan erittäin huolissaan, mutta sen ei nähdä vaikuttavan omiin kansallisiin ratkaisuihin. Näin argumentoi muun muassa sosiaalidemokraattien Ingemar Josefsson: ”Kyotoprotokollet har genom USA:s avhopp fått ett mycket allvarligt bakslag. – – Låt inte detta bli ett skäl att inte göra något i dag.”⁹⁰ Vuonna 2001 Kioton pöytäkirja ei myöskään ollut astunut vielä voimaan ja monet siihen liittyvät yksityiskohdat olivat vielä auki. Oman maan ilmastotoimien ei velvollisuus-diskurssissa kuitenkaan katsota olevan riippuvaisia myöskään globaalien ilmastositoumusten tilasta. Oikeastaan kansainvälisen neuvottelutilanteen epävarmuus johtaa siihen, että ilmastotoimiin on ryhdyttävä nimenomaan kansallisella tasolla, kuten esimerkiksi sosiaalidemokraattien Reijo Kallio esittää: ”Mitä tulee Kioton joustomekanismeihin, niin mielestäni niihin liittyvät epävarmuudet johtavat vääjäämättä siihen, että kansallinen ilmastopolitiikkamme on tässä vaiheessa syytä perustaa ensisijaisesti kotimaisten vähennystoimien varaan.”⁹¹

Juuri kansallisilla toimilla on siis merkitystä ja nimenomaan niitä on tehtävä. Näin toteaa muun muassa sosiaalidemokraattien Susanna Huovinen: ”Tarkoituksena ei ole keksiä parasta veräjää, josta Suomi-niminen rekku voisi luikahtaa, vaan etsiä keinoja todella vähentää päästöjä.”⁹² Vaikka saatetaan myöntää, että ilmastonmuutoksen kannalta Suomen päästöillä tai niiden leikkaamisella ei olisi globaalissa mittakaavassa ratkaisevaa merkitystä, on Suomella kuitenkin edellä mainituista syistä velvollisuus toimia kansallisesti. Näillä toimilla on kuitenkin samanaikaisesti myös kansainvälinen ulottuvuus: ”Vastuumme ulottuu kuitenkin paitsi kansalliselle myös kansainväliselle tasolle. Kansainvälisissä neuvotteluissa on löydettävä päästöjen kokonaismäärää laskevia toimenpiteitä. Näissä neuvotteluissa on tärkeää ymmärtää vastuumme yhtenäisenä ihmiskuntana,

⁹⁰ Prot. 2001/02:77, I. Josefsson, 6.3.2002, 86.

⁹¹ PTK 33/2001 vp, R. Kallio, 27.3.2001, 72.

⁹² PTK 33/2001 vp, S. Huovinen, 27.3.2001, 43.

jotta ilmastonmuutoksen seuraukset eivät koidu liian kohtalokkaiksi tuleville sukupolville.”⁹³ Oikeastaan Suomen on toimittava osittain juuri siksi, että se voi kansainvälisellä tasolla paitsi näyttää esimerkkiä, myös vaatia muita toimimaan, kuten RKP:n Ola Rosendahl toteaa: ”EU:n ja myös meidän on täytettävä Kioton velvoitteet, jotta pystyisimme tehokkaasti vaatimaan muilta mailta pöytäkirjan noudattamista.”⁹⁴ Muiden länsimaiden suuntaan tulisi näyttää esimerkkiä siitä, miten hyvää ilmastopolitiikkaa tehdään. Kehittyvien maiden suuntaan taas tulisi solidaarisuuden nimissä osoittaa oma sitoutuminen päästövähennyksiin. Muita maita, kuuluivat ne sitten mihin ryhmään tahansa, ei velvollisuus-diskurssin mukaan voida vaatia toimimaan, jos ei itse tehdä kansallisesti ilmastotoimia.

Ruotsissa vastaavanlainen ajattelu näkyy jo itse hallituksen esityksessä, mikä luonnollisesti heijastuu myös keskusteluihin. Neljän prosentin päästövähennys on esityksen mukaan saavutettava ilman joustomekanismeja tai hiilinielujen käyttöä; vähennysten tulee olla todellisia leikkauksia päästöjen määrässä ja ne on saavutettava kansallisin toimin. Erityisesti ympäristöpuolueessa tätä pidetään hyvänä asiana: ”Det finns egentligen en sak som är riktigt bra i regeringens proposition, och det är att man utesluter sänkor och flexibla mekanismer ur målet och sätter upp ett rent nationellt mål. Det är vi mycket glada för.”⁹⁵ Keskusteluissa korostetaan sitä, että kyseessä on kansallinen strategia ja että Ruotsin kansallisilla toimilla on merkitystä. Argumentointi on hyvin samankaltaista kuin Suomen keskusteluissa.

Yhteistä on myös se, että kansallisilla toimilla nähdään lisäksi olevan kansainvälinen ulottuvuus. Erona on kuitenkin se, että Ruotsissa rakennetaan maalle vielä vahvempaa kansainvälistä roolia. Ruotsin ei tule vain täyttää velvollisuuksiaan, jotta samaa voidaan vaatia muilta, vaan sillä on velvollisuus toimia edelläkävijänä. Seuraava lainaus on ympäristöpuolueen suunnalta, mutta samaa näkemystä jaetaan halki puoluekentän: ”Vi har nämligen ett väldigt stort ansvar som ett av de rikaste länderna i världen att vara ett föregångsland och att ha en teknikutveckling som leder till att man på andra ställen vid senare tillfällen inte kommer att behöva bygga in sig i de problem som vi har.”⁹⁶ Tämä eroaa seuraavaksi esiteltävästä edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssista siinä, että edelläkävijyyttä perustellaan tässä kohtaa velvollisuutena: ”Sverige ska vara ett föregångsland

⁹³ PTK 83/2001 vp, S. Huovinen, 19.6.2001, 2399.

⁹⁴ PTK 83/2001 vp, O. Rosendahl, 19.6.2001, 2443.

⁹⁵ Prot. 2001/02:77, M. Wetterstrand, 6.3.2002, 80.

⁹⁶ Prot. 2001/02:77, M. Wetterstrand, 6.3.2002, 81–82.

på klimatområdet. Det innebär att vi inte ska invänta andra länders agerande utan ta det ansvar som ankommer på oss som ett av de länder i världen som släpper ut mest växthusgaser. Det är vårt ansvar som världsmedborgare.”⁹⁷ Edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssissa taas nähdään, että toimimalla edelläkävijänä voidaan saavuttaa jonkinlaisia, lähinnä taloudellisia, hyötyjä omalle maalle.

Myös Suomessa puhutaan esimerkin näyttämistä, kuten edempänä mainitsin, ja esimerkin näyttäminen tietysti edellyttää jonkinlaista edelläkävijän asemaa. Suomessa tulisi muun muassa kehittää uudenlaista energiateknologiaa, koska sillä on tähän mahdollisuus. Esimerkiksi RKP:n edustaja Christina Cestrin tuo esiin, että teknologiaa voitaisiin hyödyntää globaalisti muun muassa kehittyvissä maissa: ”Maailmassa tarvitaan tässä tilanteessa kaikkein eniten menetelmiä energian kulutuksen hillitsemiseksi teollisuusmaissa ja ympäristöystävällisiin ja turvallisiin energiateknologioihin siirtymiseksi. Kehitykselle on samanaikaisesti mitä tärkeintä, että ne saavat käyttöönsä ympäristöystävällistä ja turvallista energiateknologiaa ja että tämä uusi teknologia perustuu paikallisiin voimavaroihin.”⁹⁸ Siinä mielessä voidaan sanoa, että myös Suomessa esiintyy puhetta velvollisuudesta olla edelläkävijä. Ruotsissa tämä puhe on kuitenkin eksplisiittisempää; lisäksi kunnianhimo on huomattavasti korkeammalla. Suomessa esimerkin näyttämällä tarkoitetaan sitä, että ollaan ensimmäisten joukossa täyttämässä omaa velvollisuutta, kun taas Ruotsissa pyritään tekemään enemmän kuin siltä vaaditaan.

Tällaista puhetta voidaan pitää Ruotsille suhteellisen tyyppisenä; Ruotsi on perinteisesti luonut itsestään narratiivia ulospäinkatsovana internationalistisena valtiona, jonka sitoumukset oikeudenmukaisuuteen ja tasa-arvoon ulottuvat sen omien rajojen ulkopuolelle. Vahvan sosiaalidemokraattisen perinteen ja historian myötä Ruotsin poliittiseen kulttuuriin on muotoutunut käsitys rajat ylittävästä velvollisuudentunnosta. Periaatteessa tällaisen maailmakuvan jakavat kaikki Pohjoismaat; Ruotsissa sen asema on kuitenkin erityisen vahva. Tämän katsotaan yleensä johtuvan siitä, että sosiaalidemokraattisen puolueen valta-asema on Ruotsissa ollut ainakin Suomeen verrattuna voimakkaampi.⁹⁹ Nämä seikat voisivat selittää sitä, miksi velvollisuus-diskurssi on Suomessa ja Ruotsissa niin samankaltaista, sekä samalla sitä, miksi sillä on Ruotsissa kuitenkin

⁹⁷ Prot. 2001/02:77, M. Wetterstrand, 6.3.2002, 77–78.

⁹⁸ PTK 33/2001 vp, C. Gestrin, 27.3.2001, 17.

⁹⁹ Bergman 2007, 74, 80.

vielä vahvempi asema kuin Suomessa. Toisaalta kiinnostavaa on se, että vaikka tämän rajat ylittävän solidaarisuuden katsotaan kumpuavan nimenomaan sosiaalidemokraattisesta perinteestä, eivät Suomessa sosiaalidemokraatit ole yksi selkeimmin velvollisuus-diskurssin takana seisovista puolueista.

Aivan yhtä mieltä ei Ruotsissakaan kuitenkaan tästä edellä kulkemisesta olla. Ruotsissa käydään nimittäin keskustelua siitä, kuinka pitkään edelläkävijän roolia tulisi ylläpitää. Tällaista debattia ei Suomessa esiintynyt, mikä tosin johtunee siitä, ettei Suomelle samanlaista edelläkävijän roolia hallituksen esityksessä tai keskustelussa rakennettu. Väittely on varsin selkeästi sosiaalidemokraattien ja ympäristöpuolueen välinen. Puolueet ovat yhtä mieltä siitä, että Ruotsin tulee ottaa edelläkävijän asema ja näyttää muille maille esimerkkiä. Sosiaalidemokraatit, ja heidän nimissään erityisesti Ingemar Josefsson, esittävät kuitenkin, että kun muut maat on saatu mukaan taisteluun ilmastonmuutosta vastaan, voidaan kunnianhimoa laskea. Tämä herättää huolta ympäristöpuolueessa: ”Den andra frågan gäller att jag blir lite bekymrad över att Ingemar Josefsson vill understryka det faktum att den som gör mer än Kyotoåtagandet nu kan slippa göra det sedan. Det är förvisso sant. Menar Socialdemokraterna med det att det finns en risk att om det återigen sätts ett otillräckligt mål i den fortsatta Kyotoprocessen, vilket mycket väl kan bli fallet – särskilt om USA ska in i denna process, vilket naturligtvis är önskvärt – att Sveriges process avstannar framöver?”¹⁰⁰ Huolenaiheena on siis se, että Ruotsi lopettaisi tehokkaat ilmastotoimet tulevaisuudessa, jos Kioton pöytäkirjaan ei saadakaan tarpeeksi korkeita tavoitteita tai muut maat eivät ala toteuttaa kunnianhimoista ilmastopoliitikkaa.

Sosiaalidemokraattien näkemys on kuitenkin se, että Ruotsin edelläkävijyyden tarkoituksena on nimenomaan näyttää esimerkkiä ja saada muut maat toimimaan. Ruotsi voi edelläkävijänä paitsi konkreettisesti osoittaa, kuinka ilmastotoimia tehdään, myös näyttää, että samalla voidaan pitää huolta taloudesta ja hyvinvointivaltion toiminnasta. Pitkässä juoksussa Ruotsin kansallisilla ratkaisilla ei olisi enää samanlaista vaikutusta: ”När protokollet väl är antaget ska vi verka inom ramen för det. Det är ingen mening att på sikt ha större ambitioner än andra länder. Det viktiga är att se till att alla länder förflyttar sig. Att lilla Sverige enskilt i slutändan skulle ha ett annat mål – då talar jag inte på kort sikt utan på lång sikt – än övriga världen är icke meningsfullt. Därför är det fråga

¹⁰⁰ Prot. 2001/02:77, M. Wetterstrand, 6.3.2002, 86.

om en infasning för Sveriges del i det internationella åtagandet.”¹⁰¹ Ympäristöpuolue pelkää, että tällainen asenne antaa mahdollisuuden höllentää ilmastopoliittista kunnianhimoa tulevaisuudessa. Vaikka siis oltaisiin yhtä mieltä siitä, että Ruotsilla on velvollisuus ottaa edelläkävijän rooli, siihen liittyvistä yksityiskohdista on silti eriäviä näkemyksiä.

3.2 Huoli ilmastonmuutoksesta lisääntyy

Suomessa ilmastostrategioista käytyjen eduskuntakuntakeskustelujen yleinen ilmapiiri muuttui vuosien 2001 ja 2005/2006 välillä huomattavasti. Erilaisista näkemyksistä huolimatta vuoden 2001 keskusteluissa näkyi tietynlainen optimistisuus ja positiivisuus siitä, että oltiin tekemässä ensimmäistä ilmastostrategiaa. Velvollisuus-diskurssin kohdalla optimistisuus kumpuaa siitä, että Suomi oli viimein ottamassa vastuuta ja täyttämässä velvollisuutensa toimia, ja tästä ollaan tietyllä tapaa innostuneita. Vuoden 2001 strategia saikin velvollisuus-diskurssin piirissä lähtökohtaisesti positiivisen, vaikkei tietenkään täysin kritiikittömän, vastaanoton. Vuosiin 2005/2006 tultaessa keskustelun ilmapiiri on muuttunut. Näkemyksissä Suomen siihenastisesta ilmastopolitiikasta sekä uudesta ilmastostrategiasta on huomattavasti suurempia vaihteluja ja vastakkaiset mielipiteet ovat jyrkempiä. Vuonna 2001 Suomeen ilmastopoliittisena toimijana suhtaudutaan pääsääntöisesti positiivisesti; vuosina 2005/2006 tästä ei todellakaan olla enää yhtä mieltä, vaan Suomen ilmastopolitiikka saa osakseen myös rajua kritiikkiä.

Velvollisuus-diskurssissa esiintyy paljon samoja argumentteja kuin vuonna 2001, mutta kiireellisyyden tunne ja pettymys Suomen ilmastopolitiikkaan kärjistävät näkemyksiä. Myös velvollisuus-diskurssia käyttävät puolueet ovat pysyneet pitkälti samoina; selkeimmin sen takana seisovat edelleen vihreät, vasemmistoliitto, RKP ja kristillisdemokraatit. Perussuomalaiset on myöskin yhä ainoa puolue, joka ei käytä velvollisuus-diskurssia lainkaan; toki se on pysynyt pienenä puolueena, joten puheenvuoroja ei perussuomalaisilta kuulla kovinkaan paljon. Muutoksena on kuitenkin se, että velvollisuus-diskurssia käytetään vuosina 2005/2006 huomattavasti aiempaa vähemmän, eikä se siis ole enää selkeästi käytetyin diskurssi. Esimerkiksi edellä mainitussa neljässä puolueessa edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssi on vienyt tilaa velvollisuus-diskurssilta. Muissa puolueissa sen käyttö on vähentynyt vielä merkittävämmiin.

¹⁰¹ Prot. 2001/02:77, I. Josefsson, 6.3.2002, 86.

Kuten vuoden 2001 keskusteluissa, eivät myöskään vuosina 2005/2006 diskurssit jakaudu mitenkään selkeästi hallitus/oppositio-akselin perusteella. Myös hallituksen esitys saa kritiikkiä riittämättömyydestä sekä hallitus- että oppositiopuolueiden suunnalta. Yleensä kritiikkiä esitetään velvollisuus-diskurssin lomassa; kokoomuksen kohdalla kritiikki näyttäytyy kuitenkin enemmän oppositioasemasta kumpuavana. Useammassa kokoomuksen puheenvuoroissa kritisoidaan strategiaa kunnianhimottomana ja lyhytkatseisena, mutta korostetaan perään esimerkiksi Suomen kilpailukyvyn turvaamisen tärkeyttä: ”Juuri nythän eduskunnan pitäisi pitkällä tähtäimellä katsoa, minkälaisia päätöksiä me teemme, että tuleville sukupolville maapallo olisi vähintään tässä kunnossa, missä se nyt on. – – Toivonkin, että ministeri Pekkarinen vastaa nyt tähän kysymykseen ja tähän ponteen, millä tavalla hallitus ryhtyy toimenpiteisiin, että pitkällä tähtäimellä ilmastopolitiikkaa linjoitetaan, – – jossa Suomen kilpailukyky myöskin turvataan.”¹⁰² Hallituksen esityksen kritisointi näyttäytyy kokoomuksen kohdalla jonkin verran sisäisesti ristiriitaisena, sillä velvollisuus-diskurssi on sen piirissä ehdottomasti vähiten käytetty, globaalit ratkaisut -diskurssin pitäessä kärkisijaa. Kritiikki selittyy siksi enemmän oppositioasemalla, eikä varsinaisilla ilmastopolitiikkaan liittyvillä näkemyksillä.

Myös Ruotsin vuoden 2006 keskusteluissa on havaittavissa yleistä ilmapiirin muutosta; muutos on kuitenkin tapahtunut päinvastaiseen suuntaan kuin Suomessa. Mielipide-erot ovat tasoittuneet ja esitetyt näkemykset ovat yksimielisempiä. Erityisesti tämä on havaittavissa juuri nimenomaan velvollisuus-diskurssissa, koska sitä käyttävät nyt kaikki puolueet. Tämä tuodaan esiin myös itse puheenvuoroissa: ”Jag menar att det finns en väldigt stor enighet mellan de olika partierna när det gäller klimatpolitiken.”¹⁰³ Tavoitteista ovat yhtä mieltä kaikki muut paitsi ympäristöpuolue, joka vaatisi jonkin verran korkeampaa kunnianhimoa. Erimielisyydet muiden puolueiden välillä liittyvät niihin keinoihin, joilla tavoitteet tulisi saavuttaa, kuten maltillisen kokoomuksen Lars Lindblad tuo esiin: ”I mitt anförande och även i tidigare repliker har jag sagt att det ibland skiljer i medel. Vi har ibland andra medel än regeringen, men i målen finns ganska stora överensstämmelser.”¹⁰⁴ Allianssi, ja sen sisällä erityisesti maltillinen kokoomus, korostaa kustannustehokkuutta ilmastotoimissa ja painottaa siksi enemmän kansainvälisiä toimia. Kansallisia toimia ei kuitenkaan lähtökohtaisesti vastusteta. Maltillinen kokoomus on kuitenkin edelleen varovaisimmalla linjalla ilmastopolitiikan

¹⁰² PTK 66/2006 vp, S. Sarkomaa, 6.6.2006, 30.

¹⁰³ Prot. 2005/06:143, C. Hagberg, 16.6.2006, 16.

¹⁰⁴ Prot. 2005/06:143, L. Lindblad, 16.6.2006, 32.

suhteen ja käyttää velvollisuus-diskurssia vähemmän kuin muut, vaikka allianssilla periaatteessa on yhteneväinen linja. Myöskin tämä huomioidaan itse keskusteluissa esimerkiksi sosiaalidemokraattien suunnalta: ”Det var ju det jag sade i mitt anförande; vi stod ganska nära varandra. Det fanns inte speciellt stora inriktningsskillnader mellan oss, förutom när det gäller Moderaterna.”¹⁰⁵

Vaikka tarkoitan velvollisuus-diskurssilla puhetta moraalista velvollisuudesta toimia, on tässä kohtaa huomionarvoista mainita myös muutama seikka siitä, miten velvollisuudesta noudattaa kansainvälisiä sitoumuksia puhutaan vuosina 2005/2006 verrattuna vuosiin 2001/2002. Suomen velvollisuus vähentää kasvihuonekaasupäästöjään kansainvälisten sitoumusten takia tunnustetaan kyllä edelleen kaikissa diskursseissa; tätä velvollisuutta kuitenkin kritisoidaan enemmän kuin vuosina 2001/2002. Esimerkiksi keskustan kansanedustaja Jari Leppä toteaa seuraavasti: ”Lipposen hallitukset sopivat aikoinaan EU:n taakanjakosopimuksen ja hyväksyivät Kioton sopimuksen. Lipposen hallitukset eivät kyenneet arvioimaan tuolloin realistisesti, miten kalliiksi nuo velvoitteet Suomelle tulevat – – Suomen tulee jatkaa nykyisiä kansallisia toimiaan ja toteuttaa direktiivien vaatimukset. Vuoteen 2015 mennessä tulee toimenpiteiden avulla saavuttaa 5 prosentin säästö energian kulutuksessa.”¹⁰⁶

Samanaikaisesti siis todetaan, että ilmastopoliittiset velvoitteet ovat Suomelle liian kalliita, mutta koska niihin on sitouduttu, on niitä noudatettava. Ruotsin puolella sen velvollisuudesta täyttää kansainväliset velvoitteensa ei taas käytännössä puhuta lainkaan. Kaikki puolueet ovat sitoutuneet tavoitteeseen, joka ylittää kansainväliset vaatimukset: ”Låt mig först konstatera att Sverige är det enda land i världen som dels har satt upp ett mål som är mer ambitiöst än Kyotoåtagandet, dels har slagit fast att man ska uppnå det utan stöd av vare sig kolsänkor eller flexibla mekanismer.”¹⁰⁷ Sitoutumista kansainvälisiin velvoitteisiin voitaneen siksi pitää sellaisena itsestäänselvyytenä, ettei sitä tarvitse erikseen mainita.

Kuten edellä mainitsin, perustelut Suomen velvollisuudelle toimia ovat pysyneet vuosien 2001 ja 2005/2006 välillä suhteellisen samoina, joskin niitä esitetään vuosien 2005/2006 keskusteluissa

¹⁰⁵ Prot. 2005/06:143, C. Hagberg, 16.6.2006, 22.

¹⁰⁶ PTK 128/2005 vp, J. Leppä, 30.11.2005, 10–11.

¹⁰⁷ Prot. 2005/06:143, L. Sommestad, 16.6.2006, 34.

aiempaa aggressiivisemmin. Edelleen vedotaan pääasiassa siihen, että Suomella on länsimaana historiallisten päästöjensä vuoksi velvollisuus toimia. Esimerkiksi vihreiden Anni Sinnemäki esittää seuraavaa: ”Tätä teollisuusmaiden ja kehitysmaiden välistä vastuuta kuvaa hyvin se tosiasia, että vielä vuonna 2100 eli melkein sadan vuoden kuluttua noin 80 prosenttia ilmakehässä olevista hiilidioksidipäästöistä on nykyisten teollisuusmaiden tuottamia. Tämän luvun valossa voi varmasti ymmärtää sen, että kehitysmaiden halu sitoutua päästövähennystavoitteisiin riippuu siitä, pystymmekö me teollistuneissa maissa, korkean teknologian maissa, korkean koulutuksen ja osaamisen maissa, tekemään päästövähennyksiä.”¹⁰⁸

Hyvin samankaltaista argumentointia käytetään myös Ruotsissa, muun muassa vasemmistopuolueen edustajan Kjell-Erik Karlssonin puheenvuorossa: ”I-länderna, som vi tillhör, står för de största koldioxidutsläppen per capita, men det är utvecklingsländerna som förväntas bli värst drabbade.”¹⁰⁹ Molempien maiden keskusteluissa vedotaan siis edelleen länsimaiden historiallisiin ja keskustelujen käyntihetken aikaisiin päästöihin sekä siihen, että köyhemmät maat kärsivät enemmän. Molempien maiden keskusteluissa esiintyy lisäksi ajatus myös siitä, että rikkaina länsimaina Suomella ja Ruotsilla on velvollisuus toimia, koska niillä on siihen mahdollisuus. Näin esittää muun muassa vasemmistoliiton edustaja Annika Lapintie: ”Suomi on vauras maa, joten meillä jos kenellä olisi mahdollisuuksia ja resursseja taistella ilmastonmuutosta vastaan. Jos tämä on todellakin Suomen ilmastostrategia, niin se vain tukee globaalin ilmastonmuutoksen riistäytymistä lopullisesti käsistä.”¹¹⁰

Velvollisuus-diskurssin pääpaino on siis yhä oikeudenmukaisuuteen liittyvissä kysymyksissä. Suomessa erityisesti kristillisdemokraatit pyrkivät tuomaan keskusteluun vielä syvempää länsimaisiin (tai suomalaisiin) elämäntapoihin liittyvää arvonäkökulmaa: ”Jos lähdetään siitä, että kaikilla ihmisillä koko maapallolla on sama oikeus samanlaiseen elintason, kulutukseen, tuotantoon kuin mikä meillä on, niin maapallo ei todellakaan kestä tätä kehitystä kovinkaan pitkää aikaa eteenpäin. Nämä tekijät vahvistavat sitä ajatusta, että meidän on ajateltava myös vahvasti erilaisia lähtökohtia elämässämme ja arvoja, joiden varaan rakennamme. Ehkä sallitaan muistuttaa siitä, että jokainen meistä on tyhjänä tänne maailmaan tullut ja kukaan ei mukanaan mitään vie.”¹¹¹

¹⁰⁸ PTK 128/2005 vp, A. Sinnemäki, 30.11.2005, 36–37.

¹⁰⁹ Prot. 2005/06:143, K.-E. Karlsson, 16.6.2006, 25.

¹¹⁰ PTK 128/2005 vp, A. Lapintie, 30.11.2005, 47.

¹¹¹ PTK 128/2005 vp, T. Kankaanniemi, 30.11.2005, 93.

Myös Ruotsissa tuodaan esiin elämäntapoihin liittyviä kysymyksiä ja jopa esitetään, että kansanedustajien tulisi osoittaa johtajuutta niiden suhteen. Molemmissa maissa myös tuodaan esiin se, että kaikilla ihmisillä tulisi olla oikeus samanlaiseen elintagoon, kuten yllä olevassa lainauksessakin esitetään. Jotta tämä olisi mahdollista, tulisi länsimaiden omien elintapamuutoksien lisäksi auttaa kehittyviä maita ”välttämään tekemänsä virheet”, kuten kristillisdemokraattien Sven Gunnar Persson esittää: ”De länder som nu är i en kraftig expansionsfas måste få hjälp och möjligheter att använda bästa möjliga teknik, att göra tekniksprånget och inte behöva gå den smutsiga omväg som vi har gjort i västvärlden.”¹¹²

Globaalin oikeudenmukaisuuden lisäksi molemmissa maissa puhutaan myös vastuusta tulevia sukupolvia kohtaan. Ruotsissa tämä oli merkittävä osa keskustelua jo vuonna 2002, mutta Suomessa se tuli vahvemmin mukaan vasta vuosina 2005/2006, esimerkiksi sosiaalidemokraattien Satu Taiveahon puheenvuorossa: ”Nyt on meidän poliittisten päättäjien aika vastata tulevien sukupolvien huutoon. Otammeko ilmastonmuutoksen tosissamme vai jatkammeko samaan malliin energiaa törsäten ja syömällä pohjaa vielä syntymättömien sukupolvien hyvinvoinnilta?”¹¹³ Tämä näkökulma on kuitenkin Ruotsissa edelleen enemmän esillä kuin Suomessa. Tulevia sukupolvia kohtaan koettua velvollisuudentunnetta tuodaan esiin jopa enemmän kuin globaalin oikeudenmukaisuuden näkökulmaa. Esimerkiksi keskustan edustaja Claes Västerteg esittää seuraavasti: ”Men det krävs att vi agerar nu. Jag tror ingen av oss här inne eller andra som är politiskt aktiva är beredda att i framtiden svara på frågan från våra barn och barnbarn, en fråga som jag tror att de kommer att ställa och som skulle lyda: Varför gjorde ni inget? Ni hade unika möjligheter att kunna göra något. Varför gjorde ni inget? Den frågan tror jag ingen av oss vill svara på.”¹¹⁴

Ilmastonmuutoksen globaali luonne niin luonnontieteellisenä kuin poliittisena ilmiönä puhututtaa Suomessa vuosina 2005/2006 hieman aiempaa enemmän. Osittain tämä selittynee sillä, että velvollisuus-diskurssin käyttö on vähentynyt muun muassa globaalit ratkaisut -diskurssin kustannuksella. Toki tämä ilmastonmuutoksen globaalisuus tunnustetaan kaikissa diskursseissa; globaalit ratkaisut -diskurssissa tämä johtaa siihen päätelmään, että myös ratkaisuja tulisi etsiä globaalilta tasolta. Velvollisuus-diskurssissa katsotaan kuitenkin, että Suomella on velvollisuus

¹¹² Prot. 2005/06:143, S. G. Persson, 16.6.2006, 8.

¹¹³ PTK 66/2006 vp, S. Taiveaho, 6.6.2006, 38.

¹¹⁴ Prot. 2005/06:143, C. Västerteg, 16.6.2006, 10.

toimia osana tätä globaalia kokonaisuutta: ”Jos sanotaan, että päästöjä pitää vähentää globaalisti, niin kyllä se silloin tarkoittaa myös sitä, että päästöjä pitää vähentää Suomessa, koska Suomi ei sijaitse ulkoavaruudessa, vaan me olemme osa tätä globaalia kokonaisuutta.”¹¹⁵ Globaali taso muodostuu valtioiden kokonaisuudesta ja siksi globaalit päästövähennykset vaativat kansallisia toimia. Hyvin samankaltaista argumentointia esiintyy myös Ruotsin puolella muun muassa vasemmistopuolueen suunnalta: ”Det är ett område som kräver en global samverkan, men framför allt krävs det nationella, regionala samt lokala insatser och åtgärder om vi ska nå ett globalt resultat.”¹¹⁶

Ruotsissa globaali näkökulma ja velvollisuus toimia viedään kuitenkin vielä askelta pidemmälle. Kuten vuonna 2002, puhutaan Ruotsissa edelleen siitä, että sillä on nimenomaan velvollisuus olla edelläkävijä ja ajaa eteenpäin kansainvälistä ilmastopolitiikkaa. Näin argumentoi esimerkiksi sosiaalidemokraattien Lena Sommestad: ”EU är och förblir den drivande kraften i det internationella klimatarbetet. En avgörande fråga för Sverige är nu att ta ansvar för att EU behåller ledartröjan på. Vi har ett ansvar att driva den processen framåt. Samtidigt har vi ett utrymme att också agera som enskilt land. Ett litet land som Sverige kan också göra viktiga insatser för det internationella klimatsamarbetet.”¹¹⁷ Merkittävämpänä erona on ehkä se, että myös maltillinen kokoomus seisoo vuoden 2006 keskusteluissa kansainvälisiä veloitteita korkeamman tavoitteen takana ja Ruotsin roolille esimerkin näyttäjänä ja edelläkävijänä on vielä aiempaa laajempi kannatus. Itse retoriikka diskurssin sisällä on pysynyt varsin samanlaisena.

Suomessakin puhutaan enenevissä määrin esimerkin näyttämisestä ja kansainvälisen ilmastopolitiikan eteenpäin ajamisesta, vaikka nämä näkökulmat tulivat jonkin verran esiin myös vuonna 2001. Nämä teemat nousivat Suomessa esiin erityisen voimakkaasti ainakin osittain siksi, että Suomella oli edessään EU:n puheenjohtajuuskausi. Mahdollisuus kansainväliseen suunnannäyttämiseen oli siis tulossa, ja näkemyksiä siitä, miten tämä mahdollisuus tulisi hyödyntää, esittää muun muassa sosiaalidemokraattien Satu Taiveaho: ”Maailman suurimmaksi globaalien ekosysteemin uhaksi luokiteltua ilmastomuutosta ja Suomen, EU:n tulevan puheenjohtajamaan, vastausta sen hillitsemiseksi ei voida pitää missään mielessä vähäpätöisenä. Meillä on nyt näytön

¹¹⁵ PTK 128/2005 vp, A. Sinnemäki, 30.11.2005, 36–37.

¹¹⁶ Prot. 2005/06:143, K.-E. Karlsson, 16.6.2006, 24.

¹¹⁷ Prot. 2005/06:143, L. Sommestad, 16.6.2006, 30.

paikka. Haluaako Suomi olla etulinjassa näyttämässä mallia muille maille, kuinka ilmastonmuutosta voidaan hillitä ja samalla Pohjoismaiden hyvinvointivaltio säilyttää?”¹¹⁸ Tuleva EU:n puheenjohtajuuskausi ja ilmastopolitiikka sen puitteissa nousi esiin vuosien 2005/2006 keskusteluissa huomattavan paljon, eikä sitä voida pitää oikeastaan yksinomaan minkään diskurssin piirteenä. Nostan sen esiin kuitenkin tässä kohtaa, koska katson esimerkin näyttämisen olevan nimenomaan velvollisuus-diskurssin piirre; edistyksellisen kansallisen ilmastopolitiikan nähdään tällöin vievän eteenpäin globaalia ilmastonmuutoksen torjuntaa, eikä siksi ole kyse edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssin mukaisista hyödyistä omalle maalle.

Edellä esitetyt näkemykset ovat pääpiirteissään siis hyvin samankaltaisia vuosien 2001/2002 ja 2005/2006 välillä. Suomessa merkittävin muutos on tietynlainen pessimistisyyden lisääntyminen, joka näkyy implisiittisesti edellä esitettyjen näkemysten kärjistymisenä ja eksplisiittisesti Suomen ilmastopolitiikan kritiikkinä. Tällaista kritiikkiä esittää muun muassa vihreiden Rosa Meriläinen: ”Kun vuoden 1990 tasonkaan saavuttamiseen ei tunnu löytyvän tahtoa, kysynkin, millainen maa Suomi oikein on. Hetkellisen taloudellisen mielihyvän takia Suomi on valmis uhraamaan elinkelpoisen maapallon. Täällä sosialidemokraattien ryhmäpuheenvuorossa voivoteltiin, että päästöjen vähentäminen on ollut niin vaikeaa. En minä ymmärrä, mikä siinä on niin vaikeaa. Jos keinoja on tai kun keinoja on, niin kysymys on halusta.”¹¹⁹ Ilmastonmuutos myös esitetään aiempaakin suurempana uhkana ja kiire toimia korostuu. Suomen toimettomuus nähdään velvollisuus-diskurssissa uhkana koko globaalille ilmastonmuutoksen torjunnalle, kuten vihreiden Oras Tynkkynen puheenvuorossa: ”Neuvottelut Kioton kauden jälkeisistä ilmastotavoitteista alkoivat toissa päivänä YK:n ilmastokokouksessa Montrealissa. Suurimpia haasteita on houkutella nopeasti kasvavia kehitysmaita osallistumaan aktiivisesti ilmastotalkoisiin. Mutta miksi köyhät maat rajoittaisivat jo ennestään pieniä päästöjään, jos edes Suomen kaltaisissa rikkaissa ja korkean osaamisen maissa ei viitsitä yrittää tämän enempää?”¹²⁰

Ruotsissa ei tämänkaltaista kritiikkiä esiinny juurikaan; kaikki puolueet ovat suhteellisen yhtä mieltä siitä, että Ruotsi on tehnyt hyvää ilmastopolitiikkaa. Ympäristöpuolue esittää strategian olevan joiltain osin riittämätön: ”Men för att klara målen tyckte vi att åtgärderna inte räckte till, åtgärder

¹¹⁸ PTK 66/2006 vp, S. Taiveaho, 6.6.2006, 37.

¹¹⁹ PTK 128/2005 vp, R. Meriläinen, 30.11.2005, 46.

¹²⁰ PTK 128/2005 vp, O. Tynkkynen, 30.11.2005, 18.

som dessutom ofta tillhör andra politikområden.”¹²¹ Kritiikki ei kuitenkaan varsinkaan Suomeen verrattuna ole kovin tiukkaa eikä sitä esiinny paljon. Lisäksi maltillinen kokoomus pitää strategiaa liian kalliina; tai oikeammin, samalla rahalla voitaisiin saada suurempia päästövähennyksiä muilla toimilla. Perehdyn tähän näkemykseen tarkemmin myöhemmin. Lähtökohtaisesti suurista linjoista ollaan kuitenkin yhtä mieltä ja Ruotsin siihenastista ilmastopolitiikkaa pidetään onnistuneena. Samanlaista pessimismia tai lisääntyntä kiireen tunnetta ei myöskään Ruotsin keskusteluissa juurikaan esiinny.

Vaikka muutoin velvollisuus-diskurssin argumentointi on erityisesti Suomessa muuttunut kärkkäämmäksi, ei tämä pidä paikkaansa aivan kaikkien piirteiden kohdalla. Vuonna 2001 suomalaisessa velvollisuus-diskurssissa korostettiin sitä, että Suomella on velvollisuus toimia, vaikka muut maat eivät tekisi mitään. Toki muiden maiden mukaan saamista pidettiin tärkeänä, mutta ei ehtona Suomen kansalliselle ilmastopolitiikalle. Vuosien 2005/2006 keskusteluissa myös velvollisuus-diskurssissa on alettu korostaa enemmän sitä, että muiden maiden mukaan saaminen on olennaisen tärkeää: ”Ministeri Pekkarinen sanoi tässä, että Suomen ei pidä toimia yksipuolisesti. Ei pidäkään, mutta ei sitä ole kukaan ehdottanutkaan. Suomen pitää sen sijaan varautua tiukkeneviin päästötavoitteisiin tulevaisuudessa ja miettiä, miten me omalta osaltamme selviämme niistä.”¹²² Edelleen Suomen on vastattava velvollisuudestaan, mutta ei aivan yksin.

Toisaalta tätäkin muutosta voidaan pitää ehkä enemmän sävyerona, koska samanaikaisesti tuodaan kuitenkin edelleen esiin myös sitä näkemystä, että Suomi voi omalla kansallisella ilmastopolitiikallaan myös edesauttaa tätä muiden valtioiden mukaan saamista. Näin esittää muun muassa kristillisdemokraattien Sari Essayah: ”EU on ilmastopolitiikassa toiminut suunnannäyttäjänä, ja Suomen sen tulevana puheenjohtajana tulisi osoittaa sitoutumista päästövähennyksiin ja esimerkillään edistää kansainvälisiä ponnisteluja ilmastonmuutoksen torjumiseksi ja toisaalta luoda painetta Yhdysvaltojen ja kehitysmaiden mukaantulolle rintamaan.”¹²³ Ruotsissa muiden maiden mukaan saamista ja globaalien ratkaisujen löytymistä pidetään tietenkin tärkeänä, mutta ei edelleenkään ehtona kansallisille toimille. Ruotsin on oltava aktiivinen toimija sekä näiden globaalien ratkaisujen kehittämisessä että kansallisella tasolla, kuten

¹²¹ Prot. 2005/06:143, Å. Domeij, 16.6.2006, 12.

¹²² PTK 128/2005 vp, O. Tynkkynen, 30.11.2005, 28.

¹²³ PTK 128/2005 vp, S. Essayah, 30.11.2005, 22.

kristillisdemokraattien Sven Gunnar Persson puheenvuorossaan toteaa: ”Vi måste göra insatser på alla nivåer, men detta är väldigt mycket ett globalt problem som måste finna lösningar globalt, med åtaganden från de stora aktörerna och de stora utsläpparna. Vi måste också gå före nationellt.”¹²⁴

Ilmastonmuutos luonnontieteellisenä ilmiönä ei sinänsä ole hyvä tai huono asia, eikä siis sikäli myöskään automaattisesti vaadi poliittisia toimenpiteitä. Velvollisuus-diskurssissa ilmastonmuutoksesta rakennetaan moraalinen (globaaliin) oikeudenmukaisuuteen liittyvä kysymys, jonka perusteella omalta maalta vaaditaan tiukasti toimia sen hillitsemiseksi. Muun muassa haposateista Iso-Britanniassa käytyä keskustelua tutkinut Maarten A. Hajer on tunnistanut uhrinarratiivin rakentamisen yhtenä ympäristöpoliittisten diskurssien piirteenä. Haposateiden tapauksessa kuolleet puut voitiin nähdä esimerkiksi kuivuudesta tai kylmyydestä johtuvaan ”luonnolliseen stressiin” liittyvänä ilmiönä tai vaihtoehtoisesti ”saasteiden uhreina”. Kun diskurssissa rakennetaan uhrin asemaa jollekin kohteelle tai toimijalle, tarkoittaa tämä samalla sitä, että on oltava myös joku tämän tilanteen aiheuttanut syyllinen tai tekijä, joiden toimintaa on korjattava tai rangaistava.¹²⁵ Tunnistamassani velvollisuus-diskurssissa ilmastonmuutoksen uhreina nähdään pääasiassa kehittyvät maat ja niissä asuvat ihmiset sekä tulevat sukupolvet; syyllisiä tilanteeseen taas ovat länsimaat. Ilmastonmuutos muuttuu neutraalista luonnontieteellisestä ilmiöstä tällöin rakenteelliseksi ongelmaksi, joka vaatii ratkaisua.

4 EDELLÄKÄVIJYYDEN MAHDOLLISUUDET -DISKURSSI

”– Suomi voi nyt profiloitua uusiutuvan energian ja energiansäästötoimenpiteiden mallivaltiona, todellisena vihreänä Suomena, joka näkee sinänsä väistämättömän ilmastonmuutoksen estämisen mahdollisuutena.”¹²⁶

”Sverige kommer att fortsätta att vara pådrivande i det internationella miljöarbetet under den fortsatta perioden och även efter den åtagandeperiod som nu gäller.”¹²⁷

¹²⁴ Prot. 2005/06:143, S. G. Persson, 16.6.2006, 8.

¹²⁵ Hajer 2005, 299.

¹²⁶ PTK 33/2001 vp, M. Kiviniemi, 27.3.2001, 31.

¹²⁷ Prot. 2001/02:77, L. Sommestad, 6.3.2002, 97.

Edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssissa on samankaltaisia piirteitä kuin velvollisuus-diskurssissa; molemmissa korostetaan kansallisten ilmastotoimien tärkeyttä ja viitataan edelläkävijän rooliin. Kansallisten toimien sekä edelläkävijyyden merkitystä perustellaan kuitenkin eri näkökulmasta. Edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssissa edistyksellinen ilmastopoliittikka nähdään velvollisuuden sijaan mahdollisuutena eli jollain tapaa kannattavana omalle maalle. Suomen keskusteluissa tuodaan edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssissa myös selkeämmin esiin juuri nimenomaan edelläkävijyyttä, kun taas velvollisuus-diskurssissa korostetaan enemmän vastuunkantoa. Toki tämä ei ole mikään selkeä ero, koska myös velvollisuus-diskurssissa puhutaan esimerkin näyttämistä, minkä voidaan katsoa tarkoittavan edelläkävijyyttä. Ruotsin keskusteluista tällaista jaottelua ei voida tehdä, koska edelläkävijyys nostetaan jo velvollisuus-diskurssissa rooliksi, joka Ruotsin on velvollisuus ottaa. Edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssia käytetään Ruotsissa myös huomattavasti vähemmän, ja tämä johtunee ainakin osittain juuri siitä, että edelläkävijyyteen suhtaudutaan lähtökohtaisesti velvollisuutena.

Kuten jo velvollisuus-diskurssin kohdalla esitin, eivät diskurssien väliset rajat aina ole selkeitä ja niitä käytetään myös jonkin verran sekaisin. Kiinnostava piirre edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssin kohdalla on se, ettei sitä käytännössä käytetä juurikaan yksin, vaan aina rinnakkain jonkin toisen diskurssin kanssa. Velvollisuus-diskurssin kanssa käytettäessä pyritään tuomaan esiin sitä, että vaikka kansallisten ilmastotoimien tekeminen on velvollisuus, voidaan toimista kuitenkin samalla myös hyötyä. Yhdistettynä globaalit ratkaisut -diskurssiin taas useimmiten tuodaan esiin sitä, kuinka kalliiksi tietyt ilmastotoimet tulevat, mutta suositaan joitakin toisia, koska niissä nähdään mahdollisuus taloudelliseen hyötyyn. Tyypillisimmin esimerkiksi päästöjen leikkaaminen kansallisella tasolla näyttäytyy liian kalliina, mutta ilmastoystävällisen teknologian kehittäminen taloudellisena mahdollisuutena. Syvennyn seuraavaksi yksityiskohtaisemmin näihin edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssin piirteisiin käyden keskusteluja läpi jälleen vuosikohtaisesti.

4.1 Ensimmäisenä toimivat saavat itselleen taloudellisen hyödyn

Kuten edellä mainitsin, käytetään edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssia lähinnä yhdessä muiden diskurssien kanssa, eikä juurikaan yksin. Suomessa sitä myös käyttävät käytännössä kaikki puolueet. Myös perussuomalaisten yhdessä ainoassa puheenvuorossa kuullaan edelläkävijyyden

mahdollisuudet -diskurssia, vaikka se oli ainoa puolue, joka ei käyttänyt velvollisuus-diskurssia eikä siinä mielessä ollut kansallisten ilmastotoimien kannalla. Keskustelujen pohjalta ei oikeastaan pysty edes erottelemaan, mitkä tahot edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssia selkeimmin tai eniten käyttävät, vaan sitä käytetään suhteellisen tasaisesti kaikkien puolueiden puheenvuoroissa. Edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssilla ei myöskään minkään puolueen puheenvuoroissa ole dominoivaa asemaa. Siinä mielessä voisi sanoa, että ilmastopolitiikkaan liittyvistä mahdollisista hyödyistä vallitsee keskusteluissa itse asiassa kaikista laajin konsensus. Vaikka edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssia käytetään tasaisemmin, käytetään velvollisuus-diskurssia kuitenkin enemmän. Tämän takia en pidä edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssia hallitsevana diskurssina.

Koska edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssissa vedotaan nimenomaan siihen, miten oma maa voisi ilmastotoimia tekemällä hyötyä, on sen takana suhteellisen helppoa seistä. Tämä selittänee ainakin osittain sitä, miksi sitä käytetään niin laajasti halki puoluekentän. Vaikka argumentointi diskurssin sisällä on periaatteessa samanlaista, ottaa se kuitenkin hieman erilaisia sävyjä riippuen sitä käyttävästä puolueesta. Kokoomus, keskusta ja perussuomalaiset ovat eniten huolissaan talouteen liittyvistä kysymyksistä ja ovatkin eniten äänessä myöhemmin esiteltävässä globaalit ratkaisut -diskurssissa. Monissa näiden puolueiden puheenvuoroissa tietyt, erityisesti ilmastoystävällisen teknologian kehittämiseen liittyvät, toimet näyttävät vaihtoehtona kalliina pidetyille päästöjen vähentämistoimenpiteille. Velvollisuus-diskurssia selkeimmin käyttävien vihreiden, vasemmistoliiton, kristillisdemokraattien ja RKP:n puheenvuoroissa taloudellinen hyöty esitetään positiivisena lisänä sille, että ensisijaisesti vähennetään kansallisia kasvihuonekaasupäästöjä.

Myöskään Ruotsin keskusteluissa edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssi ei esiinny minkään puolueen puheenvuoroissa yksin, vaan sitä käytetään rinnakkain muiden kanssa. Ruotsissa edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssia käytetään kuitenkin huomattavan paljon vähemmän kuin Suomessa. Sitä käyttävät lähinnä sosiaalidemokraatit, keskustapuolue ja kristillisdemokraatit, jonkin verran myös ympäristöpuolue; näistä selkeimmin nimenomaan ilmastotoimien hyötyjä korostavat kristillisdemokraatit, joilla edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssi on kaikista käytetyin diskurssi. Muiden puolueiden puheenvuoroissa sitä kuullaan tosiasiasa varsin vähän eikä hyötyjä korosteta läheskään yhtä voimakkaasti kuin Suomessa. Maltillinen kokoomus,

vasemmistopuolue ja liberaalit taas eivät käytä edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssia lainkaan, tosin toisilleen hieman vastakkaisista syistä. Maltillinen kokoomus käyttää nimittäin yksinomaan globaalit ratkaisut -diskurssia eli näkee kansalliset ilmastotoimet ainoastaan uhkana Ruotsin taloudelle tai ainakin globaalien tason toimet järkevämpänä ratkaisuna. Vasemmistopuolue ja liberaalit taas päinvastaisesti käyttävät ainoastaan velvollisuus-diskurssia ja kenties vetoaminen ilmastopolitiikasta hyötymiseen nähdään tietyllä tapaa turhana. Toisaalta edelläkävijyyttä vaaditaan Ruotsilta jo velvollisuus-diskurssissa, mikä ainakin osittain selittänee sitä, miksi siihen liittyviin mahdollisiin hyötyihin vetoamista esiintyy Ruotsin keskusteluissa ylipäätään vähemmän.

Sinänsä kiinnostava eroavaisuus edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssia käyttävissä puolueissa Suomen ja Ruotsin välillä on havaittavissa kristillisdemokraattien kohdalla. Suomessa kristillisdemokraatit on vasemmistoliiton lisäksi selkeimmin lähes yksinomaan velvollisuus-diskurssia käyttävä puolue. Sen puheenvuoroissa vedotaan lisäksi varsin voimakkaasti puolueen kristilliseen arvopohjaan ja nostetaan esiin Raamatussa asetettu velvollisuus luonnon varjelemiseen. Ruotsin kristillisdemokraatit taas käyttävät velvollisuus-diskurssia suhteellisen vähän ja sen puheenvuoroissa kuuluu sen sijaan eniten edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssi. Kristillisiin arvoihin ei Ruotsin puolella vedota lainkaan. Tämä on merkittävä ero puolueiden esittämissä näkemyksissä, kun huomioidaan se, että molempien puolueiden perusta pohjautuu nimenomaan kristilliseen arvopohjaan.

Velvollisuus-diskurssin taustalla oli nähtävissä useita sekä tutkimuskirjallisuudessa esitettyjä että kansainvälistä ilmastopolitiikkaa laajemmin ohjaavia normeja, kuten hiilivastuuvelvollisuus ja saastuttaja maksaa -periaate. Myös edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssissa on havaittavissa ilmastopolitiikan tutkimuksessa esiintyviä ajatusmalleja, tarkemmin sanottuna johdannossa esitelty ajatus johtavista ja jäljessä tulevista valtioista. Tämä näkyy esimerkiksi vasemmistopuolueen Jonas Ringqvistin puheenvuorossa: ”Mot bakgrund av denna internationella utveckling krävs det att andra länder väljer att gå före och visar på en progressiv klimatpolitik som kan lösa utsläppsproblemen utan att äventyra välfärden. Det är glädjande att Sverige genom den klimatproposition som vi ska fatta beslut om i dag tydligt ställer sig i den frontlinjen i det internationella arbetet för att begränsa växthuseffekten.”¹²⁸ Ilmastopolitiikan nähdään menevän väistämättä eteenpäin, ja jokin valtio

¹²⁸ Prot. 2001/02:77, J. Ringqvist, 6.3.2002, 90.

edelläkävijän aseman ottaa joka tapauksessa. Esimerkiksi keskustan Jari Leppä esittää, että tämä edelläkävijän rooli kannattaa mieluiten ottaa itselle: ”Mikä maa nopeimmin tämän kilpailuvaltin saavuttaa, on etulyöntiasemassa. –– Kansainvälisessä kilpailussa vallitsee sääntö, jossa ensimmäiset pärjäävät. Tässä joukossa Suomen kannattaa olla.”¹²⁹

Edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssissa korostuukin erityisesti taloudellinen näkökulma ja edistyksellisen ilmastopolitiikan nähdään tarjoavan nimenomaan taloudellisia mahdollisuuksia tai hyötyjä. Ilmastonmuutoksen hillintä tulee vaatimaan muun muassa monenlaisia teknologisia innovaatioita ja uudenlaista osaamista; näille siis uskotaan olevan laajat ja kasvavat markkinat tulevaisuudessa. Erityisesti Suomen keskusteluissa korostetaankin, että teknologian kehittämiseen tulisi panostaa. Teknologiaan liittyviä taloudellisia mahdollisuuksia korostaa muun muassa kokoomuksen Pertti Hemmilä: ”Ympäristövaliokunnan mietinnössä on oivallettu myös ilmastonmuutoksen torjuntaan liittyvä mahdollisuus hyödyntää erikoisosaamistamme. Tulevaisuusvaliokunta menee lausunnossaan vielä askeleen edemmäs visioidessaan Nokian kaltaisia menestystarinoita uusiutuvien energialähteiden teknologiasta.”¹³⁰ Nokia oli vielä vuonna 2001 maailman johtavia matkapuhelinyhtiöitä ja onkin ymmärrettävää, että diskurssissa näkyi tuolloin erityisen vahva usko Suomen teknologiseen osaamiseen ja siihen liittyviin mahdollisuuksiin. Käytännön tason lisäksi edistyksellisen ilmastopolitiikan katsotaan takaavan suomalaisille yrityksille myös imagohyödyn. Jos Suomi olisi ilmastopolitiikan edelläkävijä, haluttaisiin myös suomalaisten yritysten kanssa toimia.

Edelläkävijyyden taloudelliset hyödyt havaitaan myös Ruotsissa. Teknologian kehittäminen ja sen vieminen muihin maihin nähdään taloudellisesti hyödyllisenä mahdollisuutena erityisesti pitkässä juoksussa, kuten esimerkiksi ympäristöpuolueen Maria Wetterstrand esittää: ”Då kommer det att under lång tid framöver vara viktigt att Sverige är ett föregångsland. Vi kommer att ha nytta av teknikutveckling som kan exporteras till länder i ett senare skede.”¹³¹ Myös sähköntuotannon kehittämisellä ilmastoystävälliseksi katsotaan olevaan vientimahdollisuuksia tulevaisuudessa; ulkomaille voitaisiin viedä paitsi teknologiaa, myös itse sähköä. Vaikka sisällöltään edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssi on siis pitkälti samanlaista maiden välillä, esiintyy tätä taloudelliseen

¹²⁹ PTK 33/2001 vp, J. Leppä, 27.3.2001, 60.

¹³⁰ PTK 83/2001 vp, P. Hemmilä, 19.6.2001, 2447.

¹³¹ Prot. 2001/02:77, M. Wetterstrand, 6.3.2002, 87.

hyötyyn vetoamista Ruotsissa huomattavasti Suomea vähemmän. Itse asiassa useissa argumenteissa, joissa todetaan, että Ruotsin *kannattaisi* olla edelläkävijä, ovat esitetyt hyödyt globaaleja eivätkä pelkästään Ruotsia koskevia. Tämä näkyy esimerkiksi kristillisdemokraattien Ulf Björklundin puheenvuorossa: ”Det här visar att det finns en stor potential att via svensk elexport reducera de totala utsläppen av koldioxid inom EU.”¹³² Sanavalintojen puolesta tämän tyyppinen argumentti vaikuttaa edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssilta, mutta tosiasiallisen sisältönsä puolesta sisällyttän sen velvollisuus-diskurssiin.

Kunnianhimoisten ilmastotoimien ja niihin liittyvien innovaatioiden taloudelliset mahdollisuudet kumpuavat siis siitä, että niitä tullaan joka tapauksessa tarvitsemaan tulevaisuudessa. Kuten edelläkin jo mainitsin, diskurssin hallitsevana ajatuksena on se, että edelläkävijän aseman ottaa joka tapauksessa jokin valtio ja tämä edelläkävijä kerää taloudellisen hyödyn itselleen. Käänteisesti tulee myös kalliimmaksi tulevaisuudessa ostaa esimerkiksi teknologiaa tai osaamista muualta, kuin kehittää sitä itse mahdollisimman pian. Vaikka ilmastotoimet saattavat olla kalliita nyt, ovat ne vielä kalliimpia tulevaisuudessa, kuten muun muassa sosiaalidemokraattien Ingemar Josefsson toteaa: ”Utgångspunkten är att om vi börjar omställningen tidigt blir det billigare och bättre. De länder som väntar får göra sin omställning under en kortare period, och det blir dyrare. De länder som går i spetsen för omställning och satsar på ny miljövänlig teknik kan sälja sina produkter och sin kunskap till andra länder. Det kommer att gynna dem, och det kommer att gynna svensk konkurrenskraft.”¹³³ Samankaltaista argumentointia esiintyi toki myös velvollisuus-diskurssissa. Erona on kuitenkin se, että edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssissa puhutaan puhtaasti vaikutuksista Ruotsin taloudelle; velvollisuus-diskurssissa taloudellisten vaikutusten siirtäminen tuleville sukupolville nähdään vastuun välttelynä. Kyse on ehkä enemmän sävystä, mutta ero on siis siinä, puhutaanko vastuusta tulevia sukupolvia kohtaan vai ollaanko huolissaan valtion taloudesta.

Kun kansainvälisen ilmastopolitiikan tutkimuksessa puhutaan johtavista ja jäljessä tulevista valtioista, on yleensä korostettu, että johtavat valtiot saavat asemastaan ensisijaisesti strategista hyötyä, kun ne ovat aktiivisesti asettamassa ilmastopoliittisia normeja niiden pelkän seuraamisen sijaan. Pioneerivaltiot voivat lisäksi saada itselleen mainehyötyä, minkä takia tämä asema saattaa houkutella erityisesti pienempiä valtioita; taloudellinen hyöty on kirjallisuudessa yleensä

¹³² Prot. 2001/02:77, U. Björklund, 6.3.2002, 73.

¹³³ Prot. 2001/02:77, I. Josefsson, 6.3.2002, 82–83.

toissijaisessa asemassa.¹³⁴ Sekä Suomen että Ruotsin vuosien 2001/2002 keskusteluissa tilanne on kuitenkin päinvastainen. Molemmissa maissa toki puhutaan paljon siitä, että maiden on tärkeää toimia esimerkiksi EU:ssa edistämässä kansainvälistä ilmastopoliittikkaa. Kuten velvollisuusdiskurssin kohdalla tuli jo ilmi, myös esimerkin näyttämistä korostetaan keskusteluissa, erityisesti Ruotsin puolella. Näiden argumenttien kohdalla ei kuitenkaan tuoda esiin sitä, että ne olisivat tärkeitä siksi, että niistä voisi koitua poliittista tai strategista hyötyä omalle maalle.

Pelkkä puhe siitä, että oman maan tulisi näyttää muille esimerkkiä, ei siis kuulu jaottelussani edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssiin, ellei perusteluna käytetä omalle maalle koituvia etuja. Toisaalta edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssin kontekstissa puhutaan kaikista positiivisimpaan sävyyn oman maan aikaisemmasta sekä senhetkisestä ilmastopoliittisesta toimijuudesta. Avaan seuraavaksi hieman tähän liittyviä esimerkkejä, vaikka niissä ei selkeästi nostetakaan esiin juuri mainitsemaani hyötymisen mahdollisuutta. Ruotsissa puhutaan esimerkiksi huomattavan paljon siitä, kuinka paljon Ruotsi on ilmastopoliittikan eteen jo tehnyt. Ruotsin asema edelläkävijänä onkin varsin kiistaton sekä niin kansainvälisessä politiikassa kuin kirjallisuudessa tunnustettu, eikä tämä siksi ole kovin yllättävää.

Ruotsin esimerkillisyyttä korostaa muun muassa hallituspuolue sosiaalidemokraatit, kuten Ingemar Josefsson: ”En tradition av ambitiös klimat- och miljöpolitik möjliggör dagens beslut. Som första land i världen införde Sverige en koldioxidskatt år 1991 som därefter höjdes vid flera tillfällen. Vår energipolitik är sedan tio år tillbaka inriktad på hushållning, energieffektivisering och att främja förnybara bränslen. – – Vi har alltså visat att vi har kunnat föra en framgångsrik klimatpolitik de senaste tio åren utan att den svenska konkurrenskraften eller sysselsättningen för de anställda har hotats. Nu är vi beredda att gå vidare.”¹³⁵ Ruotsi on diskurssin mukaan ilmastopoliittikan onnistumistarina, josta muut maat voivat ottaa mallia. Tätä asemaa tulisi pitää yllä ja hyödyntää viemällä eteenpäin kansainvälistä ilmastopoliittikkaa, kuten keskustapuolueen Eskil Erlandsson esittää: ”Sverige ligger långt framme i klimatarbetet. Jag tycker därför att vi bör utnyttja den position som vi innehar för att driva på klimatfrågorna inom den Europeiska unionen och också inom den övriga delen av världssamfundet.”¹³⁶

¹³⁴ Sarasini 2009, 635–637; Jänicke 2005, 139–140.

¹³⁵ Prot. 2001/02:77, I. Josefsson, 6.3.2002, 82–83.

¹³⁶ Prot. 2001/02:77, E. Erlandsson, 6.3.2002, 74.

Myös Suomessa näkyy voimakkaasti ajatus siitä, että Suomi on jo edelläkävijöiden joukossa ympäristö- ja ilmastopolitiikassa, kuten esimerkiksi sosiaalidemokraattien Sinikka Mönkäre tuo esiin: ”Suomi on näissä asioissa maailman kärkimaita. Me panostamme eniten. Meillä on korkeaa teknologiaa.”¹³⁷ Myös muun muassa vihreiden Satu Hassi on sitä mieltä, että tätä asemaa tulisi siis ylläpitää: ”On hyvin tärkeää, että Suomi pitää huolta hyvästä ympäristömaineesta, joka tänä vuonna vahvistui, kun Maailman talousfoorumi julkistaessaan ympäristökestävyyssindeksin totesi, että sillä indeksillä mitattuna tällä hetkellä Suomi on paras maa maailmassa. Todella toivon, että meillä on viisautta pitää yllä tämä hyvä maineemme.”¹³⁸ Suomessa puhutaan hieman enemmän juurikin maineesta ja vähemmän siitä, mitä tällä maineella voisi kansainvälisellä tasolla saada aikaiseksi, toisin kuin Ruotsissa. Tässäkin ehkä näkyy jo se taloudellisten hyötyjen kohdalla esiin tullut seikka, että Suomessa ollaan lähtökohtaisesti kiinnostuneempia seurauksista omalle maalle, kun taas Ruotsissa näkökulma on globaalimpi. Suomen kohdalla on lisäksi kiinnostavaa se, että tosiasiasa näin positiivinen puhe Suomesta ilmastopoliittisena toimijana ei ehkä ollut vuonna 2001 aivan perusteltua, toisin kuin Ruotsissa.

Edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssissa korostuu kaiken kaikkiaan ehkä tietynlainen optimismi. Näkemys oman maan nykytilasta ja tulevaisuuden mahdollisuuksista näyttävät molemmissa maissa positiivisina; myös luottamus ylipäättään ilmastopolitiikan etenemiseen on vahva. Koko ajatus siitä, että jokin valtio ottaa edelläkävijän roolin itselleen sisältää vähintään implisiittisesti uskon siitä, että ilmastotoimia tullaan kiristämään tulevaisuudessa. Lähinnä ilmastopolitiikka näyttää mahdollisuutena, johon kannattaa tarttua.

4.2 Velvollisuudesta on tehtävä hyve

Kuten aikaisemmin esitin, on velvollisuus-diskurssin käyttö Suomessa vähentynyt vuosien 2001 ja 2005/2006 välillä; edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssin käytössä muutos on tapahtunut päinvastaiseen suuntaan ja näin on käynyt nimenomaan velvollisuus-diskurssin kustannuksella. Keskusteluissa vallitseva tietyllä tapaa pessimistisempi ilmapiiri vaikuttanee siihen, että osa tahoista, jotka ovat sitä mieltä, että Suomen on kansallisella tasolla tehtävä ilmastotoimia, tarttuvat

¹³⁷ PTK 33/2001 vp, S. Mönkäre, 27.3.2001, 27.

¹³⁸ PTK 33/2001 vp, S. Hassi, 27.3.2001, 27.

mieluummin keinoihin, joista Suomi voi samalla myös hyötyä jotenkin. Esimerkiksi pettymys kansainväliseen ilmastopolitiikkaan on siis osalla edustajista johtanut siihen johtopäätökseen, että Suomella on entistäkin suurempi velvollisuus toimia eli velvollisuus-diskurssi on kärjistynyt, kuten aikaisemmin esitin. Osa taas on uhkakuvien maalailun sijaan päätenyt etsimään reittiä ulos synkentyneestä tilanteesta optimistisimman edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssin kautta. Edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssia käyttävät vuosien 2005/2006 keskusteluissa Suomessa lähes kaikki puolueet; perussuomalaisten puheenvuoroissa sitä ei kuitenkaan enää kuulla. Kristillisdemokraatit käyttävät sitä edelleen erittäin vähän ja seisovat siis edelleen voimakkaasti velvollisuus-diskurssin takana. Muiden kuin perussuomalaisten ja kristillisdemokraattien puheenvuoroissa edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssia kuullaan vuotta 2001 enemmän. Diskurssin esiintyvyys onkin oikeastaan merkittävin käyttävien tahojen välillä tapahtunut muutos vuosien välillä.

Myös Ruotsissa edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssia käyttävät tahot ovat pysyneet käytännössä samoina; diskurssia kuullaan lähinnä sosiaalidemokraattien, keskustapuolueen ja kristillisdemokraattien puheenvuoroissa. Sitä käytetään kuitenkin vuoden 2006 keskusteluissa vielä huomattavasti vähemmän kuin vuonna 2002 eli myös tämän diskurssin kohdalla kehitys on Suomen ja Ruotsin keskusteluissa edennyt päinvastaiseen suuntaan. Kuten aikaisemmin jo esitin, on keskustelu Ruotsissa näiden ajankohtien välillä muuttunut yksimielisemmäksi nimenomaan siten, että velvollisuus-diskurssi on ottanut hallitsevan roolin. Edelläkävijyys ja esimerkin näyttäminen sisällytetään Ruotsissa vahvasti jo velvollisuus-diskurssiin; edelläkävijyydestä koituvia mahdollisia taloudellisia ja poliittisia hyötyjä ei ole tarpeen korostaa, koska Ruotsin on toimittava joka tapauksessa. Kun tästä ollaan keskusteluissa siis pääasiassa yhtä mieltä, voinee se selittää sitä, miksi edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssin käyttö on vuosien välillä vähentynyt.

Kuten velvollisuus-diskurssi, myös edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssi on pysynyt Suomessa pääpiirteiltään samanlaisena vuosien 2001 ja 2005/2006 välillä. Ydinajatuksena on se, että Suomen kannattaa olla edelläkävijä, koska tästä koituu erityisesti taloudellista hyötyä. Yleisen keskusteluilmapiiirin muutos näkyy kuitenkin myös edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssissa; kunnianhimo ei esimerkiksi ole yhtä korkealla kuin se oli neljä vuotta aiemmin. Keskusteluihin on tullut mukaan myös ylipäätään ilmastotoimien hyödyllisyyden korostaminen, eikä yksinomaan juuri edelläkävijyyden tuomat hyödyt. Sekä velvollisuus- että edelläkävijyyden mahdollisuudet -

diskursseissa korostetaan siis vuosina 2005/2006 aiempaa enemmän muiden maiden mukaan saamisen merkitystä eli toisin sanoen, Suomen toimimista täysin yksin ei kannateta enää yhtä voimakkaasti. Tätä muutosta ei kannata korostaa kuitenkaan liikaa, kuten totesin, pääpiirteissään diskurssit ovat pysyneet samankaltaisina ja kyse on enemmän sävyeroista kuin muutoksista varsinaisissa argumenteissa. Myös Ruotsissa edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssin pääpiirteet ovat pysyneet samanlaisina; kuten sanottua, sitä käytetään kuitenkin varsin vähän.

Edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssia käytetään edelleen suurissa määrin yhdessä muiden diskurssien kanssa erityisesti Suomessa; velvollisuus- ja edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskursseja kuitenkin yhdistetään myös uudella tavalla pääasiassa vihreiden ja vasemmistoliiton toimesta. Tällaisessa puheessa pyritään tavallaan kääntämään välttämättömyys hyveeksi; kunnianhimoinen kansallinen ilmastopolitiikka on Suomelle velvollisuus, mutta sitä ei tarvitse nähdä negatiivisena asiana. Katson, että tämä näkemys on syntynyt erityisesti vasta-argumenttina myöhemmin esiteltävälle globaalit ratkaisut -diskurssille, jossa ollaan huolissaan ilmastopolitiikan taloudellisista kustannuksista. Muun muassa vihreiden Jyrki Kasvi esittää, että ilmastopolitiikkaa on tehtävä, mutta Suomi voi samalla hyötyä siitä: ”Hallituksessa kuunnellaan vain menneisyyden perään ruikuttavia vanhoja teollisuuden aloja. Niinhän ne aikanaan ruikuttivat sellutehtaiden vesistö päästöjen vähentämistäkin vastaan, mutta kun suomalaiset paperikoneenvalmistajat kehittivät suljetun kierron paperitehtaan, sille löytyikin ostajia kaikkialta maailmasta. Välttämättömyydestä tulikin hyvä bisnes, ja siinä sivussa saatiin sitten Suomen vesistökin pelastettua.”¹³⁹

Ilmastopolitiikan kääntämistä uhkasta mahdollisuudeksi käyttävät myös esimerkiksi sosiaalidemokraatit painottaen kuitenkin enemmän kansainvälisiä normeja kuin moraalista velvollisuutta toimia: ”Tiukentuvat päästönormit nähdään usein liian yksipuolisesti uhkakuvana kansalliselle kilpailukyvyillemme ja hyvinvoinnillemme. Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä haluaa kuitenkin korostaa, että Suomella on hyvää osaamista ja kokemusta ympäristöteknologiassa. Tätä kehittämistoimintaa on edelleen jatkettava. Oman hyödyntämisen lisäämisen ohella ympäristöteknologiasta on tehtävä nykyistä vahvempi vientituote.”¹⁴⁰ Kuten edellä jo esitin,

¹³⁹ PTK 128/2005 vp, J. Kasvi, 30.11.2005, 48.

¹⁴⁰ PTK 128/2005 vp, R. Kallio, 30.11.2005, 14.

Ruotsissa kaikki puolueet ovat yhtä mieltä Ruotsin velvollisuudesta toimia, mikä saattaa olla syy sille, ettei tällaista ”välttämättömyyden kääntämistä hyveeksi” esiinny Ruotsin keskusteluissa.

Pääpaino edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssissa on edelleen nimenomaan edistyksellisen ilmastopolitiikan tarjoamissa taloudellisissa hyödyissä niin Suomessa kuin Ruotsissa. Erityisesti Suomen vahvuuksien nähdään olevan ympäristötekniikan kehittämisessä, vaikkakin puheet uudesta Nokiasta ovat jääneet vuoteen 2001. Tällaista näkemystä tuo esiin muun muassa keskustan Markku Laukkanen: ”– – Suomen kannattaa tähän [teknologiaan] satsata, koska se ydin on siinä, että me voisimme sen tuotteistaa, tehdä siitä vientituotteen, ja eräissä tapauksissa käyttää jopa tällaista kehitysapuna.”¹⁴¹ Taloudellisia mahdollisuuksia nähdään kuitenkin muuallakin, kuten metsävarjoissa ja -teollisuudessa, energiakasvien viljelyssä sekä ylipäättään ympäristöosaamisessa. Kaikkia näitä pitäisi siis kehittää, jotta Suomi pystyisi ottamaan edelläkävijän aseman ja hyötymään ilmastotoimista taloudellisesti.

Monet näistä samoista asioista nähdään vahvuuksina myös Ruotsissa, esimerkiksi kristillisdemokraattien Sven Gunnar Perssonin puheenvuorossa: ”Det är klart att Sverige har enorma fördelar, vilket också framgick här, naturgivna fördelar, av att producera bränslen. Det finns många företag som ligger i framkant, som exporterar sitt kunnande och som vill vara en aktör på den globala marknaden, och som är det i allt större utsträckning. Vi har en bilindustri som är i framkant. Därmed finns unika förutsättningar för att Sverige kan gå före.”¹⁴² Molemmissa maissa siis katsotaan, että omassa maassa olisi paitsi potentiaalia, myös valmiiksi jo paljon osaamista. Osaamisen ja innovaatioiden markkinoinnissa on kuitenkin puutteita, kuten kokoomuksen Tuija Nurmi tuo esiin: ”Kyllä tähän suomalaisen osaamisen markkinointiin pitäisi kiinnittää huomiota, kun sitä osaamista ja kauppatavaraakin on, mutta ehkä nyt olisi sitten syytä kiinnittää huomiota siihen, että opimme markkinoimaan sen tavarahan, mitä meillä on.”¹⁴³ Aivan vastaavanlaisia puheenvuoroja esitettiin myös Ruotsissa, samaten maltillisen kokoomuksen suunnalta: ”Vi är duktiga på innovationer, men vi är extremt dåliga på att kommersialisera dem, att idén går från forskning till företagande. Där är vi inte tillräckligt bra.”¹⁴⁴

¹⁴¹ PTK 128/2005 vp, M. Laukkanen, 30.11.2005, 54.

¹⁴² Prot. 2005/06:143, S. G. Persson, 16.6.2006, 44.

¹⁴³ PTK 131/2005 vp, T. Nurmi, 2.12.2005, 15.

¹⁴⁴ Prot. 2005/06:143, L. Lindblad, 16.6.2006, 3.

Taloudellisten mahdollisuuksien hyödyntämiseen ei kuitenkaan suhtauduta täysin kriitikittä, toisin kuin aiemmin. Vaikka esimerkiksi uudenlaisen teknologian kehittäminen on ilmastonmuutoksen torjunnan näkökulmasta tärkeää ja vaikka se on Suomelle taloudellinen mahdollisuus, ei tämä saisi olla ainoa keino ilmastonmuutoksen torjuntaan. Vaarana nähdään se, että keskittymällä mahdollisiin hyötyihin, jää varsinainen ilmastonmuutoksen torjunta taka-alalle. Tällaista kritiikkiä esittää, jopa hieman yllättävästi, muun muassa kokoomuksen edustaja Hanna-Leena Hemming: ”Hallituksen strategia pohtii jopa, miten voimme käyttää hyväksemme ilmastonmuutoksesta aiheutuvia mahdollisuuksia. Juuri tähän kiteytyykin koko strategian heikkous.”¹⁴⁵ Ruotsissa ei esiinny tämänkaltaista huolta tai kritiikkiä, mutta toisaalta ilmastotoimien taloudellisia hyötyjä korostetaan huomattavasti vähemmän. Tällaiselle huolelle ei siis ole varsinaista tarvetta.

Kokonaisuudessaan Suomen keskusteluissa korostuu vuosina 2005/2006 vielä aikaisempaa enemmän tarve saada muut valtiot mukaan globaalin ilmastopolitiikan piiriin eli Suomen ei ilmastopolitiikassa pitäisi mennä edellä ainakaan aivan yksin. Edelläkävijyyden mahdollisuudet - diskurssissa näkyy kuitenkin edelleen ajatus siitä, että nimenomaan edelläkävijänä voidaan saavuttaa mahdolliset taloudelliset hyödyt. Tämä eroaa siis merkittävästi velvollisuus-diskurssista, jossa ei enää yhtä voimakkaasti argumentoitu kansallisen ilmastopolitiikan puolesta huolimatta siitä, mitä muut valtiot tekevät. Tällaista näkemystä tuo esiin muun muassa sosiaalidemokraattien Pia Viitanen: ”Minun mielestäni tässä yhteydessä on aivan selkeästi Suomen pyrittävä tavoittelemaan kestävä kehityksen nykyistäkin selkeämmän kärkimään paikkaa. – – Nimittäin nythän tällä hetkellä maailmanmarkkinoilla on todella iso megatrendi se, että riskipääomat menevät niihin yrityksiin, joissa on tätä ympäristöosaamista, korkeaa osaamista tällä alueella. Suomessa sitä osaamista on, jos me vaan osaamme sen oman osaamisemme hyödyntää.”¹⁴⁶ On oltava muita valtioita edellä ympäristöteknologian ja ylipäätään ympäristöosaamisen kehittämisessä, jotta kasvavilta markkinoilta saadaan jalansijaa. Tämä käsitys on pysynyt pitkälti samanlaisena vuosien 2001 ja 2005/2006 välillä, enkä toiston välttämiseksi syvenny siihen tässä kohtaa yhtä yksityiskohtaisesti. Kuten jo aikaisemmin on tullut mainittua, Ruotsissa ei tällaista jaottelua esiinny, sillä myös velvollisuus-diskurssissa korostetaan Ruotsin edelläkävijän roolia.

¹⁴⁵ PTK 128/2005 vp, H-L. Hemming, 30.11.2005, 58.

¹⁴⁶ PTK 66/2006 vp, P. Viitanen, 6.6.2006, 24.

Edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssin voidaan edelleen katsoa olevan diskursseista optimistisin. Suomen nähdään lähtökohtaisesti toimivan ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi jo suhteellisen tehokkaasti, ellei jopa edelläkävijän tasolla. Ilmastopolitiikkaa ja -strategiaa kohtaan esitetty kritiikki liittyy erityisesti siihen, että Suomen olisi mahdollista hyötyä enemmän, kuten esimerkiksi vihreiden Osmo Soininvaara esittää: ”Joustavista mekanismeista haluan sanoa, että on aivan hyvä, että Suomi investoi kehitysmaissa päästöjen vähentämiseen, mutta miksi nämä lahjoitetaan teollisuudelle. Miksi niitä ei myydä suurella voitolla pörssissä ja tehdä tätä paljon suuremmalla volyyymilla? Silloin se tuottaisi sekä rahaa että vähentäisi maailman päästöjä.”¹⁴⁷ Tulevaisuus näyttäytyy myös valoisana, koska ilmastopolitiikan uskotaan globaalisti menevän eteenpäin; tämä nimenomaan on syy sille, miksi edelläkävijän asema olisi saavutettava. Tällaista näkemystä tuo esiin muun muassa samaten vihreitä edustava Jyrki Kasvi: ”On turhaa vilkuilla sivuille muiden maiden tekemisiin. On katsottava tulevaisuuteen ja tartuttava tilaisuuteen. Uusiutuvat energialähteet ovat Suomelle juuri tällainen tilaisuus. Niiden avulla on paitsi mahdollista hillitä ilmastonmuutosta, myös luoda Suomeen uusi vientiteollisuuden haara, jonka kysyntä ei tulevaisuudessa ainakaan vähene.”¹⁴⁸

Edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssissa on nähtävissä paljon samoja piirteitä kuin ilmastopolitiikan tutkimuksessa kansainvälisesti tunnistetussa ekologinen modernisaatio -diskurssissa. Molemmissa tunnustetaan ilmastonmuutoksen aiheuttama uhka sekä ihmisen roolin aiheuttajana; ratkaisussa korostetaan markkinoiden sekä teknologisten innovaatioiden merkitystä. Ilmastotoimilla voidaan kummankin diskurssin mukaan saavuttaa kaksinkertainen hyöty eli ilmastonmuutosta voidaan hillitä samalla kun hyödytään taloudellisesti.¹⁴⁹ Täysin yhteneväisiä diskurssit eivät kuitenkaan ole. Taloudellisesta painotuksesta huolimatta ei edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssissa luoteta pelkästään markkinoiden kykyyn ratkaista ilmastonmuutosta vaan toimia vaaditaan myös nimenomaan valtiolta. Edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssi painottaa myös ylipäätään enemmän kansallista näkökulmaa ja hyötymistä, kun ekologinen modernisaatio -diskurssissa näkökulma on globaalimpi.

¹⁴⁷ PTK 128/2005 vp, O. Soininvaara, 30.11.2005, 49.

¹⁴⁸ PTK 66/2006 vp, J. Kasvi, 6.6.2006, 53.

¹⁴⁹ Bäckstrand ja Lövbrand 2006, 52–53.

Yhtenäisyydet diskurssien välillä ovat varsin ymmärrettäviä, sillä kansainvälisellä ilmastopolitiikalla on vaikutuksensa kansallisella tasolla käytyihin keskusteluihin. Ekologinen modernisaatio -diskurssi on saanut erityisesti länsimaissa jalansijaa jo 1980-luvulta ja sen vaikutus on edelleen varsin vahva. Tämän tutkielman tarkkailuajanjaksolla sen vaikutus on nähtävissä varsin voimakkaasti Kioton joustavien mekanismien ja päästökaupan ottamisena osaksi kansainvälistä ilmastopolitiikkaa.¹⁵⁰ Kioton pöytäkirja tuli voimaan vuosien 2001/2002 ja 2005/2006 välillä; myöskin päästökaupan ja muiden joustavien mekanismien muodot olivat ajankohtien välillä selkeytyneet. Tällä voi olla vaikutuksensa siihen, miksi edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssin käyttö on Suomessa vuosien välillä lisääntynyt. Varsinaista kausaalisuutta ei kuitenkaan voida näiden välillä todentaa. Kiinnostavaa on tietysti se, että Ruotsissa kehitys diskurssin käytön suhteen on päinvastainen ja edelläkävijyyttä pidetään laajalti velvollisuutena eikä siitä hyötymisen mahdollisuuksia juurikaan korosteta. Vaikka maiden diskursseissa on siis paljon yhtenäisyyksiä, on tämä yksi fundamentaalisista eroavaisuuksista.

5 GLOBAALIT RATKAISUT -DISKURSSI

“Därför måste frågan hanteras balanserat. Lek med tanken att vi har fel. Tänk om vi har satsat mångmiljardbelopp, flyttat arbetstillfällena utomlands och skapat en mycket svårare ekonomisk situation för våra medborgare och det visar sig att vi har fel. Hur det verkligen blir får framtiden utvisa. Vi tar en mycket stor risk om vi inte gör något åt växthusgaserna, men det är inte riskfritt att göra tvärtom heller.”¹⁵¹

”– jos yksi promille maailman väestöstä elikkä me suomalaiset olisimme kuinka edellä tässä asiassa, emme me siitä sädekehää päämme päälle saa. Totta kai meidän pitää pyrkiä noudattamaan Kioton sopimuksia – –, mutta ei meidän parane mennä kaikkien edellä kustannuksista piittaamatta. Kyllä tässä realismin täytyy olla mukana.”¹⁵²

Kaksi edellistä diskurssia olivat pääpiirteiltään varsin samanlaisia sekä Suomessa että Ruotsissa. Globaalit ratkaisut -diskurssin sisällä erot ovat jonkin verran suurempia; tämän diskurssin sisällä on

¹⁵⁰ Bäckstrand ja Lövbrand 2006, 60.

¹⁵¹ Prot. 2001/02:77, L. Lindblad, 6.3.2002, 70.

¹⁵² PTK 33/2001 vp, P. Vilkkunen, 27.3.2001, 32.

ylipäättään jonkin verran enemmän vaihtelua käytetyissä argumenteissa sekä erityisesti siinä voimakkuudessa, jolla niitä esitetään. Diskurssin ydin molemmissa maissa on siinä, että ilmastotoimiin tulisi ryhtyä varovaisuudella ja tarkasti harkiten. Ilmastotoimet koetaan tavallaan suurempana uhkana kuin ilmastonmuutos; erityisesti taloudelliset vaikutukset huolettavat. Koska molemmissa maissa kuitenkin näyttäisi vallitsevan ohjaava normi siitä, että jotain ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi on tehtävä, ehdotetaan ratkaisuksi myös globaalit ratkaisut - diskurssissa kansainvälisiä toimia. Kansainvälisten toimien katsotaan lisäksi olevan kansallisia toimia tehokkaampia ja siten parempi ratkaisu.

Kansainvälinen näkökulma on toki esillä myös kahdessa aiemmin esitellyssä diskurssissa; niissä korostettiin kuitenkin kansallisten toimien ensisijaisuutta, kun taas globaalit ratkaisut -diskurssissa painotus nähdään toisinpäin. Globaalilla tasolla toimiminen on ensisijaista, toissijaisesti voidaan toimia kansallisesti, jos lainkaan. Kansainvälisillä ilmastotoimilla tarkoitan globaalit ratkaisut - diskurssin kohdalla kahdenlaisia asioita; yhtäältä globaalista ilmastopolitiikkaa eli esimerkiksi kansainvälisiä ilmastosopimuksia, ja toisaalta ilmastotoimien tekemistä muissa maissa eli esimerkiksi kehittyvien maiden auttamista Kioton joustavien mekanismien puitteissa. Molempia näitä tuodaan esiin sekä Suomessa että Ruotsissa, mutta hieman eri painotuksin ja osittain eri perusteluin. Perehdyn seuraavaksi näihin globaalit ratkaisut -diskurssin piirteisiin tarkemmin, käsitellen keskusteluja taas vuosittain.

5.1 Globaali ratkaisu globaaliin ongelmaan

Globaalit ratkaisut -diskurssia käytetään Suomessa vuoden 2001 keskusteluissa suhteellisen vähän; velvollisuus-diskurssi pitää ehdottomasti kärkisijaa, myös edelläkävijyyden mahdollisuudet - diskurssia käytetään jonkin verran enemmän. Globaalit ratkaisut -diskurssi on käytetyin diskurssi vain perussuomalaisilla, joilta vuonna 2001 tosin kuultiin vain yksi puheenvuoro, eivätkä heidän näkemyksensä siis sinänsä ole voimakkaasti keskusteluissa esillä. Perussuomalaisten lisäksi diskurssia käyttävät sosiaalidemokraatit, kokoomus ja keskusta. Koska globaalit ratkaisut - diskurssissa korostuvat erityisesti Suomen talouteen ja kilpailukykyyn liittyvät huolet sekä muun muassa raskaan teollisuuden, maatalouden ja syrjäseutujen asukkaiden tarpeet, on sinänsä ymmärrettävää, että kokoomuksen ja keskustan äänet siinä kuuluvat. Sosiaalidemokraattien puheenvuoroissa tuntuu olevan enemmän sisäistä hajontaa ja globaalit ratkaisut -diskurssin käyttö

liittynee enemmän yksittäisten edustajien henkilökohtaisiin näkemyksiin kuin puolueen arvopohjaan; toinen puoluekentän vasemman laidan edustajista eli vasemmistoliitto on kuitenkin yksi selkeimmin velvollisuus-diskurssin takana seisovista puolueista. Kaikissa näissä kolmessa puolueessa kuitenkin näkyy tämä sama ilmiö, sillä jokaisesta löytyy edustajia, jotka käyttävät yksinomaan velvollisuus- tai globaalit ratkaisut -diskurssia.

Ruotsin keskusteluissa jako eri diskursseja käyttävien puolueiden välillä on selkeämpi, kuten on jo aikaisemmin tullut esiin. Globaalit ratkaisut -diskurssia käyttää yksinomaan maltillinen kokoomus, joka ei myöskään käytä lainkaan kahta muuta edellä käsiteltyä diskurssia. Taloudellinen painotus selittää myös maltillisen kokoomuksen kohdalla diskurssin käyttöä. Muut puolueet eivät käytännössä käytä globaalit ratkaisut -diskurssia lainkaan; muutamissa sosiaalidemokraattien ja kristillisdemokraattien puheenvuoroissa esitetään tosin kommentteja, jotka sitä muistuttavat. Kun huomioidaan koko puheenvuoron konteksti, en kuitenkaan liittäisi näitä näkemyksiä osaksi globaalit ratkaisut -diskurssia. Eräässä sosiaalidemokraattien puheenvuorossa esimerkiksi tuodaan esiin se, että ilmastotoimissa täytyy huomioida myös teollisuuden kilpailukyky: ”Vi är beredda att titta på alla sådana förslag, men vi är inte beredda att höja ribban bara för att straffa svensk industri i förhållande till andra.”¹⁵³ Taloudelliset kysymykset täytyy huomioida; ne asetetaan kuitenkin alisteisiksi ilmastotoimille, joita on pakko tehdä. Kaikki talouteen liittyvät kommentit eivät siksi ole osa globaalit ratkaisut -diskurssia. Siksi katson, että maltillinen kokoomus on ainut puolue, joka Ruotsin vuoden 2002 keskusteluissa käyttää globaalit ratkaisut -diskurssia.

Eryteisesti globaalit ratkaisut -diskurssissa nousevat siis esiin huolet ilmastotoimien taloudellisista kustannuksista. Näitä huolia tuodaan esiin hieman erilaisin argumentein, mutta pohjimmiltaan on kyse tästä samasta huolesta. Kuten edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssissa, myös globaalit ratkaisut -diskurssissa oma maa nähdään edelläkävijänä, joka tekee jo tehokkaita ilmastotoimia. Erona edelliseen on kuitenkin se, että globaalit ratkaisut -diskurssissa ilmastopolitiikan katsotaan olevan jo niin tiukkaa ja tehokasta, ettei kansallisella tasolla voida tehdä enää enempää tai ainakin tällaiset toimenpiteet tulisivat liian kalliiksi. Edelläkävijyyttä nähdään diskurssissa taloudellisen mahdollisuuden sijaan taloudellisena uhkana, kuten muun muassa sosiaalidemokraattien Reijo Kallion puheenvuorossa: ”Suomi on jo nyt johtava maa yhdistetyssä sähkön- ja lämmöntuotannossa

¹⁵³ Prot. 2001/02:77, I. Josefsson, 6.3.2002, 89.

sekä biopolttoaineiden käytössä. Kun vielä otetaan huomioon vesivoiman merkittävä osuus voimantuotannossa ja energiantensiivisen teollisuuden jo korkea tehokkuus, niin väkisinkin on todettava, että kustannustehokkaiden kotimaisten vähennystoimenpiteiden määrä on rajallinen.”¹⁵⁴

Jos Suomi kulkee liian kaukana edellä ilmastopolitiikassa, saavat muut valtiot tästä taloudellista hyötyä ja Suomen kilpailukyky kärsii. Yleisesti katsotaan, että kansainväliset velvoitteet tulee täyttää, koska niistä on yhteisesti sovittu ja niihin on sitouduttu. Tämänkin suhteen ollaan tosin jonkin verran vastahakoisia. Edelläkävijä ei Suomen kuitenkaan kannattaisi olla. Myös Ruotsissa maltillisen kokoomuksen Lars Lindblad korostaa hyvin samaan tapaan sitä, että maan päästöt ovat jo nyt alhaiset: ”Sverige har i dag en av de lägsta utsläppsnivåerna i i-länderna när det gäller växthusgaser. Vår koldioxideffektiva energiproduktion, t.ex. vattenkraft och kärnkraft, och ett miljömedvetet näringsliv är våra främsta framgångsrecept. – Klarar det svenska näringslivet av fler skattechöjningar i en redan hård internationell konkurrens? Hur många förlorade arbetstillfällen skulle det leda till? Vi tycker inte heller att bilisterna ska beläggas med ytterligare straffavgifter, t.ex. trängselavgifter i storstäder. Jag är orolig för vad framtiden för med sig!”¹⁵⁵ Ruotsissakin ilmastotoimien kiristäminen siis nähdään ennen kaikkea uhkana Ruotsin taloudelle.

Suomessa globaalit ratkaisut -diskurssissa korostetaan myös Suomen niin sanottuja erityispiirteitä; näitä ovat erityisesti pitkät etäisyydet sekä kylmä ilmasto. Näillä selitetään sitä, ettei energiankulutusta voida samalla tavalla leikata Suomessa kuin esimerkiksi Etelä-Euroopassa. Polttoainetta tarvitaan pitkien välimatkojen kulkemiseksi ja energiaa kuluu talojen lämmittämiseen pitkän talven aikana, kuten muun muassa sosiaalidemokraattien Esa Lahtela tuo esiin: ”– me elämme tämmöisessä maassa kuin Suomi on, jossa on kylmät olosuhteet, pimeät olosuhteet, pitkät välimatkat. Meidän ei pidä kopsata malleja suoraan Keski-Euroopasta ja kailottaa niitä samoja asioita, että me tarvitsemme eurooppalaisen mallin. Meidän pitää luoda suomalainen malli, mutta hoitaa kuitenkin energiaverotus sillä tavalla, jotta me emme aja itseämme kilpailussa ulos.”¹⁵⁶ Ilmastopolitiikan kiristäminen on siis diskurssin mukaan myös Suomen erityispiirteiden vuoksi joko mahdotonta tai ainakin liian kallista. Vaikka edellä kuvaillut olosuhteet ovat Ruotsissa suhteellisen

¹⁵⁴ PTK 33/2001 vp, R. Kallio, 27.3.2001, 72.

¹⁵⁵ Prot. 2001/02:77, L. Lindblad, 6.3.2002, 70.

¹⁵⁶ PTK 83/2001 vp, E. Lahtela, 19.6.2001, 2453.

samankaltaiset, ei niillä kuitenkaan Ruotsissa perustella kansallisen ilmastopolitiikan kannattamattomuutta. Tämänkaltaisia argumentteja ei esitetä lainkaan.

Edellä mainittuja seikkoja voimistaa globaalit ratkaisut -diskurssin mukaan se, että Suomen ja Ruotsin ilmastopolitiikalla on globaalien päästöjen näkökulmasta varsin pieni rooli ja olisi sen takia kannattavampaa tehdä toimia kansainvälisellä tasolla. Vaikka omassa maassa kasvihuonekaasupäästöt saataisiin nolnaan, tämä päästövähennys olisi globaalissa mittakaavassa niin pieni, ettei sillä olisi todellista vaikutusta ilmastonmuutokseen. Luonnontieteellisestä näkökulmasta tämä toki pitää paikkansa; myös velvollisuus- ja edelläkävijyyden mahdollisuudet - diskursseissa myönnetään kyllä, ettei oman maan teoilla yksin voida ratkaista ilmastonmuutosta. Globaalit ratkaisut -diskurssissa tämä huomio johtaa kuitenkin siihen päätelmään, ettei turhan tiukkoja kansallisia ilmastotoimia kannata tehdä, kuten esimerkiksi perussuomalaisten Raimo Vistbacka esittää: ”– – Suomen kaltaisen pienen ja saastepäästöiltään varsin vähäisen maan kirkasotsainen niuhottaminen sopimuksen jokaisen pilkun noudattamisesta on kuin vanhan sanonnan mukaan itikan pissa Atlantiin. Ei maapallon ilmasto-ongelma ratkea meidän eikä edes EU:n tasoisella toiminnalla.”¹⁵⁷ Ruotsissa tämä vastakkainasettelu kansallisten ja kansainvälisten ilmastotoimien välillä ilmaistaan vielä suoremmin: ”Jo, man hävdar de globala problemen men talar mest om nationella lösningar. Varje procents reduktion av koldioxidutsläppen är oerhört mycket dyrare i ett koldioxideffektivt land som Sverige än i de länder som släpper ut mer. – – Vi behöver globala lösningar på globala problem.”¹⁵⁸

Liian tiukat ilmastotoimet nähdään diskurssissa itse asiassa jopa ilmastonmuutokselle haitallisina, koska niiden ennustetaan johtavan niin sanottuun hiilivuotoon. Hiilivuodosta puhutaan erityisesti Suomen puolella. Hiilivuodolla tarkoitetaan tilannetta, jossa esimerkiksi kiristyvän energiaverotuksen takia energiaintensiivinen teollisuus siirtyy maahan, jossa tuotanto on halvempaa, mutta päästöt suuremmat. Esimerkiksi sosiaalidemokraattien Sinikka Mönkäre esittää, että suomalaisen teollisuuden katsotaan olevan globaalissa mittakaavassa kehittyntä ja ilmastoystävällistä: ”Ne [teollisuusyrietykset] ovat kansainvälistyneet, modernisoineet toimintaansa, ne ovat energiapihejä, ne käyttävät korkeaa teknologiaa.”¹⁵⁹ Tämänkaltaisen teollisuuden

¹⁵⁷ PTK 33/2001 vp, R. Vistbacka, 27.3.2001, 23.

¹⁵⁸ Prot. 2001/02:77, L. Lindblad, 6.3.2002, 70.

¹⁵⁹ PTK 33/2001 vp, S. Mönkäre, 27.3.2001, 34.

tuotteiden kysyntä ei diskurssin mukaan ole tulevaisuudessakaan katoamassa eli niitä tuotetaan joka tapauksessa jossain. Suomessa oleva energiaintensiivinen teollisuus tulee siis säilyttää täällä, eikä ajaa pois esimerkiksi tiukentamalla energiaverotusta. Tällainen näkemys tulee esiin muun muassa keskustan Juha Korkeaajan puheenvuorossa: ”– – onko mitään järkeä siinä, että jos maailmalla kuitenkin esimerkiksi ruostumatonta terästä käytetään yhä enemmän, meillä Tornion terästeollisuus pitäisi ajaa alas ja siirtää tuotanto esimerkiksi Puolaan tai Etelä-Afrikkaan, jossa sama tuotanto tehdään paljon enemmän energiaa käyttävällä tavalla.”¹⁶⁰ Ruotsin keskusteluissa hiilivuodosta ei puhuta lainkaan, vaikka myös Ruotsissa oli keskustelujen käyntihetkellä sen verran raskasta teollisuutta, että tätä näkökulmaa oltaisiin hyvin voitu tuoda esiin.

Sen sijaan Ruotsissa esiintyy jonkin verran kriittistä suhtautumista ilmastonmuutokseen ja sen aiheuttamaan uhkaan. Kyseessä ei ole varsinaisesti ilmastoskeptinen diskurssi; ilmastonmuutoksen olemassaoloa ei suoraan kiistetä. Sen sijaan maltillinen kokoomus, ja erityisesti Lars Lindblad, pyrkii omien sanojensa mukaan tasapainottamaan ilmastonmuutoksesta käytävää keskustelua ja tuomaan esiin poikkeavia näkökulmia: ”Vad är då mitt motiv med att lyfta fram kritiken mot den uppfattning som är allmänt rådande, åtminstone i de europeiska parlamenten och vid FN:s olika möten? Är det att förneka den globala uppvärmningen? Är det att förneka människans inblandning i uppvärmningen? Nej, det är det inte. – – Mitt enda syfte med detta inlägg är att peka på de frågetecken – berättigade frågetecken – som borde finnas kring klimatfrågan. Ibland tycker jag att denna fråga behandlas alltför lättvindigt och alltför tvärsäkert i denna kammare.”¹⁶¹ Tämä maltillisen kokoomuksen esittämä näkökulma saa muilta puolueilta, kuten sosiaalidemokraateilta, kuitenkin varsin voimakkaan tyrmäyksen: ”Jag har nu lyssnat på alla talare, och inga andra än moderaten har försökt profilera sig genom att säga till människor att de inte behöver göra någonting. Det är precis vad Moderaterna försöker säga.”¹⁶² Maltillisen kokoomuksen pyrkimys tasapainottaa ilmastopolitiikasta käytyä keskustelua näyttäytyy muiden puolueiden silmissä ilmastotoimien tarpeellisuuden kyseenalaistamisena.

Kaikki edellä esitetyt syyt johtavat globaalit ratkaisut -diskurssissa siihen päätelmään, että ilmastopolitiikan todelliset ratkaisut löytyvät kansainväliseltä areenalta. Kansainvälisiä toimia

¹⁶⁰ PTK 83/2001 vp, J. Korkeaaja, 19.6.2001, 2470.

¹⁶¹ Prot. 2001/02:77, L. Lindblad, 6.3.2002, 69.

¹⁶² Prot. 2001/02:77, I. Josefsson, 6.3.2002, 88.

pidetään toki tärkeinä myös edellä esitellyissä diskursseissa; globaalit ratkaisut -diskurssissa kansainvälinen taso on kuitenkin ensisijainen, ja paikoitellen jopa ainoa keino. Esimerkiksi keskustan Jari Leppä on sitä mieltä, että kansallisiin säästötoimenpiteisiin voidaan ryhtyä, kunhan muutkin valtiot saadaan osallistumaan, eikä kuljeta ensimmäisinä: ”– – Suomi on pieni tekijä tässä kokonaisuudessa. Meidän täytyy edellyttää, että kaikki muutkin maailman maat ja EU etunenässä ja esimerkkiä näyttäen sitoutuvat saman tyyppisiin rajoituksiin. Muutoin meidän oman kilpailukykyämme käy huonosti. Uskon, että yhteistä tahtoa löytyy, kun siihen kovin ponnistellemme.”¹⁶³ Yhtenäinen globaali ilmastopolitiikka nähdään myös Ruotsissa todellisena ratkaisuna ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi; molemmissa maissa korostetaan myös sitä, että tätä kansainvälistä ilmastopolitiikkaa tulee olla aktiivisesti viemässä eteenpäin erityisesti EU:ssa, mutta myös muun muassa YK:ssa.

Erityisesti Ruotsissa tarkoitetaan globaaleilla ilmastotoimilla kuitenkin myös muutakin kuin kansainvälistä ilmastopolitiikkaa. Kuten mainittua, diskurssissa nähdään Ruotsin ilmastopolitiikan olevan jo niin hyvällä tasolla, että sen kiristäminen entisestään tulee erittäin kalliiksi. Sen sijaan maltillisen kokoomuksen mukaan suurempia päästövähennyksiä voitaisiin samalla rahalla saada aikaiseksi tekemällä ilmastotoimia jossakin muualla: ”Varje procent reduktion av koldioxidutsläppen är oerhört mycket dyrare i ett koldioxideffektivt land som Sverige än i de länder som släpper ut mer. Om man fick göra investeringar utomlands skulle vi få betydligt lägre utsläpp för samma pengar eller en likvärdig utsläppsminskning till en betydligt lägre kostnad. Ändå föreslås en nationell reduktion. Det är ologiskt och dumt.”¹⁶⁴

Tämä näkökulma korostuu itse asiassa Ruotsin puolella globaalit ratkaisut -diskurssissa jopa eniten. Samanlainen ajattelu näkyy myös Suomen keskusteluissa, vaikkakaan ei aivan yhtä suurissa määrin. Päästövähennystoimenpiteitä tulisi Suomen sijaan tehdä muissa maissa, joissa samalla taloudellisessa panostuksella saadaan aikaiseksi suurempia päästövähennyksiä. Tätä mieltä on muun muassa kokoomuksen Marja Tiura: ”Vaikka jokin parannus [Suomessa] olisikin vielä teknisesti mahdollista, se ei ole taloudellisesti ja ympäristön kokonaishyödyn kannalta välttämättä järkevää, koska samalla rahalla saadaan aikaiseksi suurempi parannustoimi jossain muussa kohteessa. Toimet

¹⁶³ PTK 83/2001 vp, J. Leppä, 19.6.2001, 2461.

¹⁶⁴ Prot. 2001/02:77, L. Lindblad, 6.3.2002, 70.

ympäristön tilan parantamiseksi onkin syytä aina tehdä siellä, missä sama päämäärä on saavutettavissa alhaisimmilla lisäkustannuksilla.”¹⁶⁵

Globaalit ratkaisut -diskurssin mukaan Suomi tai Ruotsi ei siis voi kansallisesti tehdä kovin paljon enempää, koska ne ovat pieniä maita, jotka tekevät jo edistyksellisiä ilmastotoimia. Ilmastopolitiikan ratkaisut löytyvät siksi globaalin yhteistyön kautta sekä auttamalla esimerkiksi kehittyviä maita niiden päästövähennyksissä: ”Det moderata alternativet i de här frågorna handlar om att få mest miljö för pengarna. Det tycker jag inte att man uppnår med de lösningar som Maria Wetterstrand efterfrågar. Hon vill ha rena nationella lösningar på globala problem, och det tror jag inte är speciellt effektivt.”¹⁶⁶

5.2 Ilmastotoimet uhkana taloudelle

Vuosien 2001 ja 2005/2006 välillä globaalit ratkaisut -diskurssin käyttö on Suomen keskusteluissa lisääntynyt voimakkaasti ja se on esimerkiksi noussut käytetyimmäksi diskurssiksi sekä keskustan että kokoomuksen puheenvuoroissa. Perussuomalaiset on ainoa puolue, joka käyttää ainoastaan globaalit ratkaisut -diskurssia; toki se oli vuosina 2005/2006 edelleen varsin pieni puolue, eikä se edelleenkään ole keskusteluissa ylipäättään kovin paljon äänessä. Käytännössä samat puolueet ovat siis edelleen globaalit ratkaisut -diskurssissa äänessä; mainittujen kokoomuksen, keskustan ja perussuomalaisten lisäksi sosiaalidemokraatit. Sosiaalidemokraattien kohdalla on kuitenkin edelleen eniten sisäistä hajontaa ja sen puheenvuoroissa käytetään tasaisimmin keskenään eri diskursseja. Globaalit ratkaisut -diskurssin käytön lisääntyminen näkyy lisäksi siinä, että myös vasemmistoliitto ja kristillisdemokraatit esittävät muutamia sen piiriin meneviä näkemyksiä; nämä kaksi olivat vuonna 2001 kaikista selkeimmin velvollisuus-diskurssin takana seisovaa puoluetta, joten muutos on sikäli merkittävä.

Kuten on jo aikaisemmin tullut esiin, Ruotsissa näkemykset ovat vuoden 2006 keskusteluissa aiempaa yhtenäisemmät nimenomaan siten, että velvollisuus-diskurssia käyttävät kaikki puolueet. Käänteisesti tämä tarkoittaa siis sitä, että globaalit ratkaisut -diskurssin käyttö on merkittävästi vähentynyt. Maltillisen kokoomuksen puheenvuoroissa sitä kuullaan vielä jonkin verran, mutta

¹⁶⁵ PTK 83/2001 vp, M. Tiura, 19.6.2001, 2439.

¹⁶⁶ Prot. 2001/02:77, L. Lindblad, 6.3.2002, 80.

huomattavan vähän ja myös olennaisesti vähemmän kärkkäässä muodossa. Sinänsä kiinnostavaa on tosin se, että allianssi-puolueet olivat tulevien vaalien alla sopineet yhteisestä ilmastopoliittisesta linjasta. Näistä puolueista kuitenkin vain maltillinen kokoomus käyttää globaalit ratkaisut -diskurssia ja tuovat siis muita allianssi-puolueita enemmän esiin kustannustehokkuuden tärkeyttä ja korostavat kansainvälisiä ilmastotoimia.

Pääpaino tässä luvussa on Suomen eduskuntakeskusteluissa tapahtuneissa muutoksissa, koska Ruotsissa globaalit ratkaisut -diskurssin käyttö on, kuten sanottua, vähentynyt huomattavasti. Pyrin kuitenkin tuomaan mahdollisimman paljon esiin myös Ruotsin keskusteluissa ilmeneviä piirteitä, silloin, kun se on relevanttia. Pääargumenteiltaan diskurssi on pysynyt molemmissa pysynyt suhteellisen samanlaisena, tosin Suomessa esittämistapa on muuttunut kärkkäämmäksi, kun taas Ruotsissa esitetyt mielipiteet ovat lieventyneet. Tämä on sikäli kiinnostava muutos, että vuonna 2002 maltillinen kokoomus käyttää jopa ilmastoskeptisismiä muistuttavaa retoriikkaa ja vaatii siis vielä suurempaa varovaisuutta kuin Suomessa samana vuonna. Suomessa globaalit ratkaisut -diskurssi taas on edennyt juuri päinvastaiseen suuntaan ja vuosina 2005/2006 on mukaan tullut ilmastoskeptisismiä muistuttavaa retoriikkaa. Avaan tätä piirrettä tarkemmin myöhemmin tässä luvussa, mutta tässä kohtaa on siis olennaista huomata, että muutos maiden välillä on edennyt päinvastaisiin suuntiin.

Diskurssin kärjistyminen näkyy muun muassa suhtautumisessa Kioton pöytäkirjaan. Kun vuonna 2001 ilmastotoimiin kehoitettiin suhtautumaan varauksella, on tämä muuttunut puhtaaksi kritiikiksi vuosina 2005/2006. Tätä kritiikkiä saa osakseen myös Kioton pöytäkirja ja sen Suomelle asettamat velvoitteet; Kioton pöytäkirjaan liittymistä kuvaillaan jopa virheeksi ja sen puitteissa asetettuja päästövähennystavoitteita pidetään Suomelle liian tiukkoina. Kuten velvollisuus-diskurssin kohdalla mainitsin, pidetään kansainvälisten sopimusten noudattamista Suomen velvollisuutena kaikissa diskursseissa, ja tämä pitää paikkansa myös globaalit ratkaisut -diskurssissa. Koska sopimukseen on sitouduttu, on velvoitteet täytettävä, mutta ei enää aivan kritiikittä. Tällaista näkemystä esittää muun muassa keskustan Hannu Hoskonen: ”Kioton sopimuksen taso Suomelle on erittäin tiukka, jos verrataan sitä vaikka rakkaaseen kilpailijamaahamme Ruotsiin. Ruotsi hoiti homman tyylikkäästi kotiin, jopa 5 prosentin ekstrat neuvotellen, samaan aikaan kun Suomi asetti semmoisen tavoitteen, joka ei liene realistinen näin energiantensiivisessä maassa kuin Suomi – –. Mutta se asia on nyt ollut

ja mennyt. Nykyiseen tilanteeseen tulee sopeutua ja siitä selvitä.”¹⁶⁷ Ruotsissa ei tällaista kritiikkiä esiinny, mikä on sinänsä odotettavaa, koska kaikki puolueet ovat yhtä mieltä hallituksen esityksen mukaisesta päästövähennystavoitteesta, joka ylittää Kioton pöytäkirjan Ruotsille asettamat velvoitteet. Lähimpänä tällaista näkemystä on ilmastopolitiikan kuvaaminen haasteena, kuten kristillisdemokraattien Sven Gunnar Perssonin puheenvuorossa: ”I Sverige står vi naturligtvis inför stora utmaningar att ta vår del av ansvaret.”¹⁶⁸ Tätä haastetta pidetään kuitenkin sellaisena, jonka Ruotsi kykenee ratkaisemaan.

Pitkästi samoja argumentteja käytetään siis vuosien 2005/2006 keskusteluissa perustelemaan sitä, miksi kansalliset ilmastotoimet yleisesti tulevat Suomelle liian kalliiksi, mutta nyt myös spesifisti sitä, miksi Kioton pöytäkirjan velvoitteet ovat Suomelle liian tiukkoja. Suomen erityispiirteiden takia päästöjen vähentäminen on mahdotonta tai ainakin hintalappu on liian suuri, kuten esimerkiksi keskustan Mauri Pekkarinen esittää: ”Suomen talouden rakenne on energiaintensiivinen, ilmastomme on kylmä, ja etäisyydet ovat pitkät. Suomi tarvitsee paljon energiaa. Energiantarpeen ennustetaan ainakin vielä lähivuosina kasvavan, vaikka talous ja tuotantomme muuttuvat kaiken aikaa ja säästötoimet purevat.”¹⁶⁹ Pohjoinen sijainti, pitkät etäisyydet ja energiaintensiivinen teollisuus johtavat diskurssissa siihen, että Suomessa energiaa tarvitaan enemmän kuin monissa muissa maissa.

Lisäksi Suomi on diskurssin mukaan jo ilmastopolitiikan edelläkävijä ja tehnyt päästövähennystoimenpiteitä, minkä takia toimien kiristäminen on vaikeaa. Tällainen näkemys näkyy esimerkiksi kokoomuksen Esko Kurvisen puheenvuorossa: ”– – Suomi on johtavia maita uusiutuvien energialähteiden ja erityisesti bioenergian käytössä. Suomalaisen teollisuuden erinomainen energiatehokkuus ja metsäteollisuuden sivutuotteiden hyödyntäminen energiaksi on meillä myös merkittävä tekijä. Suomalainen teollisuus on jo pitkään huolehtinut myös päästöistään jopa niin hyvin, että hyvästä lähtötasosta tuli meille rasite verrattuna huonosti asiansa hoitaneisiin maihin.”¹⁷⁰ Hyvin hoidetun energiapolitiikan vuoksi Kioton pöytäkirjan päästövähennystavoitteet ovat siis Suomelle erityisen kovat, kuten samaten kokoomusta edustava Marjo Matikainen-Kallström tuo esiin: ”Rima on useita kilpailijamaitamme korkeammalla jo pelkästään siksi, että

¹⁶⁷ PTK 128/2005 vp, H. Hoskonen, 30.11.2005, 71–72.

¹⁶⁸ Prot. 2005/06:143, S. G. Persson, 16.6.2006, 9.

¹⁶⁹ PTK 128/2005 vp. M. Pekkarinen, 30.11.2005, 6.

¹⁷⁰ PTK 66/2006 vp, E. Kurvinen, 6.6.2006, 72.

teollisuutemme on jo nyt yksi maailman vähäpäästöisimmistä. Siksi talouden ja hyvinvoinnin kasvun mahdollistaminen käsi kädessä päästöjen vähentämisen kanssa on todellinen haaste koko yhteiskunnalle.”¹⁷¹

Muun muassa Matikainen-Kallströmin mukaan liian tiukat ilmastotoimet Suomessa voivat lisäksi hiilivuodon takia jopa kasvattaa globaaleja kasvihuonekaasupäästöjä: ”Tämä koskee sekä Suomea, Euroopan Unionia että koko kansainvälistä yhteisöä. Ilmastonmuutoksen hallinta vaatii pitkäjänteistä ja laaja-alaista työtä. Päästöt eivät vähene, ellei niiden vähentymiseen sitoutuva joukko ole kattava. Hiilivuoto ei ole vain hankala sana, se on todellisuutta. Suomalaisen vähäpäästöisen teollisuustuotannon siirtyminen löysempien ympäristönormien maihin ei ole kenenkään etu.”¹⁷² Hiilivuodosta ei Ruotsissa puhuttu vuonna 2002 eikä se ole tullut osaksi keskustelua myöskään vuonna 2006. Muitakaan edellä esitettyjä argumentteja ei Ruotsissa vuoden 2006 keskusteluissa varsinaisesti esitetä, vaikka esimerkiksi jo tehokas ilmastopolitiikka nousi vielä vuonna 2002 perusteluna esiin. Implisiittisesti tämä näkemys tosin on siinä mielessä läsnä, että maltillinen kokoomus korostaa edelleen ilmastotoimien kustannustehokkuutta, mikä tarkoittaa kääntäen sitä, että kansallisten ilmastotoimien tekeminen Ruotsissa on kallista: ”Själva grundtanken i vår idé är att vi ska genomföra reduktionen av koldioxid- eller växthusgaser där det är som allra billigast och inte där det är som allra dyrast.”¹⁷³

Ennallaan on Suomen keskusteluissa pysynyt myös puhe siitä, ettei Suomen kokoisen maan päästöillä ole globaalisti juurikaan vaikutusta ja kansalliset toimet nähdään siksi hyödyttöminä. Sen sijaan Suomen tulisi kyllä olla aktiivinen toimija kansainvälisillä areenoilla ja viemässä globaalia ilmastopolitiikkaa eteenpäin. Tällaista näkemystä edustaa muun muassa keskustan Kauko Juhantalo: ”Täysin perusteltua on huoli ilmastonmuutoksesta. Tämän huolen korjaamiseksi ei auta kuin pieneltä, pieneltä muruseltaan se, mitä me täällä Suomen eduskunnassa puhumme ja päätämme. Tärkeämpää olisi se, että ne opit, joita täältä julistamme, joita meillä on vähän joka sektorille, saataisiin maailmanlaajuisesti, globaalisti, toimimaan. Ainoastaan siten me saamme myös tuloksia aikaan. Ei ole mahdollista, että viiden kuuden miljoonan ihmisen Suomi ratkaisisi 7 miljardin ihmisen ongelmat. Tärkeätä olisi tämän viestin vieminen eteenpäin kansainvälisillä areenoilla,

¹⁷¹ PTK 128/2005 vp, M. Matikainen-Kallström, 30.11.2005, 14.

¹⁷² PTK 128/2005 vp, M. Matikainen-Kallström, 30.11.2005, 16.

¹⁷³ Prot. 2005/06:143, L. Lindblad 16.6.2006, 3.

järjestöissä, kokouksissa jne., että me saisimme kaikki maailman maat yhtymään siihen huoleen vakavasti ja todella.”¹⁷⁴ Tätä argumenttia käytettiin myös Ruotsissa vielä vuonna 2002 ja Ruotsin kansallisia ilmastotoimia voidaan objektiivisilta vaikutuksiltaan pitääkin samantasoisina kuin Suomen toimia. Vuoden 2006 keskusteluissa sitä ei kuitenkaan enää käytetä lainkaan.

Kuten on aikaisemmin jo tullut esiin, vuosien 2005/2006 keskusteluissa on yleisellä tasolla alettu vielä aiempaa enemmän korostaa muiden maiden mukaan saamisen tärkeyttä. Globaalit ratkaisut -diskurssissa tämä kysymys nostetaan kuitenkin vielä muita diskursseja tärkeämpään asemaa. Muun muassa keskustan Mauri Pekkarisen puheenvuorossa Suomen, ja myös EU:n, ilmastotoimet yksin nähdään turhina, eikä niitä kannata tehdä ainakaan, ellei myös muita maita saada mukaan: ”Tässäkin yhteydessä on syytä muistuttaa, että EU:n yksipuoliset ponnistelut kasvihuonekaasupäästöjen voimakkaaksi vähentämiseksi vuoden 2012 jälkeen valuvat hukkaan, elleivät muut saastuttavat maat tule mukaan yhteisiin toimiin. Tässä asiassa tarvitaan globaaleja, nimenomaan globaaleja, ratkaisuja.”¹⁷⁵

Eryteisesti puhutaan Yhdysvalloista, joka jättäytyi Kioton pöytäkirjan ulkopuolelle, sekä muun muassa Kiinasta. Yhdysvaltain jättäytyminen Kioton pöytäkirjasta oli tiedossa jo vuosina 2001/2002, joten tämäkään ei ole keskusteluissa mitenkään uusi piirre. Muiden maiden mukaan saamista pidetään tärkeänä myös Ruotsissa: ”En annan viktig poäng både för kostnadseffektiviteten och för att nå framgång globalt med detta globala problem är att fler länder borde ansluta sig till de internationella avtalen. Det gäller framför allt USA, som släpper ut allra mest, men också Kina och Indien.”¹⁷⁶ Vaikka tämä huomioidaan, sitä ei kuitenkaan yhtä lailla pidetä kynnyskysymyksenä; jälleen kerran, kaikki puolueet ovat yhtä mieltä Ruotsin velvollisuudesta toimia. Maltillinen kokoomus korostaa kyllä muita puolueita enemmän globaalia näkökulmaa, mutta tämä ei tarkoita kansallisten toimien poissulkemista.

Kansainvälisen ilmastopoliitikan edistämisen lisäksi esitetään globaalit ratkaisut -diskurssissa edelleen, että kansallisten ilmastotoimien sijaan pitäisi rahoittaa ilmastotoimia ja -hankkeita muualla. Siten saadaan aikaan suurempia päästövähennyksiä samalla rahalla: ”Kokoomuksessa

¹⁷⁴ PTK 131/2005 vp, K. Juhantalo, 2.12.2005, 16.

¹⁷⁵ PTK 128/2005 vp. M. Pekkarinen, 30.11.2005, 6.

¹⁷⁶ Prot. 2005/06:143, L. Lindblad, 16.6.2006, 4.

olemme tyytyväisiä Kioton mekanismien hyödyntämiseen, joskin tähän olisi voitu panostaa enemmän. Jos sama raha käytettäisiin kotimaisiin toimiin, sillä saataisiin aikaan pienempi päästövähennys kuin investoimalla puhdistushankkeisiin ulkomailla.”¹⁷⁷ Juuri tämä argumentti on se, joka Ruotsin globaalit ratkaisut -diskurssissa on eniten esillä; Suomessa se taas on pienemmässä roolissa. Tämä noudattelee pitkälti myös vuoden 2001/2002 keskusteluissa näkyneitä eroja. Erityisesti maltillinen kokoomus korostaa ilmastotoimissa kustannustehokkuutta, minkä takia ilmastotoimia kannattaisi tehdä mieluummin muualla kuin Ruotsissa: ”Det finns ledamöter och partier i riksdagen som anser att det finns ett självändamål i att utsläppsminskningarna ska vara så dyra som möjligt, som vill att åtgärderna ska vara rent nationella. Jag tror att det är ett allvarligt misstag. Jag tror att vi har väldigt mycket att vinna på att just hitta de allra mest kostnadseffektiva lösningarna, och det kräver ett antal åtgärder som vi borde vara mera öppna för.”¹⁷⁸ Toimenpiteistä keskustellessa maltillinen kokoomus esittää kuitenkin myös kansallisia keinoja ja on yhtä mieltä myös hallituksen esityksen mukaisesta kansallisesta päästövähennystavoitteesta; ei siis ole kyse siitä, että tulisi toimia ainoastaan kansainvälisesti.

Globaalit ratkaisut -diskurssin ydin on siis oikeastaan siinä, että Suomi ei voi tai sen ei kannata tehdä tiukempaa kansallista ilmastopolitiikkaa. Toisin sanoen, Suomen talous ja kilpailukyky menevät ilmastotoimien edelle, kuten kokoomuksen Marjo Matikainen-Kallströmin puheenvuorossa: ”Koska tulevaisuutta ei pystytä tarkasti ennustamaan, on ensisijaisen tärkeää hankkia lisää tietoja ilmastonmuutoksen vaikutuksista Suomeen ja sen talouteen. Taloudellinen ja sosiaalinen hyvinvointi on kuitenkin pyrittävä säilyttämään, eikä talouden kasvua saisi näillä toimilla hidastaa.”¹⁷⁹ Energian suhteen taas pidetään ensisijaisen tärkeänä sitä, että energia on hinnaltaan edullista ja että Suomi olisi sen suhteen mahdollisimman omavarainen. Päästövähennykset ovat energiapolitiikassa vasta toissijaisia, kuten muun muassa perussuomalaisten Tony Halme esittää: ”Suomen energiahuollolla on kaksi päähaastetta: kuinka energian hinta pidetään kohtuullisena ja miten energian tuotannon kotimaisuusastetta saadaan nostettua. Kolmas oleellinen asia on, kuinka nämä haasteet sovitetaan ilmastopimuksiin ja ilmastonmuutokseen.”¹⁸⁰ Myös nämä näkemykset herättävät keskusteluissa suoraa kritiikkiä sekä vihreiden että vasemmistoliiton suunnalta: ”Täällä käytetyissä puheenvuoroissa ja myöskin ministeri Pekkarisen puheenvuorossa kansainvälinen

¹⁷⁷ PTK 128/2005 vp, M. Matikainen-Kallström, 30.11.2005, 15.

¹⁷⁸ Prot. 2005/06:143, L. Lindblad 16.6.2006, 3.

¹⁷⁹ PTK 128/2005 vp, T. Halme, 30.11.2005, 24.

¹⁸⁰ PTK 66/2006 vp, R. Kettunen, 6.6.2006, 54.

kilpailukyky tuntui menneen kaiken muun ja kaikkien muiden arvojen ohitse ja yli. Tämä näkyy muun muassa siinä, että hallitus esittää selonteossaan teollisuuden sähköveron puolittamista vuodesta 2008 alkaen. Teollisuudelle halutaan korvata rahalliset menetykset, jotka sille koituvat päästökaupasta.”¹⁸¹

Uutena piirteenä vuoden 2005 keskusteluissa ovat myös muutamat jopa ilmastoskeptisismiä muistuttavat puheenvuorot. Tämänkaltaisia näkemyksiä esitettiin Ruotsissa jo vuonna 2002, mutta Suomessa niitä ei tuolloin vielä esiintynyt; Ruotsissa ne taas ovat vuoden 2006 keskusteluista kadonneet. Puheenvuoroissa ei varsinaisesti kyseenalaisteta ilmastonmuutoksen olemassaoloa, mutta tuodaan esiin se mahdollisuus, että sen aiheuttama uhka on kenties liioiteltu. Tällaista näkemystä esittää esimerkiksi sosiaalidemokraattien Risto Kuisma: ”60- ja 70-luvulla puhuttiin, että maapallon suurin uhka ja ongelma on väestönlisäys, niin sanottu väestöräjähdyks. Nyt tiedämme, että tämä kysymys ei enää sillä tavalla ole esillä, vaan päinvastoin – –. Tämän päivän vastaava uhka tai puheissa esiintyvä uhka, pelote, on ilmastonmuutos. Aivan samalla tavalla kuin tässä väestöräjähdyksen uhkassa myös tietysti tässä ilmastonmuutoksen uhkassa on paljon todenperäistäkin aihetta, mutta myös voimakkaasti pinnallista ja muodinmukaista liioittelua.”¹⁸² Muun muassa keskustan Simo Rundgren epäilee myöskin ihmistoiminnan vaikutusta ilmastonmuutokseen: ”Juuri muutoksen nopeus on saanut minut ajattelemaan myös vakavasti sitä mahdollisuutta, että ilmastonmuutoksen aiheuttajia voi olla muitakin kuin inhimillinen toiminta maapallolla.”¹⁸³ Tämänkaltaista puhetta on hyvin vähän, mutta on silti huomionarvoista, että se on tullut osaksi keskustelua.

Suomessa kaikki diskurssit ovat vuosiin 2005/2006 tultaessa vähintään jonkin verran kärjistyneet ja tämä näkyy myös siinä, että esitettyjä näkemyksiä kritisoidaan aiempaa enemmän ristiin. Puhe siitä, että Suomi olisi ilmastopolitiikan mallimaa ja energiantarpeen suhteen erityistapaus, herättää kärkeästä kritiikkiä. Tämä on muutos verrattuna vuoteen 2001, jolloin suhtautuminen Suomeen ilmastopoliittisena toimijana oli lähtökohtaisesti positiivinen, eikä vastaavaa kritiikkiä siksi juuri esiintynyt. Kritiikkiä esittää muun muassa vihreiden Osmo Soininvaara: ”Täällä ovat monet sanoneet, että Suomi olisi jollakin tavoin mallimaa näissä päästöissä ja että meillä ei ole enää mitään

¹⁸¹ PTK 128/2005 vp, A. Lapintie, 30.11.2005, 47.

¹⁸² PTK 128/2005 vp, R. Kuisma, 30.11.2005, 79.

¹⁸³ PTK 128/2005 vp, S. Rundgren, 30.11.2005, 88.

vähennettävää. Asian toinen puoli on se, että maailman maista Suomi on kuudenneksi korkein hiilidioksidipäästäjä henkeä kohden ja että meidän päästömme henkeä kohden ovat 50 prosenttia suuremmat kuin EU:ssa keskimäärin. Se ei johdu kylmästä ilmastosta, koska ero EU:n keskiarvoon on enemmän kuin käytämme kiinteistöjen lämmittämiseen. Se ei johdu siitä, että meidän vientimme olisi erityisen energiapainotteista, koska jos vähennämme vientituotteitten ja lisääme tuontituotteitten hiilidioksidisisällön, niin tilanne ei paljon muutu. Se ei johdu siitä, että Suomi on iso maa – –.”¹⁸⁴

Kritiikin kohteena ovat siis oikeastaan kaikki aikaisemmin esitetyt argumentit; kylmä ilmasto, pitkät välimatkat ja energiaintensiivinen teollisuus. Nämä eivät kritiikin mukaan riitä selittämään Suomen suurta päästötasoa. Lisäksi väitetään, että Suomi ei ole ilmastopolitiikan mallimaa siinä mielessä, että kaikki mahdolliset päästövähennystoimenpiteet olisi jo tehty. Näin esittää muun muassa vihreiden Oras Tynkkynen: ”Toimettomuutta ilmastopolitiikassa perustellaan usein sillä, että Suomessa kaikki on jo muka tehty. Mikään ei voisi olla kauempana totuudesta. Energiatalouden tehostamisessa ja uusiutuviissa energianlähteissä on Suomessa huikea potentiaali. Tuo potentiaali on vain osattava hyödyntää.”¹⁸⁵ Kritiikkiä esittävät erityisesti vihreät, kuten lainauksissa edellä, ja vasemmistoliitto, mikä ei ole siinä mielessä yllättävää, että he ovat äänessä juuri velvollisuus- ja edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskursseissa, joissa vaaditaan Suomelta tiukempia toimia.

Ristiriita näiden samojen diskurssien, ja niitä käyttävien tahojen, välillä näkyy myös suhtautumisessa käsittelyssä olevaan strategiaan. Kun sekä velvollisuus- että edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskursseissa esiintyy kritiikkiä strategiaa kohtaan, keuhutaan sitä globaalit ratkaisut -diskurssissa. Tämä selittynee osittain kuitenkin sillä, että globaalit ratkaisut -diskurssissa ovat äänessä erityisesti keskusta, joka oli vuonna 2005 hallituspuolue; kritiikkiä esittävät vihreät ja vasemmistoliitto taas olivat oppositiossa. Kritiikin mukaan strategia ei siis ole tarpeeksi kunnianhimoinen tai katso tarpeeksi kauas, mihin hallituspuolue keskustaa edustava Mauri Pekkarinen vastaa esimerkiksi seuraavasti: ”Nyt eletään vuotta 2005, ja nyt on jo uusi asiakirja täällä. Haluan tällä kertoa, että kun tässä paperissa sitoudutaan erittäin konkreetisti kymmeneksi vuodeksi eteenpäin siihen, mitä aiotaan tehdä, osoitetaan vielä resurssit sille, miten tämä kaikki rahoitetaan, niin tämä on mielestäni aika kunnianhimoinen asiakirja. Pitempää tähtäintä ajatellen tässä näytetään suuntaviivat, mutta

¹⁸⁴ PTK 128/2005 vp, O. Soininvaara, 30.11.2005, 31.

¹⁸⁵ PTK 128/2005 vp, O. Tynkkynen, 30.11.2005, 19.

vain suuntaviivat ja jo siksikin vain suuntaviivat, että niin paljon tuon jatkon osalta on vielä, kertaalleen sanottuna, auki.”¹⁸⁶ Sijoitan tämän esitystä tukevan näkemyksen globaalit ratkaisut - diskurssin alle siksi, että siinä korostetaan sitä, että Suomen taloudesta huolehtiminen on ensisijaisen tärkeää: ”Hallituksen energiapolitiikan lähtökohtana on turvata riittävän ja kohtuuhintaisen energian saanti elinkeinoelämän ja kansalaisten tarpeisiin. Tämä tehdään sopusoinnussa kansainvälisten ympäristösopimusten ja kansallisten ympäristötavoitteiden kanssa.”¹⁸⁷

Ruotsissa tällaista diskurssien välistä väittelyä ja keskinäistä kritisointia esiintyy varsin vähän, mikä selittynee jo useaan kertaan mainitulla konsensuksella Ruotsin velvollisuudesta toimia, kuten esimerkiksi sosiaalidemokraattien Christin Hagberg huomauttaa: ”Jag menar att det finns en väldigt stor enighet mellan de olika partierna när det gäller klimatpolitiken.”¹⁸⁸ Paitsi että tämä samanmielisyyttä on keskusteluissa havaittavissa, tunnustetaan se myös ääneen halki toimijakentän, koska myös maltillisen kokoomuksen Lard Lindblad tuo esille saman asian: ”I mitt anförande och även i tidigare repliker har jag sagt att det ibland skiljer i medel. Vi har ibland andra medel än regeringen, men i målen finns ganska stora överensstämmelser.”¹⁸⁹ Erimielisyydet liittyvät siis lähinnä keinoihin pragmaattisemmalla tasolla, eivätkä ole aivan samalla tavalla ideologisia kuin Suomessa. Toki maltillisen kokoomuksen esittämä preferenssi toimia globaalilla tasolla herättää edelleen kritiikkiä muun muassa sosiaalidemokraateissa: ”Så säger man att utsläppsminskningarna bör ske någon annanstans. Men vi måste göra utsläppsminskningar både här och någon annanstans – –.”¹⁹⁰ Tällaista kritiikkiä esiintyy kuitenkin Suomeen verrattuna varsin vähän; myös kritisoitavaa on tietysti vähemmän. Myöskään hallituksen esitykseen ei liity yhtä suuria mielipide-eroja; tavoitteesta ovat kaikki puolueet yhtä mieltä ja mielipide-erot liittyvät keinoihin. Ainoastaan ympäristöpuolue toivoisi strategialta hieman suurempaa kunnianhimoa: ”Men för att klara målen tyckte vi att åtgärderna inte räckte till, åtgärder som dessutom ofta tillhör andra politikområden.”¹⁹¹

Kiivaimmat erimielisyydet ja muiden puolueiden kritisointi liittyy enemmänkin tuleviin vaaleihin. Käytännössä tässä asetelmassa vastakkain ovat allianssi-puolueet sekä vasemmistoblokki eli

¹⁸⁶ PTK 128/2005 vp, M. Pekkarinen, 30.11.2005, 27.

¹⁸⁷ PTK 128/2005 vp. M. Pekkarinen, 30.11.2005, 6.

¹⁸⁸ Prot. 2005/06:143, C. Hagberg, 16.6.2006, 16.

¹⁸⁹ Prot. 2005/06:143, L. Lindblad, 16.6.2006, 32.

¹⁹⁰ Prot. 2005/06:143, Å. Domeij, 16.6.2006, 13.

¹⁹¹ Prot. 2005/06:143, Å. Domeij, 16.6.2006, 12.

sosiaalidemokraatit ja vasemmistoliitto; ympäristöpuolue on tässä yhtälössä liikkuva palanen, eikä juurikaan ota osaa vaalipuheeseen. Molemmin puolin kyseenalaistetaan se, mitä ilmastopolitiikalta on odotettavissa vaalien jälkeen, jos vastapuoli voittaa. Esimerkiksi kristillisdemokraattien Sven Gunnar Persson toteaa seuraavasti: ”Vad kommer det att bli för politik efter valet? Här finns det fyra partier som har 36–0 i uppgörelser, – – medan vi bakom den här propositionen bara har två partier. Miljöpartiet har mycket långtgående krav på vilka åtgärder som ska vidtas, och därför är man inte med på propositionen. Vilken politik kommer det att bli om vänstern vinner?”¹⁹² Aivan vastaavanlaista retoriikkaa kuullaan sosiaalidemokraattien suunnalta: ”Jag förstår er frustration över att alltid få sitta i opposition. – – Och vi kanske ska ge dem chansen att antingen rösta på något av de partier som de tycker är vettiga och som driver en bra miljöpolitik eller på något parti där man inte riktigt vet vad som gäller. – – De undrar vad ni egentligen vill.”¹⁹³ Tavallaan eri diskursseja käyttävien tahojen välillä siis käydään debattia myös Ruotsissa. Todellisuudessa nämä erimielisyydet eivät kuitenkaan juurikaan kerro varsinaisista ilmastopoliittisista näkemyksistä, vaan ovat enemmänkin oman blokin äänestämiseen kannustavaa vaalipuhetta.

Kuten aikaisemmat diskurssit, heijastelee myös globaalit ratkaisut -diskurssi joitakin ilmastopoliittisten keskustelujen tutkimuksessa havaittuja piirteitä, mutta ei kuitenkaan ole täysin minkään tutkimuksessa tunnistetun diskurssin mukainen. Vaikka kansainvälistä ilmastopolitiikkaa ja esimerkiksi IPCC:tä kohtaan esiintyy jonkin verran kritiikkiä, ei varsinaista skeptisismiä kuitenkaan esiinny kummankaan maan keskusteluissa. Globaalit ratkaisut -diskurssissa esitetty kritiikki muistuttaakin enemmän John Urryn jaottelun mukaista vähittäisen muutoksen diskurssia. Ilmastonmuutosta ei kielletä, mutta sen aiheuttaman uhkan vakavuus asetetaan kyseenalaiseksi. Muut riskit, tässä tapauksessa erityisesti taloudelliset kysymykset kuten kilpailukyky, nähdään merkittävämpinä kuin ilmastonmuutoksen seuraukset.

Lisäksi globaalit ratkaisut -diskurssissa on havaittavissa useita johdannossa esiteltyjä Jukka Käyhkön tunnistamia päätöksentekoa hidastavia tai vaikeuttavia asenteita. Käyhkön tunnistamasta kuudesta asenteesta keskusteluissa on esillä neljä; ”yksilö ei kykene tekemään asialle mitään”, ”hillitsemistoimet ovat suhteellisesti liian kalliita”, ”hillitsemistoimet ovat absoluuttisesti liian

¹⁹² Prot. 2005/06:143, S. G. Persson, 16.6.2006, 20.

¹⁹³ Prot. 2005/06:143, C. Hagberg, 16.6.2006, 19.

kalliita” ja ”yksityiskohtainen globaali hillintäsuunnitelma puuttuu”.¹⁹⁴ Ruotsin keskusteluissa näistä tosin on esillä lähinnä taloudellinen näkökulma, kun taas Suomessa näkyy myös muita piirteitä. ”Muutos ei ole totta” ja ”muutos tapahtuu muualla ja on jonkun muun ongelma” -asenteita taas ei keskusteluissa esiinny. Vaikka ilmastonmuutosta pienissä määrin epäillään molempien maiden keskusteluissa, ei sen olemassaoloa lopulta kuitenkaan kiistetä. Myöskin ilmastonmuutoksen hillitsemisen eteen toimiminen nähdään tärkeänä, vaikka korostetaan sitä, etteivät sen vaikutukset ole Suomessa tai Ruotsissa pahimmillaan. Päätöksentekoa hidastavissa asenteissa korostuvat siis erityisesti taloudelliset kysymykset, sekä näkemykset siitä, ettei oman pienen valtion toimilla ole juurikaan merkitystä erityisesti globaalien tason ilmastopolitiikan ollessa epäselvää tai riittämätöntä.

Moninaisuutensa vuoksi globaalit ratkaisut -diskurssi voisi olla mahdollista jakaa myös useampaan diskurssiin; pääpaino kuitenkin on nimenomaan taloudellisissa kustannuksissa, joita perustellaan muiden mainittujen asenteiden kautta. Lisäksi painopiste omassa jaottelussani on siinä, miten oman maan ilmastopoliittista roolia rakennetaan, eikä ainoastaan siinä, miten ilmastonmuutokseen suhtaudutaan. Sinänsä kiinnostava havainto on kuitenkin juuri se, että monet ilmastopoliittisten keskustelujen tutkimuksessa tunnistetut diskurssit eivät sellaisenaan näy Suomessa tai Ruotsissa, mutta monia samoja piirteitä silti löytyy.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkielman tarkoituksena oli tarkastella ja vertailla Suomen eduskunnassa ja Ruotsin valtiopäivillä käytyjä kansallisia ilmastostrategioita koskevia keskusteluja ilmastopolitiikan käynnistymisen alkuvaiheissa eli vuosina 2001–2002 ja 2005–2006. Pääasiallisia tutkimuskysymyksiä olivat: Millaista ilmastopoliittista roolia keskusteluissa rakennetaan omalle maalle? Miten tätä roolia perustellaan? Miten suhtaudutaan kansallisiin ilmastotoimiin? Millaisena poliittisena kysymyksenä ilmastonmuutos nähdään?

Päädyin tunnistamaan keskusteluista kolme diskurssia, joiden pohjimmaisena eroavaisuutena on se, miten niissä suhtaudutaan kansallisiin ilmastotoimiin. Velvollisuus-diskurssissa kansallisia ilmastotoimia perustellaan teollistuneiden maiden velvollisuutena, edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssissa niiden nähdään johtavan erityisesti taloudelliseen hyötyyn ja globaalit

¹⁹⁴ Käyhkö 2012, 243.

ratkaisut -diskurssissa ne näyttäytyvät vähintään hyödyttöminä globaalilla tasolla, mutta myös haitallisina omalle maalle. Yleisesti voidaan sanoa, että ilmastopoliittiset keskustelut ovat tarkastelun kohteena olevalla ajanjaksolla olleet Suomessa ja Ruotsissa hyvin samantyyppisiä ainakin sillä tasolla, että molemmista maista on mahdollista tunnistaa nämä samat diskurssit. Yleinen poliittinen tilanne, kuten edessä olevat vaalit Ruotsissa vuonna 2006, sekä strategioiden sisältö tuovat toki vaihtelua siihen, millaisista asiakysymyksistä maissa keskustellaan. Pohjalla vaikuttavien diskurssien piirteet ovat kuitenkin yllättävänkin samanlaisia, ottaen huomioon sen, että Ruotsi oli tosiasiallisesti ilmastopoliittisena toimijana huomattavasti Suomea edellä.

Velvollisuus-diskurssin pääpaino on siinä, että omalla maalla on velvollisuus toimia nimenomaan kansallisella tasolla, periaatteessa huolimatta siitä, mikä kansainvälisen ilmastopolitiikan tilanne on. Ilmastonmuutoksen torjunta myös asetetaan tärkeimmäksi prioriteetiksi esimerkiksi kilpailukyvyistä huolehtimisen tai muiden taloudellisten kysymysten edelle. Velvollisuudella tarkoitan tässä yhteydessä virallisten normien ulkopuolista, moraalisiin kysymyksiin perustuvaa velvollisuutta toimia. Erityisesti diskurssissa nousevat esiin globaali oikeudenmukaisuus ja hiilivastuuvellisuus, mutta myös tuleviin sukupolviin liittyvät argumentit. Diskurssi on sisällöltään molemmissa maissa hyvin samankaltaista, ja sitä myös käyttävät pitkälti samat puolueet; vankimmin sen takana seisovat vihreät/ympäristöpuolue sekä vasemmisto. Lähes kaikilta puolueilta kuullaan kuitenkin velvollisuus-diskurssin mukaisia puheenvuoroja, lukuun ottamatta perussuomalaisia Suomessa ja maltillista kokoomusta Ruotsissa vuosina 2001/2002. Tämä asetelma sekä diskurssin piirteet ovat pysyneet samankaltaisina vuosien 2001/2002 ja 2005/2006 välillä. Suomessa diskurssin käyttö on kuitenkin vähentynyt, vaikkakin samalla myös kärjistynyt. Ruotsissa muutos on ollut päinvastainen, ja vuoteen 2006 tullessa velvollisuus-diskurssin takana seisovat kaikki puolueet, myös maltillinen kokoomus.

Velvollisuus-diskurssilla tarkoitan siis nimenomaan moraalista velvollisuutta, enkä velvollisuutta noudattaa esimerkiksi kansainvälisiä sopimuksia tai säädöksiä. Toki niin sanotun moraalisen velvollisuuden ja kansainvälisten normien välillä on myös yhtäläisyyksiä, koska erityisesti 2000-luvun alun kansainvälinen ilmastopolitiikka perustui muun muassa saastuttaja maksaa -periaatteeseen ja hiilivastuuvellisuuteen. Näiden periaatteiden ja velvollisuus-diskurssissa esitettyjen näkökulmien taustalla vaikuttavat hyvin samankaltaiset moraaliset kysymykset. Velvollisuus-diskurssin voidaan siis katsoa heijastelevan kansainvälisiä näkemyksiä ilmastopolitiikkaan liittyvistä eettisistä kysymyksistä, mikä myös osittain selittänee diskurssien samankaltaisuutta maiden välillä. Kun

käynnistävänä tekijänä sekä Suomen että Ruotsin kansallisten ilmastostrategioiden taustalla oli nimenomaan Kioton pöytäkirja, on varsin ymmärrettävää, että sen taustalla vaikuttavat periaatteet heijastuvat kummassakin maassa käytyihin keskusteluihin.

Edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssissa on samankaltaisia piirteitä kuin velvollisuus-diskurssissa; kansallisten ilmastotoimien tärkeyttä perustellaan kuitenkin eri näkökulmasta. Edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssissa edistyksellinen ilmastopolitiikka nähdään velvollisuuden sijaan mahdollisuutena eli jollain tapaa kannattavana omalle maalle. Erityisesti diskurssissa korostuu taloudellinen näkökulma; ilmastonmuutoksen hillintä tulee vaatimaan muun muassa monenlaisia teknologisia innovaatioita ja uudenlaista osaamista. Näille uskotaan olevan laajat ja kasvavat markkinat tulevaisuudessa, ja toimiin ensimmäisenä tarttuva tulee siksi saavuttamaan suurimman taloudellisen hyödyn. Kiinnostava piirre edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssin kohdalla on se, ettei sitä käytännössä käytetä juurikaan yksin, vaan lähtökohtaisesti rinnakkain jonkin toisen diskurssin kanssa. Siksi ei ole mahdollista täysin erotella, mitkä puolueet sitä eniten tai selkeimmin käyttävät. Ruotsissa diskurssia käytetään kuitenkin huomattavan paljon vähemmän kuin Suomessa. Muutos diskurssin käytössä vuosien välillä on myös edennyt eri suuntiin; Suomessa sen käyttö on lisääntynyt huomattavasti, Ruotsissa taas vähentynyt.

Edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssin käytössä ilmenevät erot kertovat melko paljon fundamentaalisesta erosta maiden keskustelujen välillä. Hyötyjä korostavan diskurssin takana on suhteellisen helppoa seistä, minkä takia onkin ymmärrettävää ja kenties jopa odotettavaa, että tätä diskurssia käyttävät kaikki puolueet erityisesti eduskunnan/valtiopäivien istunnon kaltaisella julkisella areenalla. Vaikka korostettaisiin velvollisuutta tehdä kansallisia toimia, voidaan varsin luontevasti tuoda samalla esiin sitä, miten näistä samoista toimista voidaan myös hyötyä. Tämän näkyy varsin selkeästi erityisen vihreiden puheenvuoroissa vuosien 2005/2006 keskusteluissa. Tästä huolimatta Ruotsin keskusteluissa käytetään edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssia huomattavan vähän. Sen sijaan edelläkävijyyttä ja esimerkin näyttämistä korostetaan velvollisuutena. Tämä on yksi merkittävimmistä eroista siinä, miten diskursseja Suomessa ja Ruotsissa käytetään.

Globaalit ratkaisut -diskurssin sisällä on kahta edellistä jonkin verran enemmän vaihtelua sekä käytetyissä argumenteissa että erityisesti siinä voimakkuudessa, joilla niitä esitetään. Myös Suomen

ja Ruotsin välillä on sen kohdalla enemmän eroja. Diskurssin ydin on kuitenkin siinä, että ilmastotoimiin tulisi ryhtyä varovaisuudella ja tarkasti harkiten. Ilmastotoimet koetaan tavallaan suurempana uhkana kuin ilmastonmuutos; erityisesti taloudelliset vaikutukset huolettavat. Oman maan ilmastopolitiikan katsotaan olevan jo niin tiukkaa ja tehokasta, ettei kansallisella tasolla voida tehdä enää enempää tai ainakin tällaiset toimenpiteet tulisivat liian kalliiksi. Liian tiukat ilmastotoimet nähdään diskurssissa itse asiassa jopa ilmastonmuutokselle haitallisina, koska niiden ennustetaan johtavan niin sanottuun hiilivuotoon. Suomessa korostetaan lisäksi myös Suomen niin sanottuja erityispiirteitä; näitä ovat erityisesti pitkät etäisyydet sekä kylmä ilmasto. Nämä erinäiset argumentit johtavat diskurssissa siihen päätelmään, että ilmastopolitiikan todelliset ratkaisut löytyvät kansainväliseltä areenalta. Suomessa diskurssia käyttävät vuosien 2001/2002 keskusteluissa perussuomalaiset, sosiaalidemokraatit ja keskusta, Ruotsissa taas yksinomaan maltillinen kokoomus. Muutos myös tämän diskurssin välillä on edennyt vuosien 2001/2002 ja 2005/2006 välillä päinvastaisiin suuntiin; Suomessa diskurssin käyttö on lisääntynyt ja se on noussut käytetyimmäksi diskurssiksi sekä keskustan että kokoomuksen puheenvuoroissa, kun taas Ruotsin puolella sitä kuullaan maltillisen kokoomuksen suunnalta enää huomattavan vähän ja olennaisesti vähemmän kärkkäässä muodossa.

Diskurssien samankaltaisuutta voidaan selittää useamman tekijän kautta. Globaalin ilmastopolitiikan vaikutus molempien maiden kansalliseen ilmastopolitiikkaan käytännön tasolla muun muassa päästövähennystavoitteiden ja mahdollisten keinojen kautta on olennainen. Kuten jo edellä esitin, Kioton pöytäkirja käynnisti molemmissa maissa ilmastostrategian tekemisen. Globaalissa ilmastopolitiikassa vallalla olleet periaatteet heijastunevat siis molempien maiden keskusteluihin, erityisesti velvollisuus-diskurssissa. Ylipäätään keskusteluissa on tunnistettavissa monia samoja piirteitä, kuin ilmastodiskurssien tutkimuksessa globaalisti on tunnistettu. Edelläkävijyyden mahdollisuudet -diskurssissa on esimerkiksi nähtävissä ekologisen modernisaation diskurssin piirteitä, globaalit ratkaisut -diskurssissa taas muun muassa Urryn vähittäisen muutoksen diskurssia sekä Käyhkön tunnistamia päätöksentekoa hidastavia tai vaikeuttavia asenteita. Nämä tutkimuksessa tunnistetut diskurssit eivät kuitenkaan esiinny sellaisinaan kummankaan maan keskusteluissa. Samankaltaisuutta saattanee lisäksi selittää pohjoismainen sosiaalidemokraattinen historia ja perinne; tämä näkyy erityisesti velvollisuus-diskurssin kohdalla, mutta toisaalta myös siinä, ettei skeptisismiä ole. Tämä perinne on johtanut ajatteluun, jossa sitoumukset oikeudenmukaisuuteen ja tasa-arvoon ulottuvat oman maan rajojen ulkopuolelle. Ruotsin

erityisestä velvollisuudentunnosta taas kertonee se, että velvollisuus-diskurssi on Suomeen verrattuna niin voimakkaasti vallalla.

Vaikka diskurssit itsessään ovat varsin samankaltaisia, tulevat merkittävät erot maiden välillä esiin juuri siinä, kuinka paljon tai voimakkaasti kutakin diskurssia käytetään. Velvollisuus-diskurssi on ehdottomasti voimakkaampi Ruotsissa. Sitä käytetään enemmän ja siinä on äänessä suurempi joukko puolueita; vuonna 2006 se on jopa kaikkien puolueiden käytetyin diskurssi. Myös kunnianhimo velvollisuus-diskurssissa on Ruotsissa korkeammalla. Ruotsilla katsotaan olevan velvollisuus olla nimenomaan edelläkävijä ja tehdä jopa enemmän kuin siltä kansainvälisten sopimusten mukaan vaadittaisiin. Suomessa velvollisuus-diskurssissa edellytetään lähinnä, että Suomi tekee osansa ja edelläkävijyys nousee esiin mahdollisuutena hyötyä. Vielä laajemmin voidaan sanoa, että Suomessa taloudelliset kysymykset nousevat esiin ykkösenä; ilmastotoimet nähdään joko taloudellisena mahdollisuutena tai uhkana. Ruotsissa sen sijaan korostetaan ensisijaisesti moraalista velvollisuutta.

Tämän tutkielman aikarajaus on liian kapea siihen, että voitaisiin varsinaisesti arvioida keskustelujen kehityskulkua; kyse voi yhtä hyvin olla pelkästä vuosien välisestä vaihtelusta. Pidemmän aikavälin tarkastelu olisikin jatkotutkimuksen kannalta kiinnostava näkökulma. Koska kansainvälisellä ilmastopolitiikalla näyttäisi olevan suuri vaikutus paitsi molempien maiden kansalliseen ilmastopolitiikkaan, myös käytyihin keskusteluihin, olisi kiinnostavaa nähdä muun muassa se, miten kansainvälisessä ilmastopolitiikassa tapahtuneet muutokset ovat diskursseihin vaikuttaneet. Globaalin hallinnan ja ilmastomuutoksen tutkijat näkivät UNFCCC:n ja Kioton pöytäkirjan todisteina siitä, että ympäristöongelmiin voitaisiin löytää institutionaalinen ratkaisu globaalilla tasolla. Varsin pian kävi kuitenkin ilmi, että ilmastohallintojärjestelmä ei onnistunut tuottamaan konkreettisia tuloksia. Viimeistään tuloksettomaksi jäänyt Kööpenhaminan ilmastokokous vuonna 2009 osoitti, että kansainvälisillä neuvotteluilla ei välttämättä saavutettaisi vahvaa regiimiä.¹⁹⁵ Erityisesti Suomen keskusteluissa on jonkinlaista kyynisyyden lisääntymistä jo tarkastelemieni vuosien välillä; onko tässä kyse kehityskulusta, joka jatkuu? Onko Ruotsin keskusteluissa pysynyt yllä vaatimus edelläkävijyydestä, vaikka globaalilla tasolla oltaisiin Kööpenhaminan jälkeen oltu

¹⁹⁵ Lederer 2015, 4.

pessimistisiä kansainvälisen ilmastopolitiikan suhteen? Muun muassa näitä kysymyksiä olisi mahdollista tarkastella ottamalla tutkimuksen kohteeksi pidemmän aikavälin.

Tarkastelemalla yksin Suomen eduskunnassa ja Ruotsin valtiopäivillä käytyjä ilmastopoliittisia keskusteluja, ei voida löytää selityksiä sille, miksi maa on tehnyt tietynlaista ilmastopolitiikkaa. Parlamenttikeskustelut heijastelevat kuitenkin edustajien ja puolueiden näkemyksiä; koska keskustelut käydään julkisesti, voidaan olettaa, että puheenvuoroissa tuodaan esiin myös näkemyksiä, joita kansalaisten ja median odotetaan haluavan kuulla. Sinänsä keskustelut siis antavat kuvaa laajemmista yhteiskunnassa vallitsevista näkemyksistä. Parlamenttikeskustelut eivät siis yksin selitä varsinaista ilmastopolitiikkaa, mutta voivat osaltaan auttaa ymmärtämään sitä. Tässä mielessä tämän tutkielman havainto siitä, että Ruotsissa korostuu nimenomaan velvollisuus toimia edelläkävijänä, ja Suomessa taas väittely taloudellisten kysymysten ympärillä, on olennainen.

LÄHTEET

I Primääriaineisto

Sveriges riksdag

2002: pöytäkirja 6.3.2002.

2006: pöytäkirjat 16.6.2006, 17.6.2006.

Valtiopäivät

2001: pöytäkirjat 27.3.2001, 19.6.2001.

2005: pöytäkirjat 30.11.2005, 2.12.2005.

2006: pöytäkirja 6.6.2006.

II Tutkimuskirjallisuus

Bergman, Annika. "Co-Constitution of Domestic and International Welfare Obligations: The Case of Sweden's Social Democratically Inspired Internationalism". *Cooperation and Conflict: Journal of the Nordic International Studies Association*. 1/2007, 73–99.

<<http://dx.doi.org/10.1177/0010836707073477>>

Bäckstrand, Karin ja Eva Lövbrand. "Planting Trees to Mitigate Climate Change: Contested Discourses of Ecological Modernization, Green Governmentality and Civic Environmentalism". *Global environmental politics*. 1/2006, 50–75.

Bäckstrand, Karin ja Eva Lövbrand. "Climate governance after Copenhagen: research trends and policy practice". *Research Handbook on Climate Governance*, toim. Karin Bäckstrand ja Eva Lövbrand. Cheltenham; Northampton: Edward Elgar Publishing, 2015.

Giddens, Anthony. *The Politics of Climate Change*. Cambridge; Malden: Polity Press, 2009.

Gronow, Antti, Tuomas Ylä-Anttila, Marcus Carson ja Christofer Edling. "Divergent neighbors: corporatism and climate policy networks in Finland and Sweden". *Environmental Politics*, 6/2019, 1061–1083.

<<https://doi.org/10.1080/09644016.2019.1625149>>

Hajer, Maarten A. "Coalitions, Practices, and Meaning in Environmental Politics: From Acid Rain to BSE". *Discourse Theory in European Politics: Identity, Policy and Governance*, toim. David Howarth ja Jacob Torfing. Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan, 2005.

Hantrais Linda, *International Comparative Research: Theory, Methods and Practice*. Palgrave Macmillan, New York 2009.

Hopkin, Jonathan. "The Comparative Method". *Theory and Methods in Political Science*, toim. David Marsh ja Gerry Stroker. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2010.

Hysing, Erik. "A Green Star Fading? A Critical Assessment of Swedish Environmental Policy Change". *Environmental Policy and Governance*. 4/2014, 262–274.

<<https://doi.org/10.1002/eet.1645>>

Jänicke, Martin. "Trend-Setters in Environmental Policy: the Character and Role of Pioneer Countries". *European Environment*. 2/2005, 129–142.

<<http://dx.doi.org/10.1002/eet.375>>

Kerkkänen, Anu. *Ilmastonmuutoksen hallinnan politiikka: kansainvälisen ilmastokysymyksen haltuunotto Suomessa*. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto, 2010.

Kukkonen, Anna ja Tuomas Ylä-Anttila. "The Science-Policy Interface as a Discourse Network: Finland's Climate Change Policy 2002–2015". *Politics and Governance*. 2/2020, 200–214.

<<https://doi.org/10.17645/pag.v8i2.2603>>

Käyhkö, Jukka. "Kestävä kehitys ja monitieteinen tutkimus". *Monitieteinen ympäristötutkimus*, toim. Karoliina Lummaa, Mia Rönkä ja Timo Vuorisalo. Helsinki: Gaudeamus, 2012.

Lederer, Markus. "Global governance". *Research Handbook on Climate Governance*, toim. Karin Bäckstrand ja Eva Lövbrand. Cheltenham; Northampton: Edward Elgar Publishing, 2015.

Makkonen, Kimmo ja Petri Loukasmäki. ”Eduskunnan täysistunnon puheenaiheet 1999–2014. Miten käsitellä LDA-aihemalleja?”. *Politiikka*. 2/2019, 127–159.

Massa, Ilmo. ”Kestävän kehityksen yhteiskuntapolitiikka”. *Monitieteinen ympäristötutkimus*, toim. Karoliina Lummaa, Mia Rönkä ja Timo Vuorisalo. Helsinki: Gaudeamus, 2012.

Palonen, Kari. *Politikointi – politisointi – politiikka: tulkinta politiikan ajatusmuodon peliaikatiloista*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 1993.

Pekonen, Kyösti. *Puhe eduskunnassa*. Tampere: Vastapaino, 2011.

Pettenger, Mary E., ”Introduction: Power, Knowledge and the Social Construction of Climate Change”. *The Social Construction of Climate Change*, toim. Mary E. Pettenger. London; New York: Routledge 2007.

Sarasini, Steven. ”Constituting leadership via policy: Sweden as a pioneer of climate change mitigation”. *Mitigation and Adaptation Strategies for Global Change*. 7/2009, 635–653.
<<https://doi.org/10.1007/s11027-009-9188-3>>

Teräväinen, Tuula. ”Political opportunities and storylines in Finnish climate policy negotiations”. *Environmental Politics*. 2/2010, 196–216.
<<https://doi.org/10.1080/09644010903574475>>

Tuomi, Jouni ja Anneli Sarajärvi. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 2018.

Urry, John. *Ilmastonmuutos ja yhteiskunta*. Suomeksi käänttänyt Jyrki Vainonen. Tampere: Vastapaino, 2013.

Willamo, Risto. ”Miten ympäristömuutos aiheutetaan ja koetaan ongelmaksi?”. *Monitieteinen ympäristötutkimus*, toim. Karoliina Lummaa, Mia Rönkä ja Timo Vuorisalo. Helsinki: Gaudeamus, 2012.

Zannakis, Mathias, *Climate Policy as a Window of Opportunity: Sweden and Global Climate change*. Gothenburg: University of Gothenburg, Department of Political Science, 2009.

Zannakis, Mathias. "The blending of discourses in Sweden's "urge to go ahead" in climate politics". *International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics*. 2/2015, 217–236.
<<http://dx.doi.org/10.1007/s10784-013-9235-0>>

III Opinnäytetyöt

Jokihaara, Hannaleena. *Ilmastopolitiikka: monien vai harvojen politiikka? Diskurssianalyttinen tutkimus Suomen ilmastolaista, kuntien asiakirjoista ja asiantuntijahaastatteluista paikallistason näkökulmasta*. Valtio-opin pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 2017.

Mentula, Minna. *Ilmasto, energiaturvallisuus ja talouskasvu eduskunnan diskursseissa: analyysissä energia- ja ilmastopoliittinen lähetekeskustelu syksyllä 2016*. Ympäristöpolitiikan ja aluetieteen pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto, 2018.

Paavilainen, Vilma. *Ilmastotoimia tulevia sukuolvia varten talouden ehdoilla. Ilmastodiskurssit eduskunnan täysistuntokeskusteluissa*. Poliitiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 2020.

Sorvali, Jaana. *Uhka vai mahdollisuus? Ilmastopolitiikka ja Suomen tulevaisuus: Ilmastolakikeskustelujen ja maakunnallisten ilmastodiskurssien analyysi*. Kulttuurimaantieteen pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto, 2015.

IV Internet-lähteet

"Energia- ja ilmastostrategia". Työ- ja elinkeinoministeriön verkkosivut. <<https://tem.fi/energia-ja-ilmastostrategia>> [luettu 29.3.2021]

"Environmental Integration". Euroopan komission verkkosivut. <<https://ec.europa.eu/environment/integration/integration.htm>> [luettu 2.12.2022].

“EU Emissions Trading System (EU ETS)”. Euroopan komission verkkosivusto.

<https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets_en#developing-the-carbon-market> [luettu 2.12.2022].

”Sweden”. CCPI:n verkkosivut. <<https://ccpi.org/country/swe/>> [luettu 30.11.2022].

UN climate negotiations: Kyoto Protocol – first commitment period”. EU:n lainsäädäntö- ja oikeussivusto EUR-Lex. <<https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/un-climate-negotiations-kyoto-protocol-first-commitment-period.html>> [luettu 2.12.2022].

”Vertailu: Suomen ilmastopolitiikka maailman huonoimpia”. *Yle*, 10.12.2008.

<<https://yle.fi/uutiset/3-5917999>> [luettu 30.11.2022].

“What is the Kyoto Protocol?”. UNFCCC:n verkkosivut. <https://unfccc.int/kyoto_protocol> [luettu 2.12.2022].

V Muu lähdeaineisto

Sveriges riksdag

2001: hallituksen esitys 29.11.2001.

2006: hallituksen esitys 16.3.2006.

Valtiopäivät

2001: pöytäkirja 28.3.2001, valtioneuvoston selonteko 27.3.2001.

2005: pöytäkirja 7.12.2005, valtioneuvoston selonteko 24.11.2005.